

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

M. Antonij Maioragij|| Orationes|| Et Praefa-||tiones

Majoragio, Marcantonio

Monasterii VWestphal., 1599

VD16 ZV 10313

Praefationvm.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68843](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68843)

M. ANTONII
MAIORAGII

In Homeri Iliadem.

PRAEFATIO I.

Lyffes Ithacensis ille, quem Poëtarum
parens Homerus prudentissimum ac
sapiëntissimum finxit, cum per ea loca
nauigaturus esset, vbi Sirenes, Acheloi
Calliope'sque filia, dulci modulatione

prætereuntes nautas in fraudem periculumq̃, allicere
consueuerant, sociorum suorum aures obturandas esse
cerâ existimauit, ne fortasse cantus suauitate commo-
ti, sese præcipites è nauibus in mare deicerent: suas au-
tem aures obturare quidē noluit, sed tamē malo nauis
firmis se vinculis alligauit, vt & earū voces audi-
ret, & tamen securus præternauigaret. Itaq̃ licet eum
illis suauissimis ac iucundissimis versibus inuitarent:

O decus Argolicūm! quin puppim flectis, Vlyffes,
Auribus vt nostros possis agnoscere cantus?

Nā nemo hæc vnquā est transuectus cœrula cursu,

Quin prius astiterit, vocum dulcedine captus:

Post varj's auido satiatus pectore Musis,

Odyss. 12.
vertente
Cic. 5. de Fi-
nib. pag.
136. b.

[L. 4

Doctior

Doctior ad patrias lapsus peruenerit oras.
 Nos graue certamen belli clademq; tenemus,
 Graecia quam Troia diuino numine vexit,
 Omniaq; elatis rerum vestigia terris:

nontamen eas audiendas esse censuit; sed ad illam,
 quam iterum tandem aliquando videre vehementer
 cupiebat, patriam, spreto Sirenium voce, propra-
 uit. Hic igitur tam diuina, tamq; incredibili sapientia
 vir in legendis Poëtarum Operibus est à nobis diligen-
 ter imitandus. Tam enim dulces, tamq; iucundi sunt,
 vt, nisi quis altius animum suum efferat, & non quid
 in verborum cortice, sed quid in sententiarum recessu
 lateat, accuratissime perpendat; in eorum figmentis,
 tanquam in Sireneis scopulis, consenescat. Quare qui
 se infirmo atq; imbecilli esse animo sentiant, & doctri-
 nae reconditoris expertes, quales Vlyssis socij fuisse pro-
 guntur, ij debent Poëtica suauitati, & carminum fa-
 bularumq; varietati penitus aures occludere, atque
 alijs sese studijs ac negocijs tradere: ne forte leuili-
 tis in rebus occupati, nihil dignum cognitione percipi-
 ant, & quae sunt utilissima praetermittant. Quem ad-
 modum plerique mansuetiorum Musarum Professo-
 res facere consueuerunt: qui cum se totos Poëtae de-
 derint, & eorum se interpretes esse promittant, in fa-
 bellis deinde simpliciter enarrandis, totos dies sine vi-
 lo fructu conterunt, & auditores suos duplo stultio-
 res, quam acceperint, reddunt. Qui vero tam acuto,
 tamque constanti animo fuerit, vt pleno gradu Poe-
 ticae sapientiae penetrata ingredi audeat, quod Vly-
 sem fecisse Homerus innuit: is rationi, reconditaeque
 doctri-

doctrina, tanquam malo navis inherens, Poëtarum scripta frequenter evolvere, atq; interpretari securè potest. Sunt enim præstantiores Poëta celebratis illis Alcibiadis Silenis non absimiles. Nam Alcibiadem ferunt, imagines quasdam habuisse, qui Sileni dicerentur, ita fabricatas, ut clausa quidem ridiculã aliquam & monstrosam speciem præ se ferrent; aperta verò statim diuinum numen ostenderent. Eodem modo clarissimi Poëta fabellas quasdam aspectu primo ridiculas & inanes ita concinnant, ut ludere velle videantur: verum in eis fabulis, si quis diligentius introspiciat, aliqua semper diuina cœlestisq; sapientia mysteria reperiet. Hæc causa est, cur imperitiores Grammatici, quamuis Poëtarum Deum Homerum in manibus semper habeant, tamen ex eius lectione paruum admodum fructum percipiant: quia scilicet in verbis ac significationibus tantum occupati, virtutes eius videre nullo modo possunt. Nam si quis vnquam post homines natos, fictis fabulis res cognitione dignissimas significauit: is certè, omnium eruditorum iudicio atque consensu, Homerus fuit: ut magni sit viri, sicut ait Quintilianus, virtutes eius non emulatione, quod fieri non potest, sed intellectu sequi: quippe qui humani ingenij modum excedat, & omnes sine dubio in omni genere doctrinae procul à se reliquerit. Itaq; posteriores omnes nō tantum Poëta, sed etiam Philosophi, ceteriq; Scriptores ab Homero plurima sumpserunt. Vnde non sine causa clamat Ouidius:

Aspice Mæoniden, à quo, ceu fonte perenni,
Vatum Pierijs ora rigantur aquis.

ll s

Nam

Inst. Orat.
lib. 10. c. 1.

Amorum
lib. 3. El. 8.

Nam quemadmodum ab Oceano flumina, fontes, puteique omnes exeunt: sic ab Homero omnis eloquentia, copioseque loquentis sapientia fluxit initium. Itaque nemo vel eorum, qui res occultas & ab ipsa natura inuolutas pertractarunt, vel de vita & moribus scripserunt, vel sese ijs artibus, quae pertinent ad dicendi facultatem, tradiderunt, Homeri Poemata, quam amoenissimum diuersorium non appetiunt: sed apud eum omnes commorari voluerunt. Nam & Apollinis Oraculum Homeri carminibus saepe traditum legimus: & Philosophorum principes, Plato atque Aristoteles, Homeri testimonio frequentissime videntur: & ab Homero, tanquam omnis sapientiae fonte, omnes philosophantium sectae promanant. Rhetores Homerum ita suspiciunt, ut eum omnibus eloquentiae partibus exemplum & ortum dedisse fateantur. Grammatici non ad alium finem, quam ad Homericam dicendi rationem omnes regulas suas derigunt. Poetae, qui post Homerum aliquid conscripserunt, quantum facultas tulit, eum omnes imitari voluerunt. Ut enim ceteros hoc tempore praetermittam: apud eminentissimum Poetarum nostrorum Virgilium, nihil ferè paulò ingeniosius & eruditius dictum reperitur, quod non ad Homeri imitationem sit conscriptum, atque adeò penè ex Homero descriptum: qua de re cum ab aemulis aliquando Virgilius carperetur, dixisse fertur: Non minùs esse difficile, carmen ab Homero commodè sumere, quam Herculi clauam de manibus eripere. Geographi quoque scientiam Homericam venerantur ac suspiciunt: quod Strabo

primo

primo libro copiosè persequitur. Medici præterea vul-
 nerumq; curatores, quos Chirurgos appellant, pluri-
 ma ab Homero bona mutuantur. Quid, quòd etiam
 Principes, Imperatores atque Reges Homericæ dul-
 cedine, singulariq; sapientia delectantur. Cuius rei
 testis est amplissimus Alexander ille Magnus: qui cum Plinius
 inter Darij Persarum regis thesauros preciosissimum Nat. Hist.
 unguentorum scriniolum, totum ex auro, margaritis, lib. 7. c. 29.
 gemmisq; lectissimis confectum, reperisset, amicique
 varios eius vsus demonstrarent: Imò Hercule (inquit)
 librorum Homeri custodie detur: vt preciosissimum
 humani animi Opus quàm maximè diuiti opere serue-
 tur. Nam in ipsis etiam belli tumultibus Homeri li-
 bros, tanquam animi quoddam viaticum & pastum
 suauiissimum, secum habere consueuerat: & cum som-
 num capere opus erat, eos capiti suo subiciebat: vt
 neque in somnis ab Homeri cogitatione abstinere vide-
 retur: sed in ipsis etiam visionibus, quæ dormienti-
 bus euenire solent, præclara sibi somnia obseruaren-
 tur. Achillemq; ideo fortunatum fuisse clamabat,
 vt testis est pro Archia Cicero, quia laudum suarum
 præconem Homerum inuenisset: atque in familiari
 colloctione Poëtam hunc, modò summum virtutis
 præconem, modò Vatem regium appellare consueue-
 rat. Et re vera Homeri Poësis regia quædam res est,
 & Ilias præcipue, qua tot belli duces, tot reges, tot he-
 roës celebrantur, Quamuis enim prouerbio dicatur:
 Malorum Ilias: quoniam in Iliade Homericæ multa
 in ali genera memorantur: tamen rectius (vt ait Eu-
 stathius) Omnium honorum Ilias diceretur. Plena
 est

est

est enim Eloquentia, Philosophia, artis Imperitia,
 Moralis disciplina, variarum denique scientiarum.
 Nam & dolos ex ea bonos ac laudabiles, & menda-
 ciorum utiles confictiones, & dictorum acumina licet
 perdiscere: encomiorum prater ea vias ac rationes, at-
 que in gerendis rebus summam prudentiam. Quam eti-
 am quaecunque ex historia bona percipiuntur, etiam
 ex Homeri lectione percipi possunt: ut multarum rerum
 experientia, mirifica iucunditas, animi institutio, ad
 virtutem adhortatio, quibus in rebus omnibus re-
 tum Historicis Homerus antecellit. Quod si quis bene
 Poetam ideo non admirandum & suspiciendum ex-
 stimet, quod multis fabulis sit refertus, is certe non in-
 telligit, Homericas fabulas non inaniter, neque tan-
 tum ad risum concitandum, aut delectationem affe-
 rendam esse confictas: sed rerum cognitione dignis-
 marum umbras atque integumenta quadam esse, quas
 si quis recte explicuerit, tunc denique, quanta sunt in eis,
 quamque recondita scientia, perspiciet. Neque enim
 alumnus sapientia, qualis Homerus fuit, simplicibus
 & anilibus fabulis delectari potest: cum sapientia mi-
 hil aliud sit, quam veritatis contemplatio cognitioque.
 Sed ut rudes adhuc atque imperitos alliciat, Poeta sua
 fabulas inserit, quarum dulcedine captus animus, pau-
 latim ad altiora atque utiliora prouehitur. Fuit enim
 haec antiqua sapientissimorum hominum consuetudo,
 ut res caelestes ac diuinas, & sapientiae mysteria fabu-
 lis, tanquam cortice quodam, obtegerent: sicut etiam
 Theologi nostri parabolis ac similitudinibus in rebus
 diuinis frequenter vtuntur, quod rudes animi facilius
 a cogno-

à cognitis, & sub sensum cadentibus rebus ad incognitas & sublimes extollantur. Cùm igitur ex omnibus Gracis Poëtis mihi esset facultas eligendi, quem hoc anno publicè interpretarer: Homerum mihi potissimum in manus sumendum esse censi. Cùm enim, ut ait Horatius,

In Arte
Poëte

Aut prodesse velint, aut delectare Poëta,
nullus Homero maiorem neque utilitatem, neque iucunditatem afferre potest. Quapropter ut Aratus (quod ait Quintilianus) à Ioue incipiendum putat: ita nos rite cœpturi ab Homero videmur, qui non Poëtica modo, sed etiam Oratoria virtute est eminentissimus: neque ullum extat Opus humanum, quod Homericæ Poësi præferendum esse videatur. Illud verò videtur admirabile, quòd in tot carminum millibus nihil unquam Homerus neq; de patria, neq; de parentibus suis memnerit: neq; Operibus nomen suum inscripserit. Vir profectò diuinus, & alta quadam mente præditus, quem nulla ambitio, nulla nominis ac gloriæ cupiditas inflammavit, sed qui ipsius tantum virtutis & scientiæ gratia scripserit. Hac de causa factum est, ut multæ Graciæ civitates suum fuisse civem Homerum velint: & dum patriam suam occultat, effecit, ut multæ patriæ sibi eum contentur vendicare. Vnde illud Distichon vulgò celebratur:

Inst. Orat.
lib. 10. c. 1.

Septem vrbes certant de sede insignis Homeri:
Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Ios, Argos,
Athena.

Infrà Præ-
fat. 2.

Cicero pro Archia Poëta sic ait: Homerum Colophonij civem esse dicunt suum: Chij suum vendicant,
Sala

Salaminij reperunt: Smyrnae vero suū esse confirmant,
 itaq; etiam delubrū eius in oppido ded. cauerunt: per
 multi alij prater ea pugnant inter se atq; contendunt.
 Extat elegans super hac re Antipatri Epigrāma, quod
 ita Politianus conuertit:

Diceris à multis Colophonis alumnus, Homere:

Hic te Smyrnaeum credit, & ille Chium.

Quin & Ion quidam, quidam Salamina superbam,

Thessaliam multi te genuisse ferant.

Sunt & qui memorem, alijs te sedibus ortum.

Sic varijs natus crederis esse locis.

Dicere si liceat mihi Phœbi oracula: Caelum

Certa tibi patria est: Calliope a parens.

Supra pag.
 237. v. 18.

Natus est etiam incerto patre. Nam Critheus eius
 mater, amore furtiuo facta grauida, apud Meletem
 fluiuium eum peperit: vnde primo fuit Melesigenes
 appellatus. Postea vero, cum apud Cum eos grauidi-
 tudine premeretur, obocatus est, atq; ideo Homere
 rus est appellatus. Nam (vt scribit Herodorus) Cœ-
 mei solent eos, qui cæci sunt Homeros appellare: sicut
 etiam Ephorus attestatur. Artemidorus libro Somni-
 rum primo, fictum hoc esse, videtur innuere: cuius
 scribit: Qui se cæcum esse somniauerit, si Poeta sit, be-
 num significat: quoniam multa quiete opus habent

Plutarchus
 in vita Ho-
 meri.

qui Poëmat a scribere cupiunt vnde sermo inuadit
 Homerum Poëtam cæcum fuisse. Plutarchus autem
 est, ab Aristotele scriptum fuisse: Homerum Democri-
 cuiusdam ex eorum numero, qui cum Musis versari
 solent, fuisse filium. Vnde fortasse Dionysius Halicar-
 nassensis δαίμωνιστάλορ eum appellat, quod non hinc
 nasci

Arist. 3.
 de Poët.

nam, sed diuinam quandam potiùs naturam praeseferat. Scribit Herodotus, Critheidem, Homeri matrem, cum paruulo infante à Phemio quodam Smyrneo ludi magistro fuisse hospitio susceptam, atque ita adamatam, vt eam Phemius secum postea semper habuerit, & Homerum puerum ingenuis artibus erudierit: in quibus ait eum tantum profecisse, vt mortuo Phemio, cum omnium admiratione per aliquod tempus literas Smyrnae docuerit: postea totam Graciam peragrasset, & in Italiam vsque atque Hispaniam profectum: deinde iterum in Graciam reuersum, arti Poëticae vsque ad extremum vitæ diem incubuisse. Neque satis constat inter Scriptores, quo tempore vixerit. Nam Herodotus centum sexaginta octo annos post Troianum bellum floruisse Homerum scribit: alij belli Troiani tempore natum dicunt: alij non ita multo post. Cornelius Nepos centum & sexaginta annos ante Romam conditam fuisse auctor est. Eutropius Agrippæ Syluij temporibus Homerum in Gracia fuisse perhibet. Sed quocumque tempore vixerit, satis constat, egenum ac mendicum fuisse, vt vix sibi victum, recitandis ac vendendis carminibus suis, possit acquirere: qua de causa factum est, vt Homeri carmina, per totam Graciam sparsa, sine vlllo ordine legerentur: donec Hipparchus Pisistrati filius, vt Plato scribit, diligenter & collegit, & adhibitis eruditissimis viris, in libros ordine literarum, sicuti nunc eos habemus, accuratè digerenda curauit: quamuis Plutarchus hanc laudem Aristarcho tribuat: qui tam ingeniosè, tamq̃ acutè vera Homeri carmina ab ijs, quæ falsò illi tribuebantur, distin-

In Hipparcho, seu de Lucri cupiditate.

In vita Homeri.

Ci. ad Att.
Lib. 1.
Epist. 13.

xit, ut postea quicumque de alienis scriptis vere iudicaret, Aristarchus fuerit appellatus. Nam Varo de Lingua Latina Criticos Grammaticos, quidlibet iudicant, Aristarchos appellat: & Cicero vocat Atticum suarum Orationum Aristarchum. Obijt autem Homerus morte, misera quidem illa, sed tamen memorabili. Cum enim sederet in littore, piscatores à navi egressos percunctatus esset: Ecquid praecepissent: illi responderunt: Quaecunque cepimus, carisquimus: quae vero non cepimus, nobiscum ferimus. Hanc sibi propositam à piscatoribus quaestionem cum solvere nullo modo potuisset, tam à indignatione correptus est, ut dolore absumptus credatur: quod, praeter ceteros, etiam Valerius Maximus nono libro scribit. Erat tamen quaestio illa piscatorum non admodum ardua. Nam cum nihil piscium cepissent, apricantes in sole pediculis se purgare aggressi sunt: atque ita quos pediculos ceperunt, eos interfectos proecerunt atque reliquerunt: quos autem non ceperunt, eos secum in vestibus tulerunt. Reliquit autem duo pulcherrima praestantissimaque Opera, Iliadem & Odysseam. Nam Margites, Hymni Deorum, Batrachomyomachia, et si qua alia Homero attribuuntur: lusus potius & exercitationes quaedam, quam iusta Opera esse appellanda, doctiores existimant. Sunt qui opinentur, Iliadem Tragœdiae instar habere, Odysseam Comœdiae, sed omnino falluntur: licet eorum errorem etiam Erasmus secutus sit. Nam utrunque Opus Tragicum esse, ut in Arte Poëtica clarissime docet Aristoteles. Ceterum enim Heroicum atque Hexametrum, Tragœdiae quae

Cap. 12.

Αὐτὸ ἐλο-
μεν, λιπὸ-
μεθα ἄδ'
οὐχ ἐλο-
μεν, φερό-
μεθα.

Desero,
quae capio:
quae non ca-
pio, mihi
seruo.

dam species est. Illud probabilius videtur, quod Plutar-
 chus tradit, Homerum in Iliade corporis fortitudi-
 nem, in Odyssea verò animi præstantiam exprimere
 voluisse. Nam in Iliade pugna, prælia, cadesq; tractan-
 tur, quæ corporis viribus indigere certum est: in Odyf-
 sea pericula, tempestates, varij casus ponuntur, quos
 nemo nisi præstanti animo superare, aut commodè to-
 lerare potest. Iam verò mirum est, quod idem Plutar-
 chus ostendere pluribus exemplis conatus est, & Poli-
 tianus, Plutarchi penè dixerim interpretes, cum tot sint
 Philosophorum, tamq; discrepantes sententia, vnum-
 quenque tamen cuiusque secta principem, Homeri au-
 thoritate nixum, sententiam suam confirmasse. Dico
 certè Chrysostomus Socratem, qui primus è cælo Phi-
 losophiam deuocasse dicitur, vt de vita & moribus dis-
 fereret, Homeri discipulum appellare non dubitat: li-
 cet ante Socratem Homerus multis atq; atibus floruerit.
 Basilus Magnus, Theologorum grauissimus & præstan-
 tissimus, totam Homeri Poësim laudem esse virtutis af-
 firmavit: quod Anaxagoras, Metrodorum ad Homeri
 lectionem adhortans, antea dixerat. Archesilaus tan-
 to huius Poëta studio tenebatur, vt nunquam manè è
 lecto surgeret, nunquam vespere cubitum iret, quin
 prius aliquid ex Homero lectitaret. Ptolemaeus Phila-
 delphus Zoilum, Homeri detractorem, qui ideo Home-
 romastrix dicebatur, quod Homerum insectari non de-
 sisteret, diu prius delusum, tandem vinculis ac verberi-
 bus atq; omni supplicio excruciatum, necauit. Et me-
 ritò. Quanta enim temeritatis & impudentia fuit, e-
 um damnare Poëtam, quem omnes certatim sapien-

In fine
pag. 250.

Lib. 8.
Epist. 11.

tes summis in caelum laudibus ferunt, quem omnes
spiciunt, admirantur, semper in manibus habendam
censent. Itaque praeter acerbam ac miseram mortem,
illa etiam infamia notatus est, ut postea laudem alie-
narum obtrectatores & invidi, ab eius nomine Zoli
dicerentur. Cicero Tusculanarum Quaestionum libro
quinto, ita de Homero scribit: Traditum est etiam,
Homerum caecum fuisse: At eius picturam, non desin
videmus. Quae regio, quae ora, qui locus Graeciae, quae
species forma, quae pugna, quae acies, quod remig-
um, qui motus hominum, qui ferarum, non ita ex-
pictus est, ut, quae ipse non viderit, nos ut videremus,
effecerit? Sed instituti nostri non est, Homerum op-
sum hoc tempore laudare, quem integris voluminibus
multi exornare conati sunt, & tamen nemo unquam
satis eum laudasse dicitur. Illud potius videamus;
Cur hoc Opus, quod interpretaturi sumus, Ilias dic-
catur, & quidnam sit in eo Poetae nostri propositum?
Neque enim, sicut Odyssaea ab Ulyssae, ita hoc Opus ab
vnius viri nomine vocatur: licet ab Achilles ira sumat
exordium, quae multorum malorum causa fuit. Neque
quod tantum Iliensium mala facta agere contineat, ideo
vocatur Ilias: sed quia complectitur ea, quae Troiani
belli tempore circa Ilium acciderunt, & praecipue quo
tempore Achilles Agamemnoni iratus erat. Multa ve-
ro calamitates & Troianis, & Graecis eo tempore con-
tigerunt: Vnde Malorum Ilias de immensis miseri-
prouerbio dicitur. Cicero ad Atticum: Tanta malorum
impendet Ilias. Stratonicus interrogatus, Cur nollet
apud Ilienses vivere, respondit: Semper Ilio mala:
quod

quod deinde in calamitosos & afflictos dici coeptum est. Et quia longum est Opus, in quatuor & viginti Libros, eò quoddam totidem Graeca litera numerantur, Hipparchi iussu siue patris eius Pisistrati fuit digestum. Ideo factum est, vt quoties nimis prolixam ac molestam orationem significare volumus, eam Iliade longiorem esse dicamus: quod Iulius Pollux sexto libro scribit. Ilias igitur dicta est, quòd hoc in Opere scribantur ea, quae Graeci Troianiq; circa Ilium gesserunt. Propositum est autem Homero, commemorare, quot mala, propter seditiones & rixas Principum, sepius populis & exercitibus accidere soleant. Itaque sumpsit Exordium ab Achillis ira, quam perniciosam vocat, quòd innumerabiles Achiuis dolores attulerit. Horatius sanè quadam ad Lollium Epistola praeclare docet, quid Homerus in Iliade significare voluerit. Sic enim ait:

Fabula, qua Paridis propter narratur amorem,
 Graecia Barbaria lento collisa duello,
 Stultorum regum, & populorum continet astus.
 Antenor censet belli praecidere causam.
 Quid Paris? vt saluus regnet, viuatq; beatus,
 Cegi posse negat. Nestor componere lites
 Inter Peliden festinat, & inter Attidem:
 Hunc amor; ira quidem communiter vrit vtrunq;
 Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui.
 Seditione, dolis, scelere, atq; libidine, & ira,
 Iliacos intra muros peccatur, & extra.
 Illam igitur, praeter ceteras, maximam etiam utilitatem ex Homero percipimus, quòd mores nostros

Eras. Chi.
 lia. 4. Cen.
 1. prouerb.
 20.
 Infra Prae.
 fat. 8.

Lib. i.
 Epist. 2.

Lib. 1.
Epist. 2.

componere, & vitam melius conformare docent.
Nam (vt idem ait Horatius,)

Quid sit pulchrū, quid turpe, quid vtile, quid non,
Pleniūs ac meliūs Chryſippo, & Crantore dicit.
Quamobrem Opus t̄a eximium ambabus (quod aucto-
manibus, atq; obuys vlnis amplectendum est, & in ſua
gestandum. Equidem, quod ad me attinet, eximias
huius Poëtæ virtutes pro virili parte vobis aperire, in-
terpretari, ac planas facere conabor. Vos videte, ne
propter aliquam fortasse negligentiam, tantum vtili-
tatis, tantumq; boni amittatis. Nam si magna cum di-
ligentia quotidie lectionibus nostris intereſſe volueri-
tis, profectò vos, quantum proficietis, nunquam (vt
ſpero) pœnitebit.

IN HOMERI ODYSSEAM.

PRAEFATIO II.

FAcere non possum, optimi Auditores, quin arca
pectoris mei vobis aperiam. Ita enim me natura
conformauit, & expoliuit industria, vt nihil fictum,
nihil simulatum mihi placere possit, omnia ingenie,
& simplicitate quadam profitear; neque mihi falsam
do-

doctrina atque scientia laudem arrogare velim. Itaque cum Homeri Odysseam, coram vobis interpretandam susceperim, haereo, Iuvenes eruditissimi, neque, quod principium orationis, aut quem finem inueniam, prorsus intelligo. Atque ego ille, qui nonnunquam tota verborum plaustra profunderere soleo, in hac materia tam ampla, tam immensa, quid dicam, non inuenio: non aliter, atque ij, qui diutius in tenebris versari, repentinum Solis splendorem ferre nullo modo possunt. Quid igitur faciam? Taceámne Homeri laudes, quem nemo est bonis literis imbutus, qui non caelum ferendum esse censeat? laudémne, aut verbis exornem, cuius tantus est decor & praestantia, ut facilius eruditissimus quisque tacitus admirari possit, quam dicendo minimam ex laudibus eius partem explanare? Quare ego superuacaneum omnino existimo, in Homero laudando operam sumere, quem omnes vno consensu admirantur, & vno ore predicant: ne mihi quis vestrum fortasse dictum illud Antalcida succinat: qui, cum Sophista quidam, eo praesente, Herculis Encomium recitare vellet: Quis (inquit) illum vituperat? Sed neque de Homeri vita quicquam vobis affero: cum Plutarchus, Herodotus, Suidas, Politianus, & alij, de ea copiose scripserint. Quid igitur (inquit aliquis) nobis affers noui? Equidem in hac re non multum me iactabo. Omnia iam vulgata. Nihil dictum, quod non dictum sit prius. Hoc vnum spectavi, quod verissime Quintilianus scripsit: Optime institutum esse, ut ab Homero atque Virgilio lectio inciperet. Quid? quod neque de Homeri patria quicquam certi possum vobis affirmare. Nam & Rhodij &

Inst. Orat.
lib. 1. c. 14.

Theſſali, & Ieta, & Chij, & Salaminij, & Colophonij
 aſſerunt ſibi: & Argini Miſeſij, Smyrnei, Cumæi, con-
 trā vendicant, repetuntq; eundem ad ſe, quaſi Licinia
 & Mutia lege (vt ait Politianus) Athenienſes. Alij
 dicunt, Ægyptium fuiſſe. Apud A. Gellium referuntur
 hæc carmina:

Noct. Att.
 lib. 3. c. 11.

Suprà Præ-
 fat. 1.

Ἐπὶ πόλεις διερίζουσιν περὶ ρίζαν Ὀμήρου
 Σμόρνα, Ρόδος, Κολοφῶν, Σαλαμῖν, Ἴος, Ἀργεῖ,
 Ἀθῆνας.

Quare merito Antipater, cum varias de Homeri pa-
 tria recitasset opiniones, subiunxit hoc Distichon:

Πάτρας Ἰε τελέθει μέγας οὐρανός· ἐκ δὲ γυναικῶν
 Οὐδνατῶς, ματρὸς δὲ πλεοκαλλιόπας.

Nempe tibi cælum patria est: non semine natus
 Mortalibus genuit te Dea Calliope.

Sed hæc relinquamus, quæ ab alijs iam pridem diligen-
 tissimè disputata sunt. Nos verò cum præclare intelligamus,
 Homericā lectionem plurimum ad eloquentiam,
 & ad omnium ingeniarum artium studia nobis prædesse
 posse, videamus, an ad mores etiā cōformandos, & ho-
 nestatem adipiscendā aliquid adiumenti conferre possit.
 Plutarchus autor grauiſſimus ait, Homerum, cum
 duo Poëmata cōposuerit, Iliadem & Odysseam, περι-
 τῆσαι διὰ μὲν τῆς Ἰλιάδος ἀνδρείαν σώματι, διὰ
 δὲ τῆς Ὀδυσσεύσεως ψυχῆς γενναϊότητα, hoc est, per Ili-
 dem corporis fortitudinē representasse, per Odysseam
 verò animi præstantiam. Quin & Horatius in Epistola
 quadā ad Lolliū scribit: Homerū melius, quàm quolibet
 Philosophos declarare, quid sit honestū, quid turpe,
 quid vtile, & quid itē inutile. De Odyssea verò sic ait.

Lib. 1.
 Epist. 2.

Rursus quid virtus, & quid sapientia possit,
 Utile proposuit nobis Exemplar, Vlyssem.

In hoc igitur Opere, Iuvenes suauissimi καὶ φιλέμε-
 ves, licet fieri sapientes: cum primò videbitis singularis
 fœmina Penelopes temperantiam: quæ cum adhuc es-
 set iuuenis atq; adolescentula, multis expetit a procis,
 atq; iisdem nobilissimis, nunquam tamen animum ad
 obscœnitatem inclinavit. Nam qui cum ingenijs con-
 flictatur eiusmodi, (vt ait Comicus) neque commoue-
 tur animus in ea re tamen: scias posse habere iam ip-
 sum suæ vitæ modum. Deinde sapientissimum Vlyssem,
 in rebus aduersis patientissimum; nullis periculis, nul-
 lis calamitatibus animo cadentem: sed alacri semper
 animo & imperturbato, quicquid accidisset, modera-
 tē ferentem: præterea nullis delicijs, nullis voluptati-
 bus delinitum, sed acriter vitia repellentem, & Sire-
 num voces, ac Circes pocula despicientem. In qui-
 bus rebus veram esse sapientiam, vestrum puto late-
 re neminem. Quæ dum interpretabimur, suis locis sin-
 gula (Deo fauente) declarabimus. Quòd si quis ve-
 strum fortè me roget; Quo tempore fuerit Homerus:
 in hoc etiam Auctorum sententias variare video: sed
 tamen ex Cicero certi aliquid afferre possum. Scri-
 bit enim Cicero quinto Tusculanarum libro: Home-
 rum fuisse temporibus Lycurgi, Lacedæmoniorum
 Legislatoris, ante Urbem conditam. Lycurgus autem
 floruit ante Romam conditam annos circa centum &
 triginta quatuor: Troia capta ducentos & nonagin-
 ta octo. Idem Cicero libro primo Tusculanarum ita
 scribit: Homerus & Hesiodus ante Romam conditam

Terent. in
 And. Act.
 1. Scen. 1.

Gel. Noct.
Arti. lib. 3.
ca. 1. & lib.
17 cap. 21.

Cic. Tusc.
in princ.
Lib. 1.

Verba Plu-
tarchi in
Symposia-
cis, ut refert
Eras. Chil.
2. Cent. 1.
adag. 79.

fuerunt. Sunt qui putent, Homerum & Hesiodum
dem tempore floruisse: quod Ioannes Grammaticus
Philosophus falsum esse ostendit, & probat Homerum
multò fuisse antiquiorem. Nam Aristoteles inquit,
Stesichorum Poëtam Hesiodi filium fuisse, ex Cyme-
ne: qui quidem Stesichorus fuit σὺγχρονος, id est
coetaneus Pythagoræ Philosopho, & Phalaridis Agri-
gentinorum Tyranno: hi verò post Homerum florue-
runt annos quadringentos: ut scribit Herodotus. Quæ
quidem supputatio ferè conuenit cum Ciceronis sen-
tentia. Nam Pythagoras fuit in Italia temporibus He-
dem, quibus Iunius Brutus patriam liberauit: quod oc-
cidit anno ab Vrbe condita ducentesimo quadringentesimo
quinto: cum Homerus fuerit ante Romam condita
tam annis centum & sexaginta: ut Cornelius Nepos
in libris Chronicorum tradit. Sed hæc fortasse curio-
sius, quàm oporteat. Cum autem sint varia Poëtarum
genera, ut scribit Ioannes Grammaticus: sunt enim
Monodi Lyrici, Comici, Tragici, & infinita alia nomi-
na: sunt etiam Poëta, οἱ κατ' ἑξ ἑστέρον, & ἀνωτέρω
καλέμενοι, qui per excellentiam quãdam salum Poë-
ta dicuntur, sine alterius nominis adiectione. Ex quo-
rum genere quinq; fuisse celeberrimi & ὀνομαστοί: Ho-
merus omnium princeps, Hesiodus, Aſcreus, Antiochus,
Colophonius, Panyasis, Pisander Cami-
rensis. Τῶν ἄλλων ὅπερ Μεγα-
ρέων, οὐδεὶς λόγος.

IN HESIODVM.

PRAEFATIO III.

VM ex Graecis omnibus auctoribus Hesiodum potissimum hoc tempore vobis interpretandum suscepim, Auditores, et eum Poëtam, qui non tantum eruditioni prodesse, & dicendi facultatem alere possit, sed mores etiam hominum componat, & vtilissima vitae praecepta tradat, non alienum ab interpretis officio me facturum arbitror, si quae de eius vita, & de totius Operis materia atq; scopo, mihi apud probatos auctores legere contigit, antequam ad Carminum explanationem veniam, in medium afferam: cum praesertim multa sint in eis, quae nondum apud Latinos planè explicata sunt. Fuit igitur Hesiodus (ut Suidas tradit) Cumaus genere: non quidem à Cuma, Campania ciuitate, sed ab ea Cuma, quae in Æolia est, quam Stephanus tradit, ante Lesbum esse sitam, & ab Amazone quadam, quae Cuma diceretur, esse denominatam: à qua ciuitate tradit idem Stephanus Ephorum Historicum, & Hesiodum Poëtam oriundum esse: vnde etiam Cumaus Vates fuit appellatus, teste Suida. Quin etiam Valerius Probus, insignis Grammaticus, super eo Virgilij carmine in Bucolicis:

Eclog. 4.

M m 5

Vlti.

Ultima Cumæi venit iam carminis ætas:
 non alium, quàm Hesiodum à Virgilio designari
 dicit: quoniam Cumæus Hesiodus, primus ætatis
 ætallorum nomine distinctas appellavit, primam
 ferream, alteram argenteam, tertiam aneam,
 quartam ferream: ut in Opere, cui titulus est, Opera
 Dies, expressum legitur. Cumæus igitur natus est
 Hesiodus. Eius pater Dius fuit, Ampellidis filius: ma-
 ter verò Pycimede. Sed cum eius parentes, magna
 parte alieno pressi, soluendo non essent, in Bœotiam
 fugerunt, atque in Ascræ vico ignobili habitaverunt, ubi
 puer Hesiodus nutritus atque educatus est: quod
 causa factum est, ut Ascræus diceretur: ut in Buccolis
 Virgilius:

Eleg. 6.

Hos tibi dant calamos (en accipe) Musæ:
 Ascræo quos ante seni. Dicitur etiam Bœoti-
 us, quoniam Ascræ Bœotia vicus est: ut Columella
 Non minimum nostræ professioni contulit Hesiodus
 Bœotius. Fuit autem Ascræ, vicus ignobilis & infamis
 dum, quem etiam ipse Poëta (ut refert Strabo) his ver-
 sibus damnavit.

Hesiod.
lib. 2.

Εργ. 2. 54.

Νάσκατο δὲ ἄγχι Ἑλικῶν & εἰζυρῆ ἐνὶ κέλευθῳ,
 Ἀσκραίη, χεῖμα κελκῆ, θέρεϊ ἀργαλέη, οὐδ' ἐπὶ κέλευθῳ
 λῆ. Hoc est:

Ascræam, rus miserum, penes hic Heliconæ colebat,
 Hyberno dirum, triste æstu, optabile nunquam.

In princip.

Ferunt autem Hesiodam primò pastorem ovium fuisse:
 quod Ouid. Fastorum libro 6. testatur his verbis:
 Ecce Deas vidi, non quas præceptor arandi
 Viderat, Ascræas cum sequeretur oves.

Cum
mont
atq
cum
puer
vi qu
causa
quasi
bullu
V
Aph
bolu
xòv q
tam
rus.
eran
Qui
Hesi
lier
star
som
art
illu
run
neg
am
ra
ru
eff

Cum autem parentis armenta custodiret, in Helicone monte dicitur à Musis adamat^{us} fuisse, pulchram eius atq; egregiam indolē admirantibus: itaq; statuerunt, eum Poëtam efficere, sacramq; ideo Laurū gustandam puero prae buere. Tradunt enim, eā esse Lauri naturam, ut qui eam frequenter mandunt, Vates fiant: qua de causa Lycophron Poëta Vatem quendam δαφνιφάρον, quasi dicas, Lauriuorum, nominat. Sic etiam apud Tibullum Sibylla de se loquens ait:

Lib. 2.
Eleg. 50

Ver a cano, sic vsq; sacras innoxia lauros
Vescar, & aeternum sit mihi virginitas.

Aphthonius etiam Rhetor Laurum vaticinationis symbolum esse scribit: itaq; veteres ipsam Laurum, μαυτιχόν φυτόν, hoc est, diuinationis vim habentem plantam vocauerunt. Et Claudianus ait: Venturi praescia Laurus. Qua de causa volunt eam plantam Apollini sacram esse, qui Deus praesse diuinationi creditus est. Qui verisimilius hanc historiam persequuntur, tradunt Hesiodum in Helicone obdormiisse, nouemq; illi mulieres in somnis asitisse, quae Laurum porrigentes gustare iusserint: postquam autem experrectus fuisset, somnio illo monitus, sese literarum studijs & ingenuis artibus tradere coepisse: quippe qui cogitaret, munus illud Musarum, sibi oblatum, gustatu quidem amarum esse, sed tamen virorem perpetuum conseruare: neq; enim vnquam, dum viuunt, Laurus viriditate suam amittit. Ita liberales artes, licet initio sub amara videantur, immortales tamen secum gloriam afferunt. Tantum igitur postea labore atque industria sua effecit, ut ex abiecto ac vili ouium pastore Poëta clarissimus

risto

rissimus euaserit. Legimus, eum peregrinationibus delectatum fuisse, quemadmodum etiam Homerum: Quoniam ex multarum ciuitatum cognitione, maxima sceleret acquiri prudentia. Duxit autem uxorem Cimonem, Physigei filiam, ex qua Stesichorum Poetae amplexus dicitur. Sed quo tempore, aut qua aetate floruerit, non satis apud auctores constat. Sunt enim, qui illum Homeri tempore fuisse tradant: sunt etiam, qui Homerum longè antiquiorem faciant. Nam Cicero & Perphyrius, & plerique alij, volunt Hesiodum multis annis iuniorē esse, naturamq; ante primam Olympiadem: quam opinionem etiam Solinus sequitur, qui ita scribit: Inter Homerum & Hesiodum Poetas, qui in auspicijs Olympiadis primae obiit, centum & triginta anni interfuerunt. Sed cum Homero tempore floruisse, rerum antiquarum diligenter auctores prodidere: quamuis sit (vt Gellius & Pausanias tradit) vetus inter Grammaticos disceptatio, inter eorum aetate praecesserit: qua de re Ponticum etiam Heraclidem, duos Dialogos conscripsisse, memorari proditum est. Sed Philostratus, & Velleus Historicus, & M. Varro in primo de Imaginibus libro (quemadmodum Gellius refert) non esse dubitandum asserunt, quin eodem tempore vixerint Homerus & Hesiodus: atque id ex Epigrammate quodam probari potest: quod in Tripode, Musis in Helicono dedicato, inscriptum legebatur. Quem quidem Tripodem Hesiodus ipse dedicauit, cum aliquando in Colocide diuinum Homerum cantu superasset. Id autem Epigramma & apud Dionem legimus, & inter Epigram

Cic. de Senect.

Gel. Noct. Atti. lib. 3. cap. 11. li. 17. ca. 21.

grammata Graeca circumfertur in hunc modum:

Ἡσίοδος ἔειπεν Ἐλικῶνισι τοῦδ' ἀνέθηκε,
 ὕμνω νικήσας ἐν Καλκίδι Δῖον Ὀμηρον.

Hesiodus posuit Musis Heliconibus istum,

Cum cantu vicit diuinum in Chalcide Homerum.

Atq; hanc quidem Historiam bis apud Plutarchum re-
 latam legimus, & in quinto, Symposiacōn libro, & in
 eo Dialogo, qui Septem Sapientum inscribitur, quem
 nos olim in Latinum sermonem conuertimus. Ibi enim
 cum Periander vellet, antiquam fuisse cōsuetudinem,
 ostendere, vt enigmata proponerentur, sic ait: Apud
 veteres Gracos, ὁ Cleodeme, fuit hac consuetudo, vt
 tales inter se dubitationes proponerent. Accepimus e-
 nim olim, cum ad Amphidamantis exequias in Chalci-
 dem celeberrimi sapientes ac Poëta conuenissent, (fu-
 it autem Amphidamas vir peritus administranda Rei-
 publica, qui cum Eretrienses vehementer afflisset,
 in praelijs, quae propter Lilantum agrum facta sunt, oc-
 cubuit) & cum de recitatis carminibus iudicium ferre
 difficilimum esse videretur, quam omnium essent
 optima, propter aequalem excellētiam: cum praesertim
 etiam certantium Homeri & Hesiodi gloria multam
 hesitationem cum verecandia iudicibus afferret: ipsos
 Poëtas ad huiusmodi sese interrogationes contulisse.
 Et proposuimus (inquit Lesches) hoc modo, prior Ho-
 merus enigma tale:

Μῆσα μοι ἐνεπ' ἐκδὲν, τὰ μὴτ' ἐγένοντο παρδὲν.

Μὴτ' ἐσσι μετόπιθεν. Hoc est: θεν

Dic mihi, quae nunquā aut antehac, ὁ Musa, fuere:

Aut nunquam post haec sunt euentura.

Respon-

Respondit autem Hesiodus ita (vt fertur) ex tempore:

Αλλ' ὄταν ἄμφι Διὸς τόμῳ χροναχίπποδες ἴπποι

Ἀρμάδα σὺν ῥίπῳσιν, ἐπαγόμενοι περὶ νίκης. Η. Α.

Cum Iouis ad tumulum sonipes certamine haget

Accelerans currum, quia sit victoria cura.

Atque hac de causa dicitur Hesiodus, cum omnibus

de se maximam admirationem concitasset, vltim de-

claratus, Tripodem reportasse, quem postea Musae

in Helicone dedicauit. Vixit autem Hesiodus longis

mo tempore, adeo vt etiam prouerbio iactetur Hesiodi

senectas, de ijs, qui admodum viuaces sunt. Est et

etiam de Hesiodi longa etate Pindari Epigramma hui-

iusmodi:

Χαῖρε δὲ δὲ ἡέσας, καὶ δὲ τὰ φεῖ ἀντιβόδου,

Ἡσίοδ' ἀνθρώποις μέτρον ἔχων γούης, Ἡσίοδ'.

Salue bis pubes, & bis mandate sepulchro,

Hesiode, o sapiens, quantum homo scire potest.

Quod autem Hesiodum bis pubuisse referat Pindarus

de extrema senectute intelligendum est, quia quibus

modo pueritiam referre videtur, vnde etiam prouer-

bio per antiquo iactatur: Αἰς πᾶδες οἱ γέροντες,

pueri senes. Sed quod eundem bis sepultum appellat

ad historiam alludit, de qua Plutarchus in Comarum

Septem Sapientum meminit in hunc modum, vt nos olim

transtulimus: Cum esset Locris Hesiodus in hospitio de-

mo cum homine quodam Milesio, qui filiam hospitii re-

tiarata, & in stupro deprehensus fuerat; in suspitionem

venit, tanquam ab initio sceleris illius conscius fuisset.

& id tamen occultasset: cum omni profusus culpa vaca-

ret, nihilominus in odium & iniustam criminatorem

Yraf. Chil.
2. Cent. 7.
prouer. 61.
Hesiodi se-
nect. vbi &
sequens hi-
storia reci-
tatur.

incidit. Nam puella vitiatæ fratres circa Locrense Nemeum insidias illi struxerunt, & eum vnâ cum eius socio, qui Troilus dicebatur, interfecerunt. Horum corpora cum essent in mare proiecta, Troili quidem cadauer in Daphnum fluuium, è mari eiectum, adhaesit scopulo, non ita multum à mari distanti: & ad hanc vsq; diem scopulus ille Troilus vocatur. Hesiodum verò mortuum à littore statim suscipiens Delphinorum multitudo, in Rhium exposuit, iuxta Molycriam: ibi tunc fortè Locrenses statim sacra per agebant. Erat enim ea celebritas, quam etiam hoc tempore splendide seruat. Itaq; cum allatum corpus visum fuisset, admirati omnes, (vt fit) ad littus accurrerunt, & cum recens cadauer agnouissent, rebus omisissis, cadis authores inuestigarunt, propter egregiã Hesiodi famam: & hoc quidem celeriter effecerunt. Nam inuentos eos & cõprehensos, in mare viuos præcipit auerunt, & eorum domum subuerterunt. Porro Hesiodus in Nemeo sepultus est: sed pauci sunt alienigenæ, qui sepulture locũ sciãnt: siquidem propter Orchomenios occultatus est, qui moniti Oraculo, huius viri reliquias apud se seruare conabantur. Hæc quidem Plutarchus. Sed tamen ab Orchomenijs, qui Minya dicti sunt, postea Poëta huius ossa exportata fuisse legimus, & in medio foro cum hoc Epigrammate collocata:

Ἀσκη μὲν πατρὶς πολυλήϊοι, ἀλλὰ θανόντι
 Ὅσα πληξίππων γῆ Μινυῶν χερτέχαι,
 Ἡσιόδου, τὸ πλεῖστον ἐν ἀνθρώποις κλέϊοι
 Ἀνδρῶν κρινομένων ἐν βασιλῆϊ ἑφίης.
 Qua nos paucis quibusdã immutatis ita conuertimus:
 Ἀσκη

Astra quidem fecunda fuit tibi patria, verum
Bellaces equites ossa tenent Minya,
Hesiodo, ante alios fama praestantior omnes,

Qui sapientum vnquam nomine praesertim.
Quanquam autem de eius interitu nonnihil variant
auctores: tamen in hoc omnes conueniunt: Obmissum
à socio stuprum interfectum fuisse. Nam dicitur
eum ab Antiocho & Ctimeno per errorem interfectum
tradit. Cum enim ab eis hospitio susceptus fuisset, & illa
nocte soror illorum vitiat a esset, illi sororis con-
pratorem sese interficere rati, Hesiodum interem-
runt. Scripsit autem Opera multa, quae Pausanias in
Bæoticis commemorat. Præter enim Opera & Dies,
& Theogoniam, & Scutum Herculis, quae sola sunt in
manibus hoc tempore, scripsit etiam Astronomicam, &
Hypothecas, id est, viuendi præcepta. Quae tamen Quin-
tilianus Hesiodi negat esse: licet Aristoteles aliter cen-
seat. Præterea Heroum, & Heroidum Genealogias, &
de Mulieribus, & de Vaticinandi arte, quam ab Arca-
naris, teste Pausania, didicerat. Nicocles, ut etiam
Pindari interpretes fatetur, Hesiodum ait primum per
Rhapsodias carmina composuisse: cuius etiam carmina
refert, in quibus Hesiodus de se fatetur cum Homero
certamen misse, & in Apollinis honorem cecinisse. Eius
haec carmina sunt:

Inst. Orat.
lib. 1. ca. 2.

Εν Δήλῳ τότε πρῶτον ἐγὼ καὶ Ὅμηρος ἀοιδὸν
Μέλπομεν, ὅτ' νεαρῶν ὕμνοισι ῥάψαιτες ἀείδομεν,
Φοῖβον Ἀπόλλωνα χρυσάορα, ὃν τέλει λαῶν. Hoc est
In Delo tum primum ego, Maonidesq; Poeta
Lusimus, inq; nouis carmen cantauimus hymnis

Auricomum Phœbum, quem Latona edidit alma.
 Scripsit etiam de Dactylis Idæis, & Pelei Thedidisq;
 Epithalamium, & Epicedium in Batrachum amicum
 suum. Plutarchus in Conuiuio septem Sapientum
 tradit, etiam de Medicina Hesiodum scripsisse. Plinius
 de Herbis ab eodem fuisse scriptum tradit, volunt e-
 tiam quidam, Hesiodum Apologorum eorum, qui ab
 Aesopo nomen habent, auctorem fuisse. M. Manilius
 secundo Astronomicōn multis versibus explicat, qua
 scripserit Hesiodus: qua si quis videre cupit, ab eo pe-
 tat: est enim ipse Poëta in manibus. Quin etiam apud
 Lucianum Dialogus est, qui Hesiodus inscribitur, vbi
 multa de se loquente ipsum Poëtam Lucianus inducit.
 Sed de Hesiodi vita satis dictum sit. Nunc Operis hu-
 ius, quod interpretandum suscepimus, inscriptionem
 & materiam videamus. Inscribitur enim Opera &
 Dies: & in eo tractatur de Agricultura scientia &
 quibus Diebus hoc vel illud facere conueniat. Scripsit
 autem hoc Opus ad Persem fratrem suum: quod ex-
 hortationes ad laborem pulcherrimas, & praecepta
 moralia, & tuenda rei familiaris rationem continet,
 & praeterea doctrinam Agriculturae, temporaq; qui-
 bus arandum, seminandumq; sit, & quibus metendū,
 quiq; dies felices sint auspiciati, qui nefasti & inaus-
 picati. Ferunt enim, post parentum obitum facultates
 inter se Persem & Hesiodum diuisisse, sed Persem sta-
 tim se voluptatibus dedisse, & breui tempore totum pa-
 trimonium dilapidasse: cum interim Hesiodus frugali-
 ter & honestè viueret: deinde cum iam nihil sibi resta-
 re videret Perse, cœpisse cum Hesiodo litigare, &

Nat. Hist.
 lib. 25. c. 2.
 Quint. In-
 stit. Orat.
 lib. 5. c. 11.

turpi iudicio cum fratre conflictari: vnde ab illa vitiosa vita atque inerti conatur eum Hesiodus ad bonam frugem & laborem reducere. Sed cur Opera & Dies inscripsit; & non potius contra, Dies & Opera aut cur Opera primo loco posuit? Questionem hanc soluit Poëta huius interpres Ioannes Tzetzes. Quoniam (inquit) ad desiderium & inertem fratrem scribens, prius eum ad opera excitare voluit, quam illi dies prescriberet, in quibus operandum esset. Frustra enim querit quis, qui dies ad opera & ad laborem apti sint, nisi prius apud animum suum aliquid operari ac laborare decreuerit. Quae sunt autem haec tandem Opera, quae docet Hesiodus? Nepe quae ratione quis procul ab omni strepitu, possit honestè viuere, & per nullius iniuriam rem suam amplificare: Terram scilicet colendo, & quaecumque ad eam artem spectant, diligenter peragendo. Nam (vt primo de Officijs docet Cicero) omnium rerum, ex quibus aliquid acquiritur, nihil agriculturam melius est, nihil vberius, nihil dulcius, nihil libero homine dignius. Quam apud eundem Ciceronem in eo libro, qui de Senectute inscribitur, Cato Maior copiose laudat: & nos alias integra oratione, quantum facultas nostra tulit, in coelum extulimus. Opera igitur, quae ad agriculturam pertinent, hoc in libro tradidit Hesiodus. Sed quoniam sunt illi dies, qui titulo designantur. Sciendum est, eam esse Dierum partitionem apud Hesiodum, vt alios admittat vel ad inspiciendum, vel ad efficiendum: rursus vt alios, velut emortuos, praetereat. Tres tamen Iouis appellat, vt primum diem mensis, quartum & septimum: cur autem hoc faciat, cona-

tur in quadam ad Picum epistola Politianus rationem reddere. Quarto lunaris mensis die rectè nuptias contrahi censet Hesiodus, & naues adificari. Septimum Sacrum appellat, in quo natus Apollo sit: atq; ob id constare septenis fidibus Apollinis lyram existimant. Sextum puellis inutilem, generandis verò maribus utilissimum perhibet: quo die castrare agnos iubet, & pecora septis includere: quinetiam cauillis, & mendacijs, & blanditijs, & susurrationibus hunc diem dedicat. Octauum maximè laudat, tanquam operibus aggreddendis admodum efficacem: atq; etiam sues & boues eo die rectè castrari existimat. Nonum appellat innocuum, & procreandis liberis accommodatum: quo die rectè etiam arbores conseri arbitratur. Vndecimum in colligenda messe, lanisq; tondendis consumi iubet: quibus tamen rebus peragendis duodecimū præfert. Nam in eo die scribit araneum sua filanere, & suas telas cõtèxere; formicam autem ex granorum aceruis pradari: præterea duodecimo die mulos sine periculo castrari tradit. Tertiumdecimum ait conserendis arboribus idoneum esse: quoniam (vt ait Plutarchus) pleniore iam lumine insita vis radicibus diffunditur: eundem diem seminibus iaciendis incommodum esse vult. Quartusdecimus à Poëta Sacer appellatur, laudaturque tanquam idoneus fœminis gignendis, bubusque & ouibus, nec non etiam mulis & canibus mansuefaciendis ac domandis: atque eodem die relinendum esse dolium, & degustandum vinum. Sextus decimus nequaquam sationi utilis est; & potius gignendis maribus, quàm fœminis conuenit: neque eo die

nuptia sunt auspicanda. Decimo septimo die Lunae-
 di arbores tempestiuum est: quoniam decretere Luna
 tum incipit, & humor, qui lignis cariem inducere so-
 let, minuitur: comportariq; eo die fruges in arcam in-
 bet. Decimum nonum lustrationi tribuit. Viginti
 diem Magnum appellat: & ait, in eo prudentes & in-
 dustrios homines gigni solere. Vigintiunam quatuor
 matutino tantum tempore probat. Solet autem Hesio-
 dus quartos omnes laudare, quintos vero vituperare:
 in quibus ait, furias errare, & periuros omnes punire.
 Vetat autem vigesimo quarto die curis animum confi-
 cere, tanquam eo die maxime noxium hoc sit. Trigesimo
 etiam magnopere laudatur: in quo iubet, ut opera
 diligenter inspiciamus, & familia cibaria diuidamus.
 Haec est eorum summa, quae de Diebus hoc in Opere
 tradit Hesiodus. Iam igitur profecto videtis, quae sit li-
 us tituli significatio, & cur Opera & Dies inscriba-
 tur. Quinetiam ipsius Poetae scopus atq; intentio mani-
 festa & perspicua est. Nam (vt eius interpres Proclus
 ait:) τὸ ἀδευτικὸς βιβλίον, hoc est, ad docendum accom-
 modata. Videtur enim non alia de causa Opus hoc
 scripsisse: Nisi vt primo fratrem suum, deinde reliquos
 etiam populos ad recte atq; honeste viuendum infor-
 maret. Totum enim primum librum in preceptis fere
 vitae laudabiliter instituenda consumit, & ad colen-
 dam iustitiam praecipue adhortatur. Qua de causa
 non tantum Graeci veteres, sed etiam Romani, Poetae
 hunc suis liberis ediscendum proponebant: propterea
 quod nullum ad teneram aetatem, bonis moribus infor-
 mandam, vtiliorem esse censebant. Vnde Cicero ad

amicum suum Leptam scribens hortatur, vt filium su- Lib. 6. Ep.
um iubeat Hesiodum edificare, & eius praeclaras sen- Fam. 19.
tentias in ore habere: cuius haec verba sunt: Lepta sua-
uissimus ediscat Hesiodum, & habeat in ore:

Τῆς ἀρετῆς ἰδεῶτα θεοὶ τὰ προαροῖεν ἔλκεαν.
Plato etiam quarto de Legibus: Primò Hesiodum (in-
quit) sapientem multi prae dicant, cum dicat, Viam ad
vitia planam esse, ac sine sudore peragi, quia breuissi-
ma sit: sed ante virtutem (inquit) Dij immortales su-
dorem posuerunt: & via, quae ad eum ducit, longa, ar-
dua & aspera primum est: sed postquam ad summa fa-
stigia peruentura fuerit, quae prius ardua vita fuerat,
facilima redditur. Quin & Aristoteles Ethicorum Cap. 4.
primo, iubet eos, qui sapientiae praeceptis ad rectè vi-
uendum indigent, Hesiodi carmina audire. Quare non
potest non probatissimus videri Poëta ille, quem non
tantum celebris omnium fama prae dicat: sed etiam re-
liquorum omnium praestantissimi scriptores, Plato, A-
ristoteles, Cicero suis suffragijs maximè comproba-
runt. His accedit Quintilianus calculus, acutissime atq; Inst. Orat.
ingeniosi Rhetoris, qui hunc Poëtam ita celebrat, vt lib. 16. c. 1.
dicat, vtilis eius ad praecepta sententias esse: lenita-
temq; verborum, & probabilem compositionem eius
prae dicat: denique palmam huic in illo mediocri dicen-
di genere facile concedit. Itaque cum apertè intelli-
gatis, ex huius Poëta lectione non tantum Graecae Lin-
guae eruditionem, quae per se vos maximè mouere de-
bet: verum etiam grauisimas sententias, & praecepta
viuendi vtilissima percipere posse: vnusquisq; vestrum
contendere atq; eniti debet, vt ad eius audiendam in-

terpretationem, animi alacritatem & celeritatem,
ad intelligendam mentis acumen: ad ediscendam
na memoriam accommodetis.

IN PINDARVM.

PRAEFATIO IV.

QVAE res in omni vita duae plurimum valent,
Auditores; haec mihi semper maiorem in modum
placuerunt, Amor & Labor. Quarum alter a me mer-
dit & inflammavit ad optimarum artium studia: al-
ter a vero fecit, ut quod cupiebam, aliqua ex parte con-
sequeretur. Amor ad contemplandam virtutis pulchri-
tudinem scientiarumque varietatem me induxit: Labor,
quam putant alij difficilem atque arduam Musarum vi-
am, eam mihi planam atque facilem reddidit. Atque adeo
in hanc mentem me primo induxit sapientissimus Poeta
Virgilius, qui & Amori & Labori vim eandem at-
tribuit. Cum enim in Pastorio Carmine suo iam dis-
cessisset: Omnia vincit Amor: non dubitavit etiam in Ge-
orgicis exclamare: Labor omnia vincit. Deinde, cum
per amoenam Graecorum viret a mihi spatium datum fu-
isset: nihil apud veteres, illos sapientissimos homines,
Amore ac Labore magis celebratum inveni. Sed ex o-
mnibus eorum sententiarum, quae penes sunt innumerabiles,

Eclog. 10.
Lib. 1.

duas mihi eligendas censui, quibus mea ratio melius
 confirmaretur. Quarū altera Menandri est, de Amore: In Heroë.
 Ερω & οὐδὲν ἰσχύει πλέον. Altera Euripidis de La- In Licym-
 bore. Ο πόν & εὐκλείας πατήρ. Quibus reb. effectum nio.
 est, ut à sapientissimo Senatu nostro Mediolanensi,
 quem honoris & amplitudinis causa nomino, cum iam-
 pridem mihi Latinas literas publicè profitendi provin-
 cia demandata fuisset, hoc tempore dignus existima-
 tus fuerim, cui etiam Græcarum literarum publica
 Professio committeretur. Quare quid mihi homini no-
 uo, vel ad presentis temporis fructum commodius, vel
 ad posteritatis memoriam gloriosius accidere potuis-
 set? Meum est igitur, Auditores, cum in labore & amo-
 re tantas esse commoditates expertus fuerim, vos ad-
 hortari, ut duas has res sic amplectamini, nihil ut ma-
 gis vobis esse cordi videatur: quod & aliàs saepe feci,
 & posthac, quoties sese offert occasio, libentissimè fa-
 ciam. Nunc cum ex Decreto Senatus nostri, quem Or-
 dinem (ut dignus est) tanquam Numen aliquod vene-
 ror, Græcam suam Linguam publicè professurus, red-
 denda mihi ratio est, cur ex omnibus Græcis auctori-
 bus Pindarum potissimum mihi interpretandum ele-
 gerim: ne, si rationem instituti mei non reddidero,
 id sine causa fecisse videar. Mea semper sententia
 fuit, Auditores, boni Professoris officium esse, non ea,
 quæ trita sunt atque vulgata, atque omnibus cognita,
 sed quæ recondita sunt, & non ita multis intellecta,
 ad interpretandum esse sumenda: si modò pulchra
 sint ea, magnamq; audientibus utilitatem allatura.
 Quis enim per publicam viam (quod aiunt) nescitambu-
 lare?

lare? Quis à plurimis iam impressa vestigia sequantur?
 Tentanda via est, per quam non anseres, non u-
 ui, non graculi, sed tantum Musarum aues volare pos-
 sint. Verum inter Græcos Poetas neminem ex prædictis
 esse censeo, qui, cum minus vulgatus sit, quam Pinda-
 rus, vel reconditior em variarum rerum eruditionem,
 vel grauiores sententias, vel felicior em vberitatem
 sese contineat: quæ non mea sed doctissimorum homi-
 num sententia est.

Inst. Orat.
 lib. 10. c. 1.

Quis enim Quintiliani testimonium & encomium de Pindaro legens, nõ ad eum am-
 dum, legendum, & ediscendum excitetur? Quem non
 moueat his verbis Quintilianus? Nonem verò Lyri-
 rum longè Pindarus Princeps, spiritus magnificentia,
 sententijs, figuris, beatissima rerum verborumq; ce-
 pta, & velut quodam eloquentia flumine: propter quod
 Horatius eum meritò credidit nemini imitabilem.
 Quid? Horatij carmina quàm in sublime Poetam hunc
 efferunt!

Lib. 4.
 Od. 2.

Pindarum quisquis studet emulari,
 Iule, ceratis ope Dædalea
 Nititur pennis, vitreo daturus
 Nomina ponto.

Monte decurrens velut annis, imbres
 Quem super notas aluere ripas,
 Feruet, immensusq; ruit profundo
 Pindarus ore.

Et quæ sequuntur. Iulius Firmicus ex eius Gene-
 diumum Poetam Pindarum appellat. Quid? Græci
 scriptores quanto opere Poetam hunc admirati sunt!
 Nam Philostratus in Imaginibus suis hunc præter ca-
 teros

teros maxime commendat, & propter eius natalem Nymphas ac Deos omnes festum celebrasse scribit. Quinetiam aiunt Pindarum Apollini gratissimum fuisse: quæ opinio, dum adhuc ipse Poëta viueret, tantopere inualuit, vt ab Apollinis sacerdote frequenter in templum ad cœnam vocaretur; & eorum, quæ offerabantur, sic precipiente Oraculo, partem acciperet: quo quid honorificentius aut gloriosius excogitari potest? Ferunt etiam Pana pastorum Deum Pindari hymno, quem in eius laudem conscripserat, tantopere laudatum fuisse, vt in syluis & montibus eum frequentissime concineret. Illud ex Historijs sanè constat, Alexandrum Magnum tantum venerationis huic Poëta tribuisse, vt cum Thebas diriperet, Pindari familiae penatibusq; parcere iuberet: cuius rei Plinius auctor est. Hoc etiam antea Lacedæmonios fecisse, memoriae proditum est: cum enim Thebas expugnassent, Pindari domui familiæq; pepercerunt, quoniam in foribus versum hunc scriptum legerunt:

Plin. Nat. Hist. lib. 7. cap. 29.

Τὸ μὲν ἄριστον τῶν σέγων μὴ γέιη.

Fuit autem Pindarus (vt aliquid de eius vita attingā) Thebanus genere: vnde & Dirceus Cygnus ab Horatio dicitur:

Lib. 4. Od. 2.

Multa Dirceum leuat aura Cygnum.

Est enim Dirce Mons apud Thebas. Pater eius tibi cen fuit, qui Scopelinus atque etiam Deiphantus dicebatur. Primum igitur Pindarus patris artem didicit: postea verò cum à patre Lasso Hermionæo, Poëta Lyrico in disciplinam datus fuisset, tanta fuit eius diligentia, atq; diuina vis ingenij, vt non ita multo post Præcepto-

N n s rem

rem ipsum longè superasset: diceret q̄q̄, verissimum illud
esse Prouerbiū: quod apud Gracos vulgò fertur: ἡδὴ
μαθητὰ κρείσσονες διδασκάλων. Tradit Pausanias,
cū Pindarus esset adolescentulus, & Thebis Theophras-
tas iret: aestu meridiano fatigatum, paulū è via dier-
tisse, atque in vmbra quadam obdormuisse: aperuerit
multas, dum dormiret, ad eum accessisse, & eius vi-
mel inseruisse: quares suauissimam eius eloquentiam
portendit. Vnde Poëta quidam Gracus ita Pindarum
alloquitur:

Πίνδαρε, Μισάων ἱερὸν εἶμα, καὶ λάλε Σαργῶ.
Floruit eo tempore, quo Xerxes Persarum Rex ma-
gnū illum exercitum in Graciam adduxit, quo tem-
pore etiam Eschylus in scena florebat. Vixit annos
quing, & quinquaginta: vt Suidas auctor est: deinde
cū petisset ab Apolline, vt, quod omnium esset optatum,
sibi daretur: cū esset in Theatro, in gremio pueri, sibi
dilecti, mortuus est. Valerius Maximus, libro nono,
cap. duodecimo, Poëta huius mortem scribit. Multa
quidem Opera scripsit, sed Hymni tantum in quatuor
ludorum genera, Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia su-
persunt: reliqua eius scripta, temporum iniuria interie-
runt. Poëta Lyricus ideo dictus, quod ad lyrā carmina
sua concineret. Nam erat hac apud veteres consue-
tudo (quemadmodum Izacius Tzetzes, Lycophronus
interpres scribit) vt Lyrici Poëta, ad lyrā carmina
sua concinentes, certarent, & chorus quinquaginta
hominum astaret in circulo: victores autem praeui-
co Taurum acciperent. Fuit autem Lyrā Musicum in-
strumentum, quae eadem etiam Cithara dicebatur, & a
Gt

Græcis φέρμιγγ. Multum enim decipiuntur illi, qui putant Lyræ à Cythara diuersam esse: propterea quòd vulgò, quæ nostro tempore Lyræ vocatur, ab ea, quam Citharam vocant, longè diuersa videatur. Nam apud antiquos eadem erat omnino Lyræ, quæ Cithara: quod in Opusculo quodam ad Hieronymum Cardanum multi argumentis probamus. Fuerunt autem Lyrici Poætæ celebres nouem, quorum nomina quodam Epigrammate Græco sic exprimuntur:

Ἐκλαγεν ἐκ Θηβῶν μέγα Πίνδαρος, ἔπνεε τερπνὰ
 Ἡδὺ μελιφθόγγῃ Μῦσα Σιμωνίδεω,
 Λάμπη Σιγίχορος τε καὶ Ἰβυκος, ἦν γλυκὺς Ἀλκμάν,
 Λαρά δὲ ἀπὸ σομάτων φθέγγατο Βακχολίδης.
 Πρῶτῳ Ἀνακρείοντι σιωπέσειο, ποικίλα δὲ αὐδᾶς
 Ἀλκᾶ, Ὀ Κύκνω Λέσβι, Ὀ Αἰολίδῃ.
 Ἀνδρῶν δὲ οὐκ ἐνάτη Σαπφῶ πέλει, ἀλλ' ἔρα δὲ νῆϊς
 Ἐν Μῦσῃς, δεκάτῃ Μῦσῃ χαλκῶ γραφέτα.

Hoc Poëtarum genus scribere solebat. Deorum hymnos, victorum in publicis ludis laudes, iuuenum amores, & conuiuia: quod Horatius in Arte Poëtica significat:

Musa dedit fidibus Diuos, puerosq; Deorum,
 Et pugilem victorem, & equum certamine primum,
 Et iuuenum curas, & Libera vina referre.

Sed ad Pindarum nostrum reuertamur, qui suauissimis cantionibus suis victores publicorum certaminum sibi celebrandos sumpsit: Fuerunt autem apud Græcos olim quatuor Ludorum præcipue genera, in quibus propositis præmijs, & cursu, & pugilatu, & luctu, & saltu, & disco certabatur. Primum Ludorum genus

Vide de his
 quatuor
 Ludis Nat.
 Comit.
 Mythol.
 lib. 5. ca. 1.

genus

& seqq. &
Scalig. De
Pœtica.

& genus Olympia dicebantur, (nam apud Græcos horum certaminum nomina numero multitudinis, & neutro genere proferuntur.) ab Olympia civitate cognominata, qua eadem etiam Pisa vocata est, auctore Stephano, apud quam agebantur. Fuerunt autem ab Heracle in honorem Iouis instituta, ut suo loco declaramus, & quinto quoque anno celebrabantur. Victores horum Ludorum Olympionice vocari, & oleastro coronari solebant. Secundum Ludorum genus Pythia vocabantur, sic à Pythonē serpente, quem Apollo interfecerat, appellata. Tradunt Eurylochum Thessalum Amphictyonum ducem, debellatis Cirrhaeis, hos ludos primum apud Delphos instituisse, in Apollinis Pythii honorem: qui quinto quoque anno celebrarentur, quemadmodum etiam Olympia. Sed victores primo coronam esculeam accipiebant: postea vero, succedente tempore, lauream. Sic enim Ovidius Metamorphoseon, libro primo:

Hic iuuenum quicumq; manu pedibusq; rotare
Vicerat, esculeam capiebat frondis honorem.
Nondum laurus erat.

Tertium genus Ludorum vocabantur Nemea, sic à loco, ubi fiebant, dicta. Est enim Nemea regionis Argivorum pars. Celebrabantur autem primo in honorem Archemori pueri, Lycurgi sacerdotis filij, quem serpens interfecerat: & erat funebre certamen, in quo vestibus atratis Iudices induti, de victoribus pronuntiabant. Victores apio viridi coronabantur. Postea vero Hercules, devicto Nemeæo Leone, Ioui sacros, hos ludos esse voluit. Quartum & ultimum Ludorum genus dicta

dicta sunt Isthmia, propterea quod apud Isthmum Corinthium agebantur. Est autem Isthmus, terra quaedam angustia, qua Ionium & Aegeum mare separat. Hi ludi fiebant in honorem Melicertae, seu Palamoni Athamantis filij, quem marimum Deum putabant. Sisyphus Corinthiorum Rex primus hos ludos instituisse dicitur. Corona ex pini victoribus dabatur: & tertio quoque anno ludi renouabantur, quod Nemeorum Oda, sicut Pindarus indicat: licet Plinius aliter sentiat. Extat apud Gracos Epigramma satis egregium Archia Poeta, eius quem defendit Cicerone, in quo quatuor haec Ludorum genera, & in quorum honorem fierent, & qua victoribus essent proposita praemia, breuiter concludit hoc modo:

Plinius
Nat. Hist.
lib. 15. c. 10.

Τέσσαρες εἰσὶν ἀγῶνες ἀν' Ἐλλάδα, τέσσαρις ἰσοίῳ
Οἱ δύο μὲν θνητῶν, οἱ δύο δὲ ἀθανάτων
Ζῳὸς, Λητοῖδαο, Παλαμῆνι, Ἀρχεμόροιο.
Ἀθλα δὲ τῶν, κότιν, μῆλα, σέλινα, πίτυς.

Hac sunt igitur qua Poeta noster Pindarus celebrat: horum certaminum victores summis ad caelum effert laudibus: ac primo loco ponit Olympionicas: secundo qui Pythia vicerunt, tertio qui Nemea, postremo, qui Isthmia. Sed dum patriam cuiusque victoris, originem ciuitatum ac familiarum peruestigat, magnas saepe tenebras & obscuritatem lectoribus offundit. Atque vt in summa dicam: siue res, quas tractat Pindarus, siue locutionem, siue carminum varietatem spectes, magna est in eo difficultas, magna obscuritas. Quae tamen neminem vestrum deterrere debet: cum praesertim tantam sitis vtilitatem ex Pindari lectione

reportaturi, quem ego tam apertè, tam facillè sin-
 terpretaturus, vt etiam literarum Græcarum peritus
 rudes, si modò diligenter audire voluerint, omnia pos-
 sint intelligere. Vos igitur prompto atq; alacri animo
 Poëtam hunc amplectimini, amate, colite: quæ luce,
 Græcorum difficultates, atq; (vt ita dicam) Labyrinthos,
 & Meandros facillè transibitis. Nam si hinc re-
 ctè intellexeritis, reliqui omnes longè faciliore vo-
 bis postea videbuntur. Excitet igitur ille, qui supe-

Epist. fam.
 lib. 3. ep. 9.

rat omnia, virtutis & scientiarum Amor. Nam vt ait
 Cicero) Nihil est, quod amore & studio effici non pos-
 sit. Facite, vt Epicharmi sententiam illam in animo at-
 que in ore semper habeatis:

Τὸν πόνων πωλῶσιν ἡμῖν πάντα τὰ γὰρ ἐστὶν
 Nam si (quod initio dixi) duas has res coniunxerim,
 Amorem (inquam) & Laborem: nihil est, quod quæ-
 quam vestrum dubitet, quin non tantum hinc re-
 tam sit intellecturus: sed etiam breui mul-
 tum in omni disciplinarum genere
 profecturus.

IN DEMOSTHE- NEM.

P R A E F A T I O V.

ET si vereor, Iuvenes, ne fortasse ingenij mei ac vi-
 rium infirmitas in Demosthenis, omnium Oratorum
 principis, Orationibus explicandis, in hac praesertim
 tam florenti ciuitate, in qua plurimi sunt, & Latine &
 Graece doctissimi, plerisque, satisfacere non possit: mini-
 meque deceat, cum nulla sit eloquentia, nulla dicendi fa-
 cultas, quae vel auiditati meae, vel rei magnitudini, vel
 eruditissimis auribus vestris satisfaciat, Demosthenis ip-
 sius immortales laudes attingere: tamen iste frequens
 confessus vester, & hic locus, ad profitendas literas or-
 natissimus, & ad dicendum amplissimus, non alium au-
 thorem, quam Demosthenem interpretandum ac lau-
 dandum postulat. Neque enim vobis bonarum tantum
 literarum amatoribus placere potest vllus auctor, qui
 non eximius esse videatur: neque publicum hoc, quo nos
 fungimur, interpretandi munus patitur, vt vulgares
 istos ac minutos sequamur authores. Quamobrem vete-
 ris illius ac laudati prouerbij memores, quo recte sane
 praecipitur: Vt ad res summas & egregias enitamur, sic
 enim futurum, vt ad mediocritatem perueniamus: hunc
 summum omnium auctorem vobis exponendum ele-
 gimus.

Quint. lib.
 10. c. 1. De-
 mosthenē
 in primis
 legendum,
 vel ediscen-
 dum poti-
 us puto.

gimus. Nam quamvis multis enitentibus, nulla
quam fuerit, qui perfectè diuinam eius eloquentiam
exprimeret: cuius Orationes (vt Demades ioco dixit)
ad aquam scriptæ, non nisi à sobrijs ac vigilantibus pos-
sunt intelligi: tamen vt, qui frequenter in sole am-
ulant, facile naturâ fit, vt colorentur: ita qui Demo-
sthenis orationes studiosius legunt, sentiunt orationes

Quint. lib.
10. c. 2. Lō-
gè omniū
perfectissi-
mus Ora-
tor Demo-
sthenes.

suas earum cantu quasi colorari. Itaq; consilium me-
um à vobis omnibus probatum iri confido, quod ex Gra-
cis auctoribus, hunc potissimum elegerim, quem omni-
um eruditorum consensus sic esse primum statuit, vt
nullus omnium seculorum memoria fuerit, qui cum eo
conferri posse videatur. Cuius ego statim ab infantia
adolescencia, tanto studio ardoreque flagraui, vt non
solum frequenter accurateque legerim, & totum
uoluerim: sed etiam duos annos penè quotidie multi-
audientibus interpretatus fuerim: & iuuenili quodam
feruore, ac propè dicam temerario, nonnullas eius
Orationes in Latinum sermonem conuerterim. Qua-
res tantum mihi profuit, & ad dicendum & ad in-
telligendum, vt quicquid in Graecis literis me profectè
se sentio, quicquid dicendò consequi possum, id tra-
penè Demostheni acceptum feram. Quapropter in-
gratus sim, nisi, quantum in me est, eximias eius le-
des efferam, & quasi magistrum eum agnoscam.
Quod enim nobis exemplum, aut quem scopum ex-
lentiolem praesigere possumus, quò studium & cogita-
tionem nostram dirigamus, quam Demosthenem
ius tanta fuit vigilantia, tantus labor, vt de com-
ritò dictum sit: Alterum Demosthenem matrem

Val. Max.
lib. 8. ca. 7.

alterum industriam enixam esse: qui tantopere studijs eloquentiae deditus erat, ut vehementer se dolere diceret, si quando opificum antelucana victus esset industria. Sed praestat, aliqua de eius patria, vita, moribus, breuiter commemorare: ut quicumque vestrum honoris & gloria desiderio trahitur, pulcherrimum sibi ante oculos exemplar studij ac diligentiae proponat. Nam in nullius hominis vita clarius elucet, quam in Demosthene quod diuinus Plato dixisse perhibetur: Gloriam esse laboris filiam. Fuit igitur Demosthenes, Atheniensis genere: ut hac eius prima felicitas habeatur. Nam Euripidem Tragicum Poetam dixisse ferunt: Eum illustri primum patria propugnatum esse oportere, quicquid felix homo sit futurus. Quid autem unquam Athenarum ciuitate fuit illustrius, quae inter ceteras omnes totius orbis ciuitates, tanquam sol quidam fulgentissimus inter minora sidera, diutissime reluxit? Ex hac enim vrbe, sapientiae principes innumerabiles exiere: in hac (ut M. Tullius ait) alta est atque nutrita ratio: ad hanc urbem, tanquam ad honorum omnium fontem, populi ac nationes vndique confluebant: & quicumque aliquid percipere, aut audire studebant, vel quae ingenijs poterant iudicare, cognitione dignam existimabant. Hinc illi sapientissimi Philosophi, Socrates, Plato, Polemo, Speusippus, innumerabilesque alij, quorum vbiq; nomina celebrantur: hinc historici, hinc Poetae; hinc Oratores plurimi, quibus primam hic noster Demosthenes palmam praeripuit: hinc omnium disciplinarum Professores euasere. Ad huius ciuitatis inflammationem, & exemplum inflammati Romani, ad

Cic. 4.
Tuscul.Epist. fam.
lib. 6. cp. 1.

eam, quam scimus oranes, amplitudinem imper-
 uenerunt: neq; vllum est serè pauld nobilius, aut
 clarior Romanorum factum, quod non quasi ad exem-
 plar Atheniensium effectum esse videatur. Iam verò
 fuit Athenis verborum splendor, ea venustas, ut quic-
 es Romani auctores aliquid egregiè laudare voluerint,
 quo nihil splendidius aut elegantius dici possit, Atticos
 sales, Atticos lepores, Atticam eloquentiam appellare
 consueverint. Quin Aristides scriptum reliquit: Gra-
 rum omnium, non solum Barbarorum, sed etiam Gra-
 corum sermonem, si cum Atheniensium elegantiâ com-
 paretur, puerorum videri balbutientium. Hinc est,
 quod Cicero Platonis Atheniensis dictionem tantum
 admiretur; ut non dubitavit dicere: Iouem ipsum, si
 qui velit, non aliter locuturum, quam scripserit Platonem.
 Hinc est; quod in Periclis labris veteres Comici
 rem habitare dixerint; quod idem ab Aristophane Pe-
 ta fulgurare, tonare, & permiscere Græciam dictum
 est. Ex hac igitur tam clara ciuitate natus Demosthe-
 nes. Parentes etiam satis diuites & nobiles habuisse
 dicitur. Quamuis enim Valerius Maximus Demosthe-
 nis patrem cultellos venditasse scribat: matrem vero
 dicitur Æschines Gylonis cuiusdam, ob prodicionem ab
 Athenis pulsi, & barbaræ mulieris fuisse filiam: tamen
 etiam ab hac infamia Theopompus Historicus omnino lo-
 berat, qui Demosthenis patrem tradit in primis hono-
 ratum Athenis ac probum virum fuisse, qui Machar-
 pæus ideo cognomento dictus est, quod gladiatorum e-
 gregiam officinam, multis opificibus instructam, habu-
 ret. Quod certè mihi magis sit verisimile; cum Platonem
 ab

De Clar.

Orat.

Cic. 3. de

Orat. pag.

155. b.

Cic. ad M.

Brutum.

pag. 99. a.

Lib. 3.

Cap. 4.

thus in satis amplo patrimonio relictum à patre, cum
 septimum ageret annum, Demosthenem scribat: sed
 cum eius tutores partim bona surriperent, partim ne-
 gligerent, non potuit ijs artibus ac disciplinis instrui,
 quibus etas puerilis ad humanitatem informari solet:
 cum praesertim esset etiam imbecillo corpore, nec sine-
 ret eum mater laboribus onerari, verita ne fortasse in
 aduersam valetudinem incideret. Quod commune fe-
 re matrum solet esse vitium, vt infantiam statim deli-
 cys soluant. Mollis autem illa educatio, quam indul-
 gentiam vocamus (vt ait Quintilianus) neruos omnes
 & mentis, & corporis frangit. Itaq; cum molliter edu-
 caretur à matre puer adhuc Demosthenes, à pueris
 Batalus cognomento dicebatur: fuit enim Batalus tibi-
 cen quidam mollis & effœminatus, vt Plutarchus tra-
 dit: quamuis alij lasciuorum carminum Poëtam Bata-
 lum fuisse velint. Dicitur est etiam Argas, ob morum a-
 speritatem & amariciem: nã Poëta quidam anguem
 ac serpentem Argan vocitarunt: vel quoddã aded durè
 loqueretur, vt audientes non mediocriter angeret: fe-
 runt enim Argan quendam fuisse, qui leges duras ac
 difficiles tulerit. Sed vtinã, quemadmodum adolescen-
 tes plurimi Demosthenis peritiã, & mollem & ener-
 uatam, imitantur, sic etiam cum ea doctorũ hominum
 gloriam & celebritatem suspicientes, ad honestatem
 atq; ingenuas artes inflammentur! Nam ad Oratori-
 am artem initio Demosthenes ab huiusmodi causa di-
 citur animum appulisse. Erat eo tempore Athenis insi-
 gnis quidam Orator, Callistratus nomine: is cum Ore-
 pi agendam in iudicio causam suscepisset, maximam

Inst. Orat.
lib. 1. ca 3.

Eraf. Chil.
1. Cent. 6.
Prouer. 12.
Batalus.

omnibus expectationem de se concitauit: itaque cum
ad eum audiendum undique concurrerent, Padagogus
suum Demosthenes obsecrauit, ut se etiam ad con-
tentionem duceret. Ille, ut qui cum ostiarijs familiarita-
tem haberet, facile in foro locum impetrauit, in quo
puer clam sederet, & audiret. Cum igitur Callistra-
tus egregie perorasset, atque in eo iudicio victor extitisset,
omnes eum ad caelum laudibus efferebant, omnes
admirabantur, omnes ingenti plausu excipiebant. Qua
cum Demosthenes, in turba latitans, omnia videret,
cepit eum laudis & gloriae desiderium excitare. Dormiebat
in eo videlicet ea diuina vis ingenij, matrem
blanditijs consopita, quae cum primum nitorem ac splendorem
vidit cepit emicare. Quam creditis mentem
Demosthenis fuisse, luuenes? quem animum, cum tanto
in honore Callistratum esse videret? eum etiam ab
omnibus celebrari, a foro magna cum gloria deduci, et
illo vno voces ubique iactari, omnium oculos in illum
num coniectos? Equidem credo, laudis amore cor illius
adedo coepisse palpitare, ut (quod ait Plautus) artem lo-
dicam facere videretur: ipsum vero adedo conuulsus
ac perturbatum amisi temporis recordatione, ut nullo
modo lachrymas continere potuerit: atque ita a secum
citè locutus: O me miserum & infelicem, qui stultitiam
et atis frustra conteram, qui non intelligam, has delicias
& voluptates breui dilapsuras, qui non aternitatem
dulcedine commouear! O triste fatum meum, siquidem
inglorius & infamis semper futurus sum! Ergo
vnus Callistratus in omnium ore versabitur? Demosthe-
ni per ignauiam tempus peribit? O si pueriles ar-

In Aulularia
Act. 4. Sc. 1

nos rectè collocassem! quibus illi negocijs, quibus ineptijs, per imprudentiam mihi defluxere? O mater! mater, tu tuus me blanditijs perdidisti. Heu sortem iniquam! Nemo vnquam mihi virtutis speciem ostendit, nemo desidem ac inertem excitauit, nemo scientia pulchritudinem aperuit. Sic infelix pupillus, neglectus ab omnibus, rerum ignarus turpiter vixi. Sed iam valeant delitiae, valeat matris indulgentia, procul ô procul absint voluptates, quibus nullum est cum virtute commercium! En vnicum est remedium: Toto impetu ferar ad labores: ardentius ac vigilantius literarum studia complectar: nullum me otium, nullus somnus retardabit: non fames, non sitis, non frigus, non calor ab incepto studio remouebit. Ingens enim (vt video) gloria longo labori comitatur. Hæc secum locutus Demosthenes, maximo animi ardore ad omnium rerum dominam eloquentiam se contulit, cœpit q̄, & meditando, & dicendo seipsum exercere: & quamuis eo tempore doceret Isocrates, Isæo tamen vti præceptore maluit, vel quia, cum adhuc esset in tutela, decem minas, quas Isocrates à discipulis exigebat, persolvere non poterat, vel quia magis Isæi dicendi facultatem, vt efficacior, & iudicij aptior, probabat. Dedit etiam Philosophiæ operam, & Platonem audiuit, vt quidam De Clar. scribunt, inter quos etiam Cicero: sed cum iam esset a- Orat. dultus, & se aliquid in dicendo posse intelligeret, tutoribus suis litem intendere constituit, atq; eos die dicta in iudicium vocauit: & quamuis multas illi calumnias & Meandros excogitarent: tamen ob assiduam in eos meditando & scribendo diligentiam, non sine periculo

superior euasit. Attamen minimam partem horum, quibus ab eis defraudatus fuerat, exegit. Hinc sumpta audacia, atque orandi consuetudine, cum actionum ac iudiciorum ambitionem degustasset, in publicum prodire constituit & Rempublicam administrare. Sed cum ad populum verba faceret, nimio quoque strepitu mouebatur, omnesque ridebant eius orationem, longorum verborum ambitu confusam, & superuacaneis argumentis elaboratam. Quinetiam vox eius exilis erat, & obscura atque incerta locutio, & infirma latera non facile posset, quid ab eo diceretur intelligi. Quorum rerum desperatione motus, tristis ac moerens processit in Pyraeum, ut ibi fortunam aduersam suam, & infelicitatem deploraret. Sed cum in Eunomium quendam Tarsum incidisset, ab eo vehementer reprehensus est, quod, cum eius oratio Pericli orationi per similes esse videretur, seipsum tamen per ignauiam atque socordiam perderet: neque concionum fluctus, ac fortis strepitum perferre posset, sed animi mollicie natura bona frangeret. Quibus ille verbis commotus, iterum verba facturum ad populum processit: sed cum in nihil feliciores successu sperneretur, non mediocriter merebat. Hic libet hominis mirari constantiam, & animi magnitudinem: qui cum plurimos videret Oratores in magno esse honore, & attentissime ab omnibus audiri, se vero penè solum contemni & irrideri, non tamen animo cecidit: sed quod minus ex sententia rem sibi succedere videbat, eò magis ad labores & vigilias incendebaratur. Erat eo tempore Ludius quidam, Satyrus nomine, qui cum magnam Demosthenes familiaritatem

habe

habebat: neq; minorem, quam habuerit postea cū Ros-
cio Cicero: apud hunc cū aliquando tristis conquereretur
Demosthenes, quod cū omnium maximè tempus & diligentiam ad dicendum adhiberet, nullam tamen
apud populum gratiam assequeretur: Ego (inquit ille) si qua mihi Euripidis aut Sophoclis carmina recitare
volueris, facilem huius rei tibi medicinam ostendam: quod cū libentissimè se facturum Demosthenes
respondisset, sic eius vocem & actionem Satyrus emendavit, ut non amplius ille Demosthenes horridus & incultus,
sed alter videretur. Ex hoc tempore tantum homini creauit animus ad eloquentiam, tantus ardor ad
dicendum, ut nihil posteritati reliquum fecerit, quod ad eius industriam & vigilantiam addi possit. Discite
igitur, Iuuenes, quantis laboribus, quantis vigilijs, qua cura, qua sollicitudine, sua Demostheni steterit eloquentia:
ut ad eius imitationem animū erigatis: neq; speretis, per ocium ac negligentiam animi bona parari posse:
quibus qui ornati fuerint, ij soli verè beati sunt. Cū igitur praclare intelligeret Demosthenes, quantum in
oratione, vocis, & vultus, & gestus moderatio cum venustate posset, hypogaeum quoddam, hoc est, subterraneum
aedificium sibi parauit, quod ingressus quotidie solus, ad vocis suauitatem se exercebat, &
gestum ac motum corporis fingebat. Sed illud animi pertinacis & admirandi fuit: nam ut exeundi sibi
è domo licentiam praeceperet, mediam sibi capitis partem abradebat. Itaque saepenumero duos atque etiam
tres menses domi inclusus, nunquam scribendi aut meditandi exercitationē intermisit. Overè studiosum,

& omni laude prædicandum animum! Hæc est eadē
 gentia, hoc illud est studium, hæc industria, quæ claris-
 simum & celeberrimum hominem reddit. Falsæ est
 eorum querela, qui plerique dicunt, laborem ac tempo-
 ratarditate ingenij perdere: qui paucissimis homini-
 bus, asseuerant, vim eam percipiendi & efficiendi, que
 voluerint, esse concessam. Sit animus excelsus, indefes-
 sa cura, studium pertinax: etiamsi naturæ parum adhi-
 rarit, tamen, quicquid sibi imperat, obtinebit: Hæc or-
 tione Demosthenes, quem plerique crediderunt, natu-
 ræ & ingenio non multum valere, tam altè tamen enu-
 lauit, vt nullus ad eius amplitudinē potuerit vnquam
 aspirare. Præliatus est enim (vt ait Valerius) cum tri-
 rum natura, & quidem victor abiit. Nam cum ab in-
 unte atate primam eius artis, quam affectabat, late-
 ram pronunciarè nullo modo posset, oris sui vitium ca-
 to studio expugnauit, vt postea nullus esset, qui literam
 eam expressius referret. Deinde cum eius vox, præ-
 pter nimiam exilitatem & asperitatem, auditoribus
 molesta esset & acerba, continua exercitatione tan-
 tum effecit, vt nemo sauius, aut gratius loqueretur.
 Cum verò laterum infirmitate spiritum in dicendo non
 multum trahere posset, etiam huic naturæ vitio reme-
 dium inuenit: multos enim versus vno spiritu comple-
 cebatur, eosque ardua loca celeri gradu scandens, præ-
 nunciabat: cumque ad tumultus concitata & multitudine
 in actionibus obtunderetur, ad vadosa littora decli-
 mabat, vbi fluctuum immensi fragores audiebantur.
 vt eo strepitu completa aures, concionum fremitus fa-
 cilius tolerarent. Fertur quoque lapillis, ore insertis,

Quint. In-
 stit. lib. 1.
 cap. 1.

Lib. 4.
 cap. 7.

Cic. 2. de
 Diuin. &
 de Orat. li.
 1. in fine.

multum ac diu loqui solitus, ut ore vacuo promptius & solutiùs loqueretur. Quas cum omnes difficultates, animi pertinacia & constantia superasset, intellexit, eam Periandri sententiam, quam ipse frequenter usurpabat, esse verissimam: Μελέτω πειρα δύναιται, hoc est, Exercitationem omnia posse. Penè præterieram, quod minimè prætereundum fuit: Habuisse domi Demosthenem ingens quoddam speculum, ad quod seipsum contemplan, gestus conformaret: quibus rebus effecit, ut eius pronuntiatio multitudini vehementissimè placeret. Sed quæ hæctenus à me de Demosthene recitata sunt, ideo copiosius ea tractavi, quòd viderem, ad optimarum artium studia, & ad eloquentiam per ea vos plurimum excitari posse. Quæ verò de eius vita restant adhuc, ea multò brevius perstringam, cum quia non admodum ad propositum nostrum faciunt: tum etiam, quia Plutarchus ea & eleganter, & copiosè tradidit, quæ facillè quilibet vestrum apud eum legere potest. Cum igitur omnes sui temporis Oratores Demosthenes superasset, præter unum Demadem, quem ad eò naturali ingenio polluisse fatentur omnes, ut non tantum a Demosthene non vinceretur, sed etiam ei præstaret. Nunquam tamen ex tempore dicebat, neque vnquam in concione volebat assurgere, nisi rem, de qua dicturus esset, antea cogitasset: vnde plerique, timidum eum existimarunt: sed in hac re Periclis consuetudinem imitabatur, qui non facillè de omni re dicere, neque fortuna suam existimationem committere solebat. Cum autem ad Rempubl. sub tempus Phocensis belli se contulisset, nactus est materiam vberem

Quint. Insti. li. ii. c. 3

In vita Demosth.

& honestam, pro Græcorum libertate contra Philip-
 pum Macedonia regem decertandi: vnde breui tem-
 pore nomen & gloriam assecutus est. Neque solum
 vt eloquens, sed etiam vt fortis vir & constans in om-
 nium erat admiratione: suspiciebat eum tota Græcia,
 Persarum Rex obseruabat, apud Philippum de eum
 tus erat sermo: quin etiam eius hostes & aduersarij
 bi contra virum fortem & præclarum rem esse fac-
 bantur. Quod si eius eloquentia & vita integritas
 virtus bellica respondisset, poterat sanè cum Thucy-
 de aut Pericle comparari: verum ad dicendum, quam
 ad faciendum longè fuit instructior. Tantum fuit enim
 eius eloquentia, vt cunctas Græciæ ciuitates, quæ par-
 tim Philippo propter eius felicitatem studebant, par-
 tim Atheniensibus aduersabantur, dicendo impelleret,
 vt contra Philippum arma sumerent: sed cum ad pug-
 nam ventum esset, oblitus verborum, quibus Græciam
 concitabat, abiectis armis, turpiter aufugit: quo in pro-
 lio Græci maximam cladem acceperunt. Postea verò
 quàm Philippus mortuus fuit, iterum Græciam Demo-
 sthenes concitauit, vt aduersus Alexandrum Philippi
 filium arma caperet: quod cum esset factum, Alexan-
 der in Bœotiam venit, & Thebanorum ciuitatem euer-
 tit. Quamobrem fractis Atheniensium animis, Demo-
 sthenes vnâ cum alijs quibusdam, legatus ad Alexan-
 drum missus est: sed cum regis iram pertimesceret, re-
 trò cessit. Demades autem postea regem Alexandrum
 Atheniensibus reconciliauit. Vixit in vrbe post hac non
 satis gloriosè Demosthenes: donec Areopagitæ eum
 filio condemnatus, quod ab Harpalo quodam, qui At-

nas ab Alexandro profugerat, pecunias accepisset, in
 carcerem coniectus est: vnde clam aufugiens, in exili-
 um concessit. Sed parum viriliter exilium tulisse dici-
 tur, cum subinde Athenas resperceret, vocesq; & lachry-
 mas non generosas emitteret. Exulauit autem in *E-*
gina & *Træzene*, quo tempore mortuus est *Alexan-*
der: cuius cognita morte, rursus *Græcia* ciuitates con-
 spirarunt: sed cum *Pytheas* Orator, & *Callimedon*, ex
 Athenis profugi, *Antipatro* adhasissent, & cum amicis
 ac legatis eius *Græciam* peragrantes, ciuitates in fide
 ac potestate *Antipatri* continere niterentur, *Dem-*
osthenes legatos *Atheniensium* sequutus, eis opitulaba-
 tur, multisq; persuasit, insurgendum esse contra *Mace-*
dones, eorumq; dominatum depellendum. Quæ cum
 Athenis renunciarentur, adeo grata fuerunt, vt eum
 statim ab exilio reuocarent. Itaque missa nauis est,
 quæ *Demosthenem* ab *Egina* reduceret: cui magi-
 stratus omnes obuiam profecti sunt, & cuncti sacer-
 dotes, magnaq; ciuium multitudo, vt aduentum ei gra-
 tularentur. Ferunt autem ipsum *Demosthenem*, cum
 se à populo, tanto plausu videret excipi, sapius ad cæ-
 lum manus tetendisse, *Dys*q; gratias egisse, quod lon-
 gè sibi præclarior, quam *Alcibiadi*, reditus contigisset:
 persuasis ciuibus, non coactis. Sed non diu post redi-
 tum suum patriæ conspectu gauisus est. Nam re-
 bus *Græcorum* affectis & concussis, non ita multò post,
 cum nunciatum esset, *Antipatrum* & *Cratherum* *A-*
thenas aduentare, *Demosthenes*, & qui cum eo sen-
 tiebant, ex vrbe profugerunt: populus autem, autore
Demade, capitis eos condemnauit: quibus variè di-
 spersis,

sperfis, Demosthenes in Calabriam ad Neptuni tem-
 plum confugit. Ad quem cum Archias quidam, cum se-
 tellitibus ab Antipatro missus, aduenisset, eum regere
 cepit, ut vnâ secum ad Antipatrum veniret: se cum
 curaturum, ut nihil ab eo mali pateretur. Hunc postu-
 sper expectare Demosthenes iussit, donec ad domesti-
 cos suos scriberet: simulq; ad interiorē templi par-
 tem progressus, venenum, quod iam pridem ad eum
 sum secum habebat, ebibit: atq; ita vir eximius, ac di-
 uinus Orator extinctus est: quem Democritus hoc so-
 cili genere mortis ereptum è Macedonum sauita scri-
 bit. Sed ad ea, quae propositi nostri sunt, reuertamur
 aliquando finem dicendi faciamus. Credo neminem
 vestrum esse, Iuuenes, qui persuasum habeat, Orato-
 rum omnium præstantissimum esse Demosthenem, qui
 (teste Quintiliano) Ciceronem nostrum, quantum est
 effecit. Itaq; non est, quod in eo laudando, ingenij vel
 vires ostentare: cum ab ipso M. Tullio, eloquentia præ-
 rante, multis in locis diuinis laudibus efferatur: ut ni-
 hil acutè inueniri possit in causis, nihil subdole, nihil
 versutè, quod ille non viderit: nihil eius dictione subti-
 lius, nihil enucleatius, nihil limatius fieri possit: præ-
 re a nihil grandius, nihil incitatius, nihil ornatus vel
 splendore, vel sententiarum grauitate. Hac & em-
 modi plura cum de Demosthene dicat Cicero, quid est,
 quod nostra laudatione ad Demosthenis amplitudinem
 accedere possit? Quare satis ille vobis probatus esse de-
 bet Orator, quem summus M. Tullius & superiorum
 agnoscit, & admiratur. Hic vos ingeniosum & gra-
 uem orationis cursum acutè docebit inuenire: hic præ-
 chertre

Inst. Orat.
 lib. 10. c. 1.

Cic. in Bru-
 to. pag.
 167. b.

therrimum quendam in disponendis orationis parti-
 bus & argumentis ordinem aperiet: hic exornationum
 ac figurarum varietate, mira quadam dignitate, quic-
 quid inuentum ac dispositū fuerit, expolire vobis osten-
 det: vt interim praterrmittam Gracarum literarum
 cognitionem, quam ex hoc autore, qui nō nisi Atticam
 Venerem spirat, facillimē percipietis. Quid autem hic
 attinet, Gracam eruditionem verbis exornare, quam
 omnes mediocri in literis iudicij homines maximē
 semper expetuerunt? licet quidam eam aspernentur,
 quod nimis difficilis esse videatur: sed haec ignauorum
 est oratio, qui sine sudore & puluere coronari velint.
 Vos autem agite, nobilioris animi Iuuenes, quibus ma-
 gis vigilias ac labores, Demosthenis exemplo, quam lu-
 xum ac delicias amplecti est animus. Agite, inquam,
 bonis auibus hunc summum ducem ad aeternam glori-
 am Demosthenem sequamur: huius imitatione, quic-
 quid effeminatum ac mollem reddit animum, negli-
 gamus: non nos aduersa fortuna, non spes saepius fru-
 strata, non irritum votum ab incepto retrahat. Nun-
 quam in magnis rebus, atq; in bonis studijs desperan-
 dum. Fortuna ipsa, quamuis diu repugnet, demique ta-
 men aperit viam. Nulla sit tanta vis, qua debilitare
 institutum nostrum aut frangere possit. Huc omnis a-
 nimi impetus aduolet. In studio literarum sint omnes
 cogitationes vestrae, omnis cura, omnis sollicitudo. Quā-
 tum alij voluptatibus, quantū conuiujs, quantum alea
 tribuunt, tātum vos ad haec studia recolenda sumatis.
 Veniat in mentem vobis, quā speciosa, quā admi-
 rabilis, quā diuina quadam res sit, varijs disciplinis
 mens

mens expolita: quàm contrà turpe, quàm indecorum,
 quàm indignum homine, luxu diffluere, & peccatorum
 more corpus curare. Nec sanè video, quid hac homi-
 num monstra, qui tantum corpori student, à bellis dif-
 ferant, nisi quòd humanam prae se faciem ferant. At
 vos, quibus ignea vis est in pectore, quos illecebris suis
 ipsa Virtus trahit ad verum decus, res arduas & dif-
 ficiles tentate: quicquid egregium atq; excimium esse
 videtis, id manibus pedibus capeſſite: neq; vllatenus
 sit tam aspera, qua vos ab optato glo-
 ria cursu reuocare
 possit.

IN ARISTOTELIS
DE ARTE RHETORI-
ca libros tres.

P R A E F A T I O VI.

Vetustissima consuetudo fuit, ut ait Plinius, refe- Nat. Hist.
rendi bene merentibus gratiam: ut ij, qui mor- lib. 7. ca. 2.
tales, aut omnes, aut certè quàm plurimos beneficij
affecissent, in Deorum immortalium numerum, cum
excessissent è vita, cooptarentur. Fuit enim olim vni-
uersis ferè gentibus persuasum: Deum esse mortali iu-
uare mortalem: & hunc esse vnum ad aternam gloriam
cursum. Sic Herculem quondam, & Liberum patrem,
post exantlatos innumerabiles penè labores, tandem
grata posteritas Numinibus adscripsit. Sic Athenien-
ses Cecropem suum, coniugij auctorem, à quo civilem
cultum edocti fuerant: Lacedamonij Castorem & Pol-
lucem, qui deinde ceteras etiam apud gentes ac natio-
nes pro Deis habiti sunt: Egyptij Theuthum, à quo li-
teras acceperant: Itali Ianum, quem ob singularem
prudentiam ac sapientiam, bisfrontem fuisse consinxe-
runt: Romani Quirinum, Urbis parentem & condito-
rem: & deniq; alios alij complures post mortem Nu-
minibus equatos, Deos indigetes appellarunt. Quòd si
quisq; conditione mortali natus, dignus haberi debet,
quis

qui diuinos honores consequatur: ij certè non tantum
mea, sed etiam bonorum omnium sententia, digni sunt,
qui, quod ait Poëtarum princeps Virgilius,

Aen. 6.

Phœbo digna locuti,

Inuentas aut qui vitam excoluere per artes.

E quorum numero, cum hac in re quàm plurimi labo-
rarint, duo præstantissimi omnium, qui post homines
natos vnquam floruerunt, Plato atq; Aristoteles, inge-
nij gloria sic inter se cõtenderunt, vt alijs omnibus longè
interuallo post se derelictis, vt er eorum alteri præ-
stet, vix quisquam sanæ mentis iudicare audeat. V-
terque enim est in suo genere summus, vterque vobis
menter admirandus. Sed is, quem nonnulli Philoso-
phorum Homerum appellant, Plato: quem eloquentia

Tuscul. 1.

Romane parens, M. Tullius Cicero, audet etiam Astro-
totele præponere, quoniam (vt opinor) nondum hunc
planè intus, quod aiunt, & in cute cognouerat, alia
quadam ac diuina mente præditus, ea perscrutari co-
natus est, quæ non modo nullo sensu satis percipi pos-
sunt, sed vix cogitatione atque intelligentia compre-
hendi: &, quod caput est, quorum antegredienter
causæ vel nullæ sunt, vel saltè non necessaria: qui ta-
men, cum Antistes haberetur sapientia, sic ab omni-
bus, dum adhuc viueret, obseruabatur, vt eum non
tànquam aliquem in terris natum hominem, sed celo
delapsum Deum intuerentur. Declarauit hoc Dio-

Nat. Hist.

lib. 7. c. 30.

nysius Tyrannus, aliàs scuitie (quod ait Plinius) si-
perbiaque natus, qui vittatam ei nauem, tanquam
Apollini Delphico, venienti misit obuiam: ipse vero
quadrigis albis egredientem in littore excepit. Sed alijs
Plato-

Platonem omnes admirati sint, dum ipse Plato cum omnibus vnū, praeter ceteros, Aristotelem suspexerit. Constat enim, Platonem Aristotelis solertiam, & incredibile ingenium tant opere miratum fuisse, vt quoties in Gymnasium docendi gratia veniret, circumspicere solitus fuerit, an Aristotelem, qui eius frequens erat auditor, alicubi sedentem videret: quod si forte praesens ille nō fuisset, exclamabat Οὐδὲ πᾶσι, Mens non adest: perinde quasi ceteri omnes, praeter vno Aristot. priuati mente viderentur. Tanta in eo splendor ingenij, tantum animi decus elucebat. Nam omnino post Platonem, cui dubiam atque incertam victoriam reliquit, omnium eruditorum testimonio, totius Graeciae, cum prudentia, & acumine, & venustate & sublimitate, tum verò eloquentia, varietate, copia, quam se cunq; in partem dedit, omnium fuit facile princeps. Quod si fortasse quispiam tam pertinax in sententia fuerit, vt hunc in ceteris Platoniparem, aut etiā inferiorem existimet, quod minimè concedo: illud quidem certè fateatur necesse est, in explicandis rerum naturalium causis, atq; in tradenda scientiarū via atq; ratione, quam Methodum vocant, Aristotelem esse Platone longè superiorem: cum apud illum nihil ferè cum via ac ratione tradatur: apud hunc verò nihil omnino sine methodo. Quamobrem mira profectò quadam res fuit, & qua non ab hominis natura proficisci potuerit, sed qua à diuinitate quadam necessario extrinsecus aduenerit, sicut ait magnus ille Peripateticus ex Arabia, quod in vno homine tanta vbertas ingenij, tam incredibilis rerum omnium cognitio, tātā opti-

marum artium scientia extiterit, vt omnino diuinam
 potius, quam humanum Aristotelis ingenium excelsiori
 ri debeat. Tres enim omnium excellentissimas ar-
 tes, vt ait ille idem Auerroës, ipse solus & inuenit, &
 perfecit: hoc est, Differendi rationem, quam Logici
 vocant; Naturalem scientiam, quae Physice dicitur, &
 Primam ac diuinam Philosophiam, quae proprie Sapi-
 entia nominatur. Nam quod ab antiquis de his rebus
 antea dictum fuerat, pro nihilo putandum est: quae
 nullam harum maximarum artium partem penitus
 absoluerunt: nec quisquam eorum, qui post Aristote-
 lem scripsere, quidquam his artibus addidit, quod ali-
 cuius esse momenti videatur. Sed illud multo maxime
 mirandum est, quod in tot Aristotelis scriptis, quae
 passim à praecelsissimis ingenis continenter versantur,
 nullus vnquam apertus error, aut animaduersione di-
 gnus repertus fuerit: nisi quis paucula obijciat, in quibus
 à Christiana pietate dissentire creditur. Quare
 profecto declarat immensam quandam, ac verè diuinam
 huius viri rerum omnium scientiam. Verum vt
 reliqua praetermittamus hoc tempore, quae sunt ab hoc
 auctore diuinitus conscripta Opera, & quae tot vbiq;
 terrarum rarissima quotidie exercent ingenia: quae
 non admiretur, si bene intelligat, quam conquesta cu-
 ra, quamq; aptè, distinctè, ornatè praeccepta Rhetorica
 conscripserit, atq; enodata diligenter exposuerit hoc in
 Opere, quod à nobis in Latinum sermonem antea con-
 uersum, nunc interpretandum publicè susceptum est.
 Ipsi enim inuentoribus artis Rhetoricae (quemadmo-
 dum ait Cicero) tantū suauitate, & breuitate dicendi
 praestant.

De Inuent.
 li. 2. in pr.

praestitit, vt nemo illorum libros cognoscit; sed omnes ad hunc, quasi ad quendam multò commodiorem explicatorem, reuertantur; qui non tantum de arte loquitur, quod alij pleriq; faciunt; sed etiam ex arte, atque adeò artificiosissimè facit. Nam cum hoc scriptore, vel Ciceronis testimonio, nemo omnium doctior, nemo acutior, nemo in rebus vel inueniendis, vel iudicandis acrior sit: cum aureum orationis flumen vbiq; fundat, cum admirabili quadam scientia, & rerum copia scateat: tum certè hoc in Opere tam eruditè præcepta colligit, tam ingeniosè disponit, tam politè eloquitur, vt nihil vsquam in hoc genere præstantius reperiri, nihil melius dici, aut excogitari posse existimem. Vidit profectò ijs oculis etiam hæc præcepta Rhetorica, quibus res omnes obscuras, atque ab ipsa natura inuolutas acutissimè vidit, & in lucem è tenebris eduxit. Quem admodum enim in reliquis Philosophiæ partibus ceteros omnes scribendo superauit: ita etiam in hac arte tantum excelluit, vt nullius artis scriptor neque Græcus, neque Latinus sit cum eo comparandus: nisi fortè quis Aristoteli nostrum opponat Ciceronem, extra omnem ingenij aleam positum, vt optimè Plinius ait: qui sine vlla dubitatione, si quis dicendi facultatè, & nervos oratorios, omnemq; eloquendi supellectilem spectet, qua non tantum in orationibus, sed in omnib; scriptis suis vtitur, & Aristoteli, & Platoni, & Demostheni, & demq; omnibus, qui post homines natos aliquid vnquã oratoriè scripserunt, aut eloquentiæ laude præstiterunt, longè præponendus est. Sed si quis ad artis præcepta referat oculos, & quid quoquo modo præ-

In Orat. ad
Brutum.
& 4. Acad.

In Præfat.
lib. 1. N. H.

cipiatur Aristoteles, quid & quomodo Cicero, diligenter
 advertat: non dubium esse videbit, quoniam hac in parte
 Aristoteles Cicerone multo sit excellentior. Neque vero
 hoc accidit iniuria. Nam Cicero se totum ad usum forensem,
 atque exercitationem contulit, ut qua de me-
 mite aetate, & ab Aristotele, & ab alijs artis scriptori-
 bus didicerat, non iam in praeceptis contineret, sed
 ipsa experiretur: ipsa vero praecepta, longo usu doctus,
 vel contineret, vel docere non admodum curaret.
 Aristoteles autem, vir ab agendis causis, & a foren-
 si strepitu remotus, atque ocio suo literario contentus,
 certum ac definitum tempus pomeridianum tradidit
 Rhetoricae praeceptis, & erudiendis in Oratoria facul-
 tate iuuenibus assignavit. Nam ut Cicero scribit, ad-
 lescentes non ad Philosophorum morem tenuiter dis-
 ferendi, sed ad copiam Rhetorum in utramque par-
 tem diligenter exercuit. Non igitur mirum, si in dis-
 cendi quidem facultate, viribusque eloquentia, propter
 assiduum forensem usum, Aristoteli Cicero longe an-
 tecellit: in arte vero docenda, praeceptisque tradendis,
 qua in re non tam frequenter versabatur, multo fuit
 inferior. In ijs enim rebus ingenium valet, in quibus
 studium ac diligentia ponitur. Quod si praestantissimum
 omnium dicendi magistrum Aristoteles hac in re super-
 rat, multo facilius omnes alios, qui sine dubitatione
 ad Ciceronis gloriam non aspirant, superabit. Atque haec
 quidem causa me potissimum impulit, ut cum annis supe-
 rioribus Ciceronis Opera, quibus dicendi artem, &
 Rhetoricae praecepta complexus est, interpretatus
 fuerim: hoc anno hos Aristotelis Libros Rhetoricos ag-
 gre-

In Orator.
 ad Brutum

grederer: vt tandem, si fieri potest, vnâ cum Cicerone
 praeclaram illâ & eximiam Oratoris perfecti speciem
 & pulchritudinem ad amantes, Aristotelicam vim cõ-
 prehendamus, rerumq; cognitionem cum orationis ex-
 ercitate iungamus. Sic enim nobis aliquando con-
 tinget id, quod Alexandro Macedonum regi, cui Phi-
 lippus pater Aristotelem doctorem acciuit, à quo & a-
 gendi praecepta, & eloquendi acciperet. Sed laudi
 huic & tantae utilitati res quadam erat impedimento,
 quam nos magno labore, totisq; viribus nostris amoliri
 studuimus: idq; iam vt aliqua parte fecisse videmur,
 & quod superest, vt spero, paulatim deinceps conscie-
 mus. Nam hic tam eximius eloquentiae thesaurus, qui
 tribus his Aristotelis Libris continetur, iacebat adhuc
 apud nos, partim barbarorum inscitia deformatus, &
 squalore quodam obsitus, partim etiam à paulò doctio-
 ribus viris ignoratus. Sed huic Operi multa adiuuen-
 ta nuper contulit vir eruditus, Petrus Victorius, quem,

Petrus Vi-
 ctorius.

vt meritis est, honoris & amplitudinis gratia nomi-
 no: qui multos sanè locos & emendauit, & nitore
 pristino restituit, Commentariosq; non vulgares in
 totum Opus conscripsit: qui quidem si Opus etiam ip-
 sum in Latinum sermonem conuertere voluisset, &
 paulò vberius praecepta Aristotelis illustrasset, hoc me
 labore conuertendi & interpretandi fortasse leuasset.
 Nunc, quod ille dedit, grato animo accipimus, & post-
 hac etiam eius laborib; quatenus licebit, perfruemur.
 Sed quoniam

Virgil.
 Eclog. 8.

& communi vtilitati, quoad facultas nostra tulerit,
 semper inferuiemus. Nam si Aristotelis summi doctri-
 nis precepta singula cum Ciceronis, Oratorum princi-
 pis, tum aliorum veterum Latinorum exemplis collata
 uerimus, rem & nouam, neque ab alijs adhuc tenta-
 tam, & perutilem conficiemus. In quo mihi uideor il-
 lud iure optimo usurpare posse, quod in Oratore ad
 Brutum Cicero: Magnum opus omnino, & arduum co-
 namur: Sed nihil difficile amantiputo. Amo autem,
 & semper amaui ingenium, studia, mores vestros, Op-
 timum Inuenes: neq; ullus tam magnus est labor, qui pro
 vtilitate uestra susceptus, non mihi iucundus sit futu-
 rus. Incendor porro quotidie magis, cum istam diligen-
 tiam uestram, istam assiduitatem & frequentiam, istam
 deniq; alacritatem in optimarum artium studio
 conspicio, qui pleno cursu ad eloquentiam properatis,
 quam intelligitis vnam quandam esse de summis uirtu-
 tutibus: ut apud Ciceronem L. Crassus affirmat: & ue-
 terem illam doctrinam studetis assequi, quae fuit e-
 dem & recte faciendi, & bene dicendi magistra. Ne-
 que enim erant apud antiquos distincti Doctores: sed
 iidem uiuendi Praeceptores atque dicendi: ut ille apud
 Homerum Phoenix, qui se à Peleo patre Achilli iuuenem
 comitem esse datum dicit ad bellum, ut illum efficeret
 Oratorem uerborum, Actoremq; rerum. Sed apud
 vos nihil attinet eloquentiam ipsam laudare, quae
 rerum omnium reginam Poëta, nescio quis, uerissimum
 dixit esse: quam esse copiosè loquentem sapientiam
 prudentissimi uiri desinuuerunt. Illud tantum dico:
 Nihil esse ex omnibus rebus, in quo uos ista atque uel
 frui

De Orator.
Lib 3.

Iliad. 9.
Μύθων τε
ῤῥήτης ἔμε
νοι, πρηνὴν
ῤῥά τε ἔρ-
γῳ.

iidem uiuendi Praeceptores atque dicendi: ut ille apud
 Homerum Phoenix, qui se à Peleo patre Achilli iuuenem
 comitem esse datum dicit ad bellum, ut illum efficeret
 Oratorem uerborum, Actoremq; rerum. Sed apud
 vos nihil attinet eloquentiam ipsam laudare, quae
 rerum omnium reginam Poëta, nescio quis, uerissimum
 dixit esse: quam esse copiosè loquentem sapientiam
 prudentissimi uiri desinuuerunt. Illud tantum dico:
 Nihil esse ex omnibus rebus, in quo uos ista atque uel
 frui

fructuosius laborare, vel gloriosius versari possitis. De hoc autem Aristotelis Opere illud audacter & securè vobis polliceri possum: Si quis omnia, quæ in eo traduntur, dicendi præcepta didicerit, nihil eum amplius omnino, quod ad persuadendi facultatem attineat, desideraturum. Sic enim accuratè singula pertractat, ita diligenter omnia perscrutatur, ut nihil enucleatius aut explicatius fieri possit. Quanto enim studio, quæ communia sunt omnium Dicendi Generum, & quæ propria singulorum, primo libro persequitur? ut nihil omnino, quod aut in deliberationem cadat, aut exornari debeat, aut in iudicium veniat, inueniri possit, de quo non copiosè præcepta tradat. Quanto porrò acuminè, quantaque doctrina duo illa, quæ bene tractata ab Oratore, admirabilem eloquentiam faciunt, secundo libro præcipit: quorum alterum est, quod Græci Ἡθικὸν vocant, ad naturam & mores, & ad omnem vitæ consuetudinem accommodatum: alterum, quod idem Παθητικὸν nominant, quo perturbantur animi & concitantur, in quo vno regnat oratio. Ac de hoc quidem, quo vehementes animi commotiones continentur, quod est vehemens, incensum, incitatum, quo causæ eripiuntur, quod cum rapidè fertur, sustineri nullo modo potest, initio secundi libri copiosè verba facit, Deinde singularum et atum atq; ordinum mores ita perspicuè spectandos proponit, ut ne pictor quidem quisquæ eximius alicuius rei speciè evidentius exprimere valeat: tum Locos ac Sedes argumentorum, vnde verisimilia ducantur, atq; etiã vnde fallaces conclusiuncula, quæ videntur quidè verisimi-

Infrà Præ.
fat. 10. Cic.
in Orat. ad
Brutum,
p. 268. b.

les, sed reuera non sunt, ingeniosissime atq; acutissime docet. Quid in tertio libro, quanta cura subtilitate tradit ea, quae ad dispositionem & elocutionem pertinent? Atq; haec quidem omnia, quae tribus his libris diuinitus à Philosopho traduntur, si vobis (vt spero) uere dilucideq; interpretatus fuero, atq; exemplis optimorum scriptorum, & in primis eius, quem in delicia habemus, Oratorum principis, M. Tullij Ciceronis, illustraro: tum uero me egregie nauasse operam existimabo: neque vos, vt opinor, diligentia mea praeterit: quippe qui, me doctore atque interprete, si diligenter aduertere uolueritis, dicendi praecepta ab Aristotele, usum uero praeceptorum ab exemplis facile percipietis. Ita igitur ad ea, quae prius examinanda sunt, quae Aristotelis Opus interpretemur, accedamus. Severinus Boetius ait, hanc esse Magistrorum consuetudinem, vt, cum aliquod Opus interpretandum aggrediamur, primo sex breuiter expediant: Quod sit Auctoris consilium siue propositum, qui Graece *σχολος* dicitur, quae Utilitas Operis; qui Ordo, quae Inscriptio, quae Auctoris, cuius nomine circumfertur, proprium atque legitimum Opus sit, & denique ad quam Philosophia partem referatur: quae nos etiam, ne ab alijs deficiamus, pauca uideamus. Ac primo dicimus, illud Aristoteli propositum esse, vt in hoc Opere doceat, quae ratione uiaq; consequamur ea, quae sunt in quae re ad persuadendum accommodata. Nam (vt refert Gellius) Commentationum suarum, Artiumq; quae discipulis suis tradebat Aristoteles, duas species habuisse dicitur: alia erant, quae nominabat *Εἰς τὴν ἑρμηνείαν*

Quae praedicienda sint.

Noct. Att. lib. 20. c. 4.

alia quae Αἰσχροματικὰ. Εἰς ὧτεριξὰ vocabat, quae ad Rhetoricas exercitationes, & ad civilium controuersiarum cognitionem conducunt. Αἰσχροματικὰ verò, in quibus Philosophia remotior, occultiorq; cõtinetur, vt quae rerum causas, & natura obscuritatem inuestigant: cuius disciplina tempus tribuebat in Liceo matutinum: neq; ad eam temerè quemquam admittibat, nisi quorum antea ingenium, acumen, eruditionis elementa, & demq; studium in discendo, & laborem cognitum haberet. Illas verò Εἰς ὧτεριξὰς meditationes pomeridianis horis in eodem Lyceo faciebat: ad easq; iuuenes omnes sine delectu admittibat. Ac primò quidem has disputationes à causis forensibus, & civilibus ad inanem sermonis elegantiam transtulerat, vt apud Ciceronem L. Crassus ait: sed deinde cum florere Isocratem nobilitate discipulorum videret, mutauit repente totam formam propè disciplinae suae, versumq; quendam de Philocteta paulò secus dixit: Ille enim turpe sibi, ait, esse tacere cum barbaris: hic autem cum Isocrate pateretur dicere. Itaq; ornauit & illustrauit doctrinam illã omnem, rerumq; cognitionem cum orationis exercitatione coniunxit. Sunt igitur hi Rhetorici libri ex eorum numero, qui Εἰς ὧτεριξὰι dicuntur: in quibus accuratè dicendi artem tradit, nihilquè praetermittit eorũ, quae fidem in dicendo facere possunt: quod ante Aristotelem nemo planè perfecerat. Vtilitatem autem huius Operis atq; artis magnam esse, pluribus ipse argumentis docet: quippe qui non ignoraret multos esse, qui totã hanc dicendi rationem nõ mediocriter improbarent, & multa ciuitatibus incommoda,

Vide Budęum in Cõment. Linguae Graecę p. 121. v. 43. & seqq. Item Henr. Steph. T. 1. c. 295. c. & in Append. c. 899. b.

3. de Orat. pag. 155. b.

Αἰσχρο-
σιωπᾶν, καὶ
Ἰσκρατῶν
ἐὶν λέγειν.

multa q̄ detrimenta importare contenderent: quorum è numero Socrates præcipue fuit: qui quidam pertinaci studio Rhetoras insectabatur, & iridebat, atq̄ contemnebat: eò, quòd ipse doctrina quidem & ingenio abundaret, sed à re ciuili, & à negotij animi quodam iudicio abhorreret. Aristoteles igitur hanc attem iniquè vituperari, cum magnâ utilitatem, vberimosq̄ fructus afferat, facile docet: quod etiam multo in locis post Aristotelem Cicero, & secundo lib. Quintilianus copiosè persequitur. Quin Isocrates ad Nicoclem scribens, multis rationibus ostendere conatur, esse improbè facere, qui dicendi facultatem improbare uident. Extat præterea Epistola ad Alexandrum Magni, quam aliqui Aristotelis, aliqui Anaximenis Lampisceni esse existimant, qua doctissime suauissimeq̄ Oratoria dicendi ratio exornatur, & utilissima esse ostenditur. Ordo uero, quo nihil ex omnibus rebus melius inueniri posse Xenophon scribit, sic ab Aristotele seruatur hoc in Opere, ut in alijs etiam omnibus solet. Neg enim quisquam vnquam auctor ordinatis scripsit: que tam accuratè non solum librum libro, sed etiam sententias singulas inter se copulauit, ut si quis non decem uersum, sed uerbum unum inmutarit, tota quædammodo structura perire uideatur. Tractat autem ea primò, quæ communia sunt omnium dicendi generum, deinde singula Rhetoricæ suæ Causarum genera persequitur: tum quæ ad animi commotiones, & singularum etatum atq̄ fortunarum mores attinent: deniq̄ sedes argumentorum explicat: postremò, quæ dispositione, quo elocutionis genere sit utendum, aper-

Quintil.
cap. 27.

Ἔστιν οὐδὲν
βουτῶς δὲ
εὐχρηστοῦ,
βουτε δὲ
λὸν ἀνθρώ-
ποισ, ὡς
ἔδ τε αἰετῆς.

rit. Quae omnia sic inter se connectuntur, vt admirabili harum rerum series appareat. Inscriptio est: De Arte Rhetorica: quod in Oratore ad Brutum his verbis ostendit Cicero: Atque etiam ante hunc Aristoteles principio Artis Rhetorica dicit, Illam artem quasi ex altera parte respondere Dialectica. Et Quintilianus libro secundo: Aristoteles, inquit, de Arte Rhetorica tres libros scripsit. Licet enim multi dubitent, vt rum ars esset Rhetorica, necne, sicut apud Ciceronem M. Antonius ostendit: tamen Aristoteles artem esse censet, idq; accurata disputatione declarat, sicut etiam apud nos Quintilianus secundo suarum Institutionum libro. Neque tamen vniam ex eis artibus esse vult, quae exquisita ac perfecta sunt: sed ex eis, quae *σοφιστικὴ* vocantur, eò quòd coniecturis plurimum vtuntur: qualis est etiam ars Medicorum, & Gubernatorum: vnde facultas potius quadam, quàm scientia vocatur: sicut etiam huic affinis Dialectica. Quamuis enim sinem suum non assequatur, neq; semper dicendo persuadeat: nihilominus tamen, si nihil eorum pratermiserit, quae sunt ad persuadendum accommodata, munere suo functa esse dicitur: & non aliter est ars, quàm Medicina, quae non semper sanare potest. Sequitur, vt videamus, An hoc Opus proprium ac legitimum sit Aristotelis: quod in singulis ferè huius auctoris Operibus ab antiquis interpretibus quæri diligenter solet. Cuius rei tres fuisse causas Ammonius censet: quia tres occasiones nacti quidam, quae non erant Aristotelis propria Opera, illi tribuerunt. Ac prima quidem fuit nominis ambiguitas. Nam

Lib. 1. ca. 2.

Cap. 18.

2. de Orat.

Cap. 18.

alijs

alij fuerunt etiam Aristoteles, prater hunc Stagiritam: quorum Opera propter ambiguitatem quorundam huius auctoris esse cōsuerunt. Altera fuit occasio: quia multa Opera cum vna atq; eadem inscriptione conferebantur. Nā ipsius Aristotelis discipuli, vt Eudemus, Phanius, Theophrastus, præceptorem suum amulati de iisdem rebus, quibus ille, scripserunt. Tercia causa huiusmodi: Tradunt enim Ptolemaeus Philadelphus Operum Aristotelis fuisse maximè studiosum: atq; pecunias multas tradere solitum, qui sibi aliquos Aristotelis libros attulissent: qua re factum est, vt multarum pecuniarum auidi, nonnullorū Operum inscriptiones mutarent: & apposito Aristotelis nomine, Philadelpho traderent. Sed tamen à præclaro ingenio vixis duabus quasi notis germani Aristotelis Libri cognoscuntur: hoc est, Sententiarum acumine, & Elocutionis genere. Sed de hoc Opere nemo dubitat, quin germanum ipsius Aristotelis sit: quod prater Sententiarum acumen, & Dicendi genus, etiam testimonio tum ipsius auctoris, tum aliorum complurium doctissimorū hominum, & Graecorum, & Latinorum, probari facile potest. Quia Cicero noster, & Quintilianus multis in locis Aristotelem huius Operis auctorem agnoscunt. Illud igitur tantum superest, vt explicemus, Ad quam Philosophia partem hi libri Rhetorici referantur. Ac Cicero quidem in libro de Inventione, Civilis, Scientia (quam Politicam appellant) magnam & amplā partem esse censet Eloquentiam artificiosam, quam (inquit) Rhetoricam vocant: & Quintilianus, Ciceronis sententiam secutus est: quā tamen Cicero videtur ab Aristotele sumpsisse.

Pag. 43. a

Quint. In-
st. t. libr. 2.
cap. 16.

qui & primo Ethicorum Rhetoricam Ciuili Scientia Cap. 20
 subiecit: & hoc in Opere, tanquam germen quoddam Lib. 1. ca. 2.
 eiusdem Ciuili disciplinae dicit esse. At verò Simplicius
 in Categorias scribens, hanc artem ad eos libros per-
 tinere censet, qui continent ea, quae quasi quaedam in-
 strumentum sunt ad differendum. Aristoteles certè pri-
 mo libro Rhetoricorum, è Dialectica, & Ciuili Scien- Cap. 20
 tia constat esse: vt ad vtrang, quodammodo refer-
 ri posse videatur. Hoc igitur modo sint explicata sex il-
 la, quae ante Operis explanationem quæri solere Boëtius
 scribit. Nunc ad Opus ipsum interpretandum ag-
 grediamur.

IN P. VIRGILII GEORGICA,

De Agriculturæ laudibus,

P R A E F A T I O VII.

Non me latet, in more positum esse, Auditores, in-
 stitutoq, maiorum, vt ij, qui aliquem publicè in-
 terpretandum auctorem suscipiunt, eam primam ha-
 beant concionem, qua præstantiam Auctoris, & argu-
 menti nobilitatem summis efferant laudib. Qua in ora-
 tione nonnulli aliquando facundi videntur: vel quod
 apud imperitam multitudinem verba faciāt: vel quod
 de

Inst. Orat.
lib. 2. c. 13.

de mediocri Auctore, & re non admodum egregia-
tis copiosè loquantur. Neq; enim difficile est imperi-
tis atq; indoctis hominibus, & pullat (vt Fabius appella-
t) circulo, qui omnia, quæ supra vires suas esse vide-
runt, maiorem in modum admirantur, eloquentiam vi-
deri: cum præsertim ille peritus artifex, aut a populari
deditus, qui tantum vulgo placere studet, eiusmodi
causam, in qua, quicquid dictum fuerit, emere vide-
tur, sibi tractandam sumpserit. Mihi autem qui præ-
stantissimi atq; omnium excellentissimi Poeta doctissi-
mum atq; elegantissimum Georgicorum Opus coram
vobis, optimis artibus institutis Viris & eruditissimis
adolescens interpretandum suscepi, oblata est mihi
durior conditio. Nam neq; Poetæ nostri dignita-
tem quisquam, neq; Agricultura laudes & utilitatem
digna posset oratione comprehendere: neq; verò vobis
bonarum tantum literarum amatoribus, vlla sat in-
cere potest oratio, nisi docta simul & ornata videatur.
Noui enim ego vestrum ad omnia flexibile, ac propri-
uinum ingenium, noui iudicium, noui mentis vestra-
cumen. Scio nihil esse tam obscurum, tam difficile, nisi
studium adhibere volueritis, non illud facillime præ-
discatis. Scio, nihil vobis placere, quod non elaboratum,
elegans, ac politum sit. Hac cum præclarè intelligimur,
tum illud etiam non ignoro: eo vos animi candore, ea
modestia præditos esse, vt nullius studium, nullus indu-
striam contemnatis, quem multorum studiis proleste
conantem, ex hoc amplissimo atq; ornatissimo loco pu-
blice docere intellexeritis. Itaq; mihi de modestia atq;
humanitate vestra cogitanti, confirmatur animus, &

in spem haud dubiam venio, fore, vt mihi de his rebus, quas proposui, nonnulla dicenti, faciles aures praestatu-
 ri sitis, & quaecunq; dixerò, meliorem in partem acce-
 pturi. Quam quidem rem si vos praestare mihi videro,
 efficiam profectò, vt industria mea vos nullo vnquam
 tempore poeniteat. Dicendum est igitur mihi prius, de
 Agricultura qua sapientissimi homines senserint, &
 quantam eius curam veteres habuerint: deinde non-
 nullam etiam de Virgilio nostro, & hoc Opere Georgi-
 co. Quae, si diligenter attenderitis, vobis (vt spero) non
 in iucunda videbuntur. Omnium enim rerum (vt pri-
 mo de Officijs ait Cicero) ex quibus aliquid acquiri-
 tur, nihil est Agricultura melius, nihil vberius, nihil
 dulcius, nihil homine libero dignius. Nam quid ea
 re praestantius esse potest, sine qua vita mortalium con-
 sistere nullo modo potest? Cum enim ea, quae in ter-
 ris gignuntur, ad vsum hominum (vt Stoici sentiunt)
 omnia creentur: omnino declaratur, humano genere
 nihil in terris esse praestantius, cuius gratia Dei im-
 mortales omnia condiderunt. Itaque quod homini,
 diuinae mentis participi, & animalium praestantissimo
 victum praestat, id sine dubio vt sit optimum necesse
 est. Quis porro est, qui nesciat, nisi terra colatur, vi-
 ctum hominibus nullo modo suppetere posse. Est igitur
 omnium optima Agricultura, ex qua fructus tam va-
 rii, tot frumentorum genera, tanta rerum omnium co-
 pia, quae ad victum hominum, & cultum etiam Deo-
 rum pertinent. Semper enim boni assiduiq; domini (vt
 apud Ciceronem ait Cato) praefert a cella vinaria, olea-
 ria, mellaria, & penuaria est: villaque tota locuples
 est.

Pag. 30. b

De Senect.

89. a.

est. Quid verò dulcius agrorum benè cultorum amenitate, pratorum viriditate, arborum ordinibus, rurarum oliuetorumve specie? Quid bene posita villa oblectu iucundius: vbi cœli nitore est & salubritas, vbi terra maximè varijs herbis, & suauissimis floribus exornata, vbi proceræ arbores, & opaca, maximeq; fructifera, vbi fruges grauidæ, vitesq; fertilissimæ, vbi fontes limpidissimi. vbi speluncæ recessusq; amœnissimi? Quibus rebus, quid fieri potest aut fructu suauius, aut aspectu iucundius? Quare verissimè Cato affirmat, Agricolatum voluptates proximè ad sapientis vitam accedere. Unde iure optimo sapientissimus Poëta Virgilius post philosophiæ studium, quo nihil melius (vt ait Plato) mortales hominibus tradiderunt, nihil aliud, quam rusticam vitam desiderat: quòd scilicet neq; studiorum vita, neq; agricolarum sit vlla præstantior. Eius verba libet recitare.

In Timæo.

Georgic. 2.
in fine.

Sin, has ne possim natura accedere partes,
Frigidus obstit erit circum præcordia sanguis:
Rura mihi, & riguis placeant in vallibus amnes.
Nouerat enim Poëta, vitam Agricolarum simplicem,
innocentem, puram, ab omnibus vitiorum sordibus alienam,
non occupatam honorum ambitionibus, non fraudibus,
dolis, insidijs gaudentem: sed quietam, tranquillam,
operum patientem, paruoq; assuetam, variorum opum diuitem. Idcirco magna illius dulcedine lectus exclamat:

Georgic. 2.
in fine.

O fortunatos nimium, sua si bona norint,
Agricolas; quibus ipsa, procul discordibus armis,
Fundit humo facilem victum iustissima tellus.

Hoc

Hoc idem Venusinus Vates Horatius attestatur: Fœlicem illum, qui, relictis ceteris viuendi rationibus, se ad agricolationem contulerit. Quinetiam multis carminibus Rusticæ vitæ laudes amplectitur in ea cantione, quæ ita incipit:

Epodon libro, Oda. 2

Beatus ille, qui procul negocijs,
 Vt priscæ gens mortalium,
 Paterna rura bobus exercet suis,
 Solutus omni fœnore.

Terra enim, cui vni (vt secundo libro scribit Plinius) Cap. 63.

rerū Natura partium, eximia propter merita, cognomen indidimus Maternæ venerationis, benigna est, mitis, indulgens, vsusq; mortalium semper ancilla: quæ cum gremio mollito, ac subactō semē sparsum exceptit, (vt apud Ciceronem Cato philosophatur) tepesactum

vapore & complexu suo, diffundit, & elicit herbescentem ex eo viriditatem, quæ nixa fibris stirpium sensum adolescit, culmoq; erecta geniculato, vaginis iam quasi pubescens includitur: è quibus cum emerferit, fundit frugem, spicæ ordine structam; & contra auium minorum morsum munitur vallo aristarum. Quid dicam, quam bona fide, quātoq; cum fœnore terra depositum reddat? quæ liberius etiam nullo cogente producat? vt nihil excogitari possit hominib; necessarium, aut vtile, quod non è terra nascatur. Sed quando colendorum agrorum vsus coeperit, variè apud Authores traditur. Sunt, qui scribant, ante Iouem nullam penitus agriculturam fuisse: quorum sententiam Virgilius sequi videtur his carminibus:

De Senect. pag 87. b

Ante Iouem nulli subigebant arua coloni:

Georgic. 1.

Qq

Nec

Nec signare quidem, aut partiri limite campos
Fas erat: in medium querebant: ipsaq; tellus
Omnia liberius, nulle poscente, ferebat.

Gen. 4.

At nos in Sacris Libris scriptum legimus; Primi illos
homines, Habelm & Cainum, agricolas fuisse. Sic enim
Moses scribit: Fuit autem Habel pastor ouium, &
Cain agricola. Neque verò quisquam vestrum mirari
debet, quòd pastorem ouium Habelm inter agricolas
numerauerim. Nam pecudum curam ab Auctoribus,
quibus hæc literis mandare cura fuit, cum agriculturæ
ne coniungi notauimus: quam rem etiam Xenophoni
Oeconomico suo his verbis affirmat: Καὶ γὰρ ἡ περὶ
τευτικὴ τέχνη σὺν ἡμετέροις τῇ γεωργίᾳ. Est igitur hæc
ars Agriculturæ omnium antiquissima, atq; ideo etiam
nobilissima, & optima: quæ ab ipsis (vt ita dicam) præ-
di incunabulis semper humanum genus aluerit. Ceteræ
enim artes omnes non tam ad vitæ necessitates,
quàm ad ornamentum sunt inuenta: hæc sola omnium
videtur esse maximè necessaria. Neq; verò negauerim,
in diuersis mundi regionibus diuersos fuisse, qui vsu
Agricultationis inuenerint, sicut Habis apud Hispanos

Hist. li. 44.

de quo Iustinus ita scribit: Habis Hispanum populum
prius barbarum, legibus iunxit: boues primo aratri
domari, frumēt aq; sulco ferere docuit: & ex agris
bo, melioribus vesci. Saturnus verò (vt fertur) Iano
tempore, qui regnabat in Italia, cum filij Iouis nam
fugiens, à Creta in eam Italia partem deuenisset, quæ
postea Latium cognominata fuit, docuit ignaros Ita-
los arua colere, semina terris dare, matura colligere,
& suo tempore stercoreibus agros fœcundare, ex quo
Steru

Suprà pag.
185.

Stercutius appellatus est: Deo tanto atq; tali profecto
 splendidum (vt ait Bocatius) & insigne cognomen.
 Quamuis Seruius libro nono *Aeneidos*, Pulumnum
 primo stercoreandorum agrorum vsu inuenisse scri-
 bat, & inde Sterculinum dictum. Mocabius autem
 Saturnaliorum libro primo scribit, A Romanis Satur-
 num Sterculinum fuisse vocitatum: quod prius sterco-
 re fecunditatem agris comparauerit. Augustinus de
 Ciuitate Dei, Pici patrem Stercon fuisse scribit: à quo
 peritissimo Agricola inuentum ferunt, vt fimo anima-
 lium agri fecundarentur; quod ab eius nomine Ster-
 cus dictum est. Plinius, Italia, inquit, regi suo Stercu-
 tio, Fauni filio, ob hoc inuentum (nempe stercoreationis)
 immortalitatem dedit. Certè hunc Stercon seu Ster-
 cutium (quicumque is fuerit) antiqui Deum agri ultu-
 ra indigitauerunt. Iam verò Ceres, quam à gerendis
 frugibus Cicero appellatum scribit, Siculis leges & a-
 gricolationem tradidit: de qua Ouidius libro quinto
Metamorphoseon:

Nat. Hist.
 li. 17. ca. 9.

Libr. 2. De
 Nat. Deor.
 pag. 39.
 Fabula 5.

Prima Ceres vnco terram dimouit aratro:

Prima dedit fruges, alimentaq; mitia terris:

Prima dedit leges. Cereris sunt omnia munus.

Sic & Virgilius *Georgicorum* primo:

Prima Ceres ferro mortales vertere terras

Instituit. Ferunt etiam Osirim, quem quidam

Dionysium esse volunt, *Aegyptijs* vsu arandi demon-
 strasse: quod Tibullus *Elegiarum* primo his carminibus
 significat:

Eleg. 7.

Primus aratra manu solerti fecit Osiris,

Et teneram ferro sollicit auit humum.

Qq 2

Primus

Primus in experta commisit semina terra,

Pomaq; non notis legit ab arboribus.

Sunt etiam, qui scribant; Atticos & Eleusinos Agriculture à Triptolemo Celei regis filio doctos fuisse. Sed quanto fuerit olim apud Priscos illos homines in honore Agricultura, declarant Historie: quibus videmus, etiam Reges ipsos agrorum colendorum fuisse studiosos, & pecudū pastores: vnde etiam Homerus quendam appellat πολύαργας & πολυμήλεις. Nihil enim aliud antiqui diuites possidebant, nisi vel pecudes, vel agrorum prædia: quod Ovidius libro quinto Fastorum his verbis attestatur:

Aut pecus, aut latam diues habebat humum.

Hinc etiam locuples, hunc ipsa pecunia dicta est.

Sunt qui scribant, Theseum bouis figura nummos obfignasse, vt earatione Atticos ad agricolationem promoveret. Constat sanè, Seruum Tullium, sextum Romanorum regem, pecudis figura nummos ex ære signasse. Aristoteles in Oeconomico putat, Agriculture esse maximè secundum naturam. Quin & Cicero fatetur, Nihil esse tam regale, quàm studium agri colendi. Ergo in hac vita (ait Cato apud Ciceronem) M. Curium, cum de Samnitibus, de Sabinis, de Pyrrho triumphasset, cōsumpsit extremum tempus ætatis. In Agris erat (inquit) tum Senatores, id est senes: arant i L. Quintio Cincinnato nunciatum est, eum Dictatorem esse factū, cuius dictatoris iussu Magister equitum C. Serullius Ahala, Sp. Melium regnum appetentem, & occupare volentem interemit. A villa in Senatum arcesserantur Curius, & ceteri senes: ex quo, qui eos arcesserant, Victores

Varro de
Re Rust.
lib. 2. c. 2.
Iliad. 2.

Plin. li. 18.
cap. 3.

De Senect.
pag. 89.
De Senect.
pag. 88. b.

Plin. Nat.
Hist. li. 18.
cap. 3.

Plin. ibid.

tores nominati sunt. Quid, quod olim Regum cura fuit
 Agricultura? Xenophon in eo libro, qui est De tuenda
 re familiari, qui Oeconomicus inscribitur, ait, Regem
 Persarum non minorem curam agricolarum diligen-
 tium, quam strenuorum militum habere solitum: cumq;
 munera dare statueret, primum aduocare milites, te-
 stantem: Οτι οὐδὲν ὄφελος πολλά ἀργῶν, εἰ μὴ εἶεν οἱ
 ἀρήζοντες, Nullum agricolationis fructū esse, nisi sint,
 à quib. hostiū excursiones & impetus arceatur: Secun-
 do loco diligentes agricolas, addentē illud elogium: Οτι
 οὐδὲν εἰεν οἱ ἀλκιμοὶ δύναντο ζῆν, εἰ μὴ εἶεν οἱ ἐργαζόμε-
 νοι, Quod neq; strenui milites vivere possent, nisi essent
 agricola, qui terrā colerent. Quin & Cyrum Minorem,
 olim Regem clarissimū, cum ad munera Persa vocaren-
 tur, dixisse ferunt: Se merito posse virorumq; munera
 capere: Καλασχευάξην γὰρ ἀγρῶν εἶναι ἔφηχόσαν,
 καὶ ἀρήζην τοῖς καλασχευασμένοις, quod & optimus
 esset in praparandis excolendisve pradijs, & potens et-
 iam ea retinere, quae cōparauerat. Huc accedit, qd Ly-
 sandro Lacedaemonio, summa virtutis viro, eundem Cy-
 rum iurasse Xenophon scribit. Nam cum ostendisset ei
 pulcherrimam illam Paradisum, de qua Cato apud Ci-
 ceronem meminit, & se dimēsum omnes illos ordines,
 ac multas illarum arborū sua manu conseuisse testatus
 esset, huiusmodi verba subtexuit: Ομνυμί σοι τὸν Μί-
 θρην, ὅταν πρὸς ὑγιαίνω, μὴ πρόποτε δεπνήσω περι-
 ιδῶσά, ἢ τῶν πολεμικῶν τι, ἢ τῶν γεωργικῶν μελε-
 τῶν, Iuro (inquit) tibi per Mithram (sic enim Solem
 Persa solent appellare) quo tempore valeo, me nun-
 quam coenare solitū, nisi prius aut in aliquo bell. co, aut

De Senect.
 pag. 89. b.

georgico opere sudorem contraxero. Itaq; nō inuicia
Socrates apud eundem Xenophontem exclamat. Τὸ
γεωργίας οὐδ' ἂν οἱ πάντες μακάριοι δόνασθαι ἐπι-
χέειν, neq; qui valde beati sunt, ab agriculturā possunt
abstinere. Cuius rei cura cum magnam nobis sicut in-
cunditatem, & rei familiaris incrementum appor-
tum ad corporis exercitationem, & ad omnia, quae di-
gna sunt homine libero, plurimum valet. Bene igitur
(vt ait Socrates) ille dixisse videtur, qui dixit: Τὸ

Plin. li. 18.
cap. 3.

Plinius
Nat. Hist.
lib. 18. c. 5.

Γεωργίαν τῶν ἄλλων τεχνῶν μήτέρα καὶ τροφὸν εἶναι,
Agriculturam aliarum artium quasi matrem quendam
ac nutricem esse. Quapropter apud Priscos illos, quos
Cato appellat Ennius, maximam ille laudem con-
tutus videbatur, qui ita laudabatur: Bonus agricola, Bo-
nus colonus. Ex agricolis (inquit Cato) & viri fortissi-
mi, & milites strenuissimi gignuntur; maximaeq; pui-
questus, stabilissimusq; consequitur, minimeq; inuici-
sus; minimeq; male cogitantes sunt, qui in eo studio
sunt occupati. Nullum aliud profecto genus hominum
magis necessarium est Reipublicae, quam agriculturam.
Itaq; Plato in Ciuitate sua, quam ille diuinus Philoso-
phus perfectissimam cogitatione finxit, primum locum
Agricola, secundum Architecto, tertium Textori tri-
buit. Eius verba secundo de Republica libro notauimus:
Πρώτη καὶ μεγίστη τῶν χειρῶν ἢ τῆς τροφῆς παρα-
κευή, τὸ εἶναι τε καὶ ζῆν ἐνεργῶς. δευτέρα δὲ χερσὶν
Τρίτη ἐπιπέρας. Et paulo post: Γεωργός μὲν εἶναι, οὐδὲ
οἰκοδόμος, ἀλλ' οὐδὲ τις ὑπόφυς. Quanta est igitur
Agriculturae laus, quanta maiestas? quae primum in
perfecta ciuitate locum, omnium praestantissimi Philo-
sophi

sophi iudicio, meruerit? Hoc nimirum est, quod olim ingeniosissimi Poëta finxerunt; Iustitiam ab omnium ordinum gentibus expulsam, apud agricolas longissimum tempus habitasse: hoc enim genus hominum innocētissimum, & ab omni malitia alienissimum est. Quod cum intelligerent illi antiqui prudentissimi homines, liberos suos procul ab urbibus plerunque rus ablegabant, & ipsi etiam (vt diximus) vnà terram colebant: vt & haberent, quæ ad victum necessaria sunt: & laboribus dediti, non snerent animum, ocio luxuriantem, sese vitijs & voluptatibus tradere. Nam & ipsorum Imperatorum olim manu colebantur agri: gaudente terra (vt ait Plinius) vomere laureato, & triumphali aratore. Diocletianus Imperator, deposito sponte sua imperio, ad vitam rusticam se contulisse dicitur: qui cum ab Herculeo atq; Galerio ad recipiendum iterum imperium rogaretur, tanquam pestem aliquam detestans, (vt libro nono scribit Eutropius) in hunc modum respondit: Vtinam Salone possētis visere olera, nostris manibus instituta, profectò nunquam istud tentandum iudicaretis. Aded longè meliorem vitam agrestium, quàm Regum & Imperatorum existimauit, in qua veram felicitatem esse expertus erat: vt olim Delphicus Apollo de Aglao Psophidio iudicauit: quem ideo beatissimum esse dixit, quod senior angustissimo (vt verbis vtat Plinij) Arcadia angulo paruum, sed annuis victibus largè sufficiens pradium colebat: nunquam ex eo egressus: atque, vt è vita genere manifestum est, minima cupidine minimum in vita mali expertus. Attalus etiam Pergami Rex, regni

Nat. Hist.
lib. 18. ca. 3.

Lib. 7.
cap. 46.

cura abiecta, hortos fodiebat. Abdolomino agru-
lenti regimen Tyrriorum ultro delatum est: ut qua-
to libro Q. Curtius scribit. Sed quam fuerint olim Ro-
mani agricultura studiosi, declarant etiam ipsa cogno-
mina, vel à leguminibus, vel à pecore imposta. Unde
enim Lentuli, Cicerones, Fabij, nisi à lente, cicere, faba?
vnde Iunius Bubulcus, Portius, Vitulus, Taurus, nisi
à bobus, porcis, vitulis, tauris? Quin & ipsa Italia (ut
Gellius vñ decimo libro docet) ab Italis, hoc est bobus,
quibus olim abundabat, denominata est. Boves enim
Græca veteri Lingua ἰταλοὶ vocati sunt. Præterea
populum Romanum, gentium omnium victorem, à pe-
storibus initium habuisse, quis ignorat? Scribit Plini-
us, magnam partem olim Romanos in agro vivere so-
litos: quod etiam Plutarchus in Problematibus affir-
mat. Et tantam olim Romani colendis agris curam
adhiberi volebant, ut censorio probro notaretur, qui
agrum suum malè coluisset. Præclare enim intel-
gebant, id verum esse, quod etiam Theophrastus scri-
ptum reliquit. Τὸν γεωργίαν ἀνδρὸς τὸ εὐλογοῦν
καὶ εὐχίαν. Agriculturam maximè homine libero ali-
gnam esse. Quare sapientissimè Romulus vrbis patris
aruarum Sacerdotes in primis instituit, (ut libro deci-
mo octavo scribit Plinius) seq̄ duodecimum fratrem
appellavit. Nam Fratres Aruales dicebantur, & duo-
decim erant numero, (ut scribit Feneftella) cui sacer-
dotio Romulus insigne tribuit, Albas infulus, & spica-
m coronam: quæ quidem corona fuit (autore Plinio)
omnium prima, q̄ à Roma donata fuerit. Postea ve-
rò Ferie etiam Sementinæ institutæ sunt, & tria Sa-

Plin. li. 18.
cap. 3.

Cap. 1.

Varro de
Re Rust.
lib. 2. ca. 2.

Cap. 2.

Lib. 9. c. 2.

era Floralia, Vinalia, Robigalia. Nam (vt Varro te-
statur) duodecim olim apud Romanos Dei habeban-
tur, consentientes Agricolarum Duces: Iupiter & Tel-
lus; qui magni Parentes dicuntur, & omnes fructus a-
griculturae caelo ac terra continent. Sol & Luna, quo-
rum tempora obseruantur, cum quadam seruntur &
conduntur in tempore. Ceres & Liber, quod horum
fructus maxime necessarij ad victum sint, ab his enim
cibus & potus venit è fundo. Robigus & Flora: quibus
propitijs neque robigo frumenta, neque arbores cor-
rumpit, neque non tempestiue florent: itaque publice
Robigo feria Robigalia, Flora ludi Floralia instituti
sunt. Minerua & Venus: quarum vnus procuratio oli-
ueti, alterius hortorum est: quo nomine Rustica Vina-
lia instituta. Lympha & Bonus euentus: quoniam sine
aqua omnis arida & misera est agricultura: sine suc-
cessu & bono euentu frustratio est, non cultura. Quid
præterea dicam, quot homines doctissimi de Agricul-
tura scripserint? Numerantur à Varrone, primo li-
bro amplius quinquaginta, quos (si cui placet) inde fa-
cilimè potest ediscere: quare eos ego prætermittam.
Nonnullos tantùm vobis exponam, de quibus in eo loco
Varro non meminit. Fuerunt enim alij multum Græ-
ci, tum Latini, atq; imprimis Cato Censorius, agri co-
lendi studiosissimus, cuius extat adhuc Opusculum de
Agricultura, ob antiquitatis maiestatem non immeri-
tò venerandum. Duo Salserna, pater & filius, Treme-
lius Scrofa: Cornelius Celsus, cuius adhuc extant octo
illa elegantissima de Medicina volumina, Iulius Atti-
cus, Iulius Gracinus, Iulius Hygenus, Gargilius Martia-

Plin. li. 18.
 ca. 29.
 Varro de
 Re Rust.
 lib. 1. cap. 1.

lis, Terentius, Varro, Plinius, Palladius, Columella: prater ea quos Constantinus, Caesar Quartus, cognomento Pogonatus, in vnum collegisse dicitur, qui sunt à Varrone pratermissi: vel quia nondum quidam eorum scripserant, vel quia fortasse in eius manus non peruenerant. Florentinus, Vindanionus, Matellius, Berityus, Leontius, Tarentinus, Africanus, Pamphilus, Apuleius, Zoroastres, Fronto, Paxamus, Demageron, Didymus, Sotion, & alij multi. Inter eos Auctores diuini Poëta noster Virgilius, de quo iam tempus est vt nonnulla dicamus, locum habere voluit, & quatuor hos Georgicorum Libros, quos (Dij hominibusq; approbantibus) interpretandos sumpsimus, politissimos reliquit. De quibus quid attinet multa dicere, cum omnium doctorum sit consensus, nullam Opus in hoc genere perfectius inueniri? Diuinam enim illam Aeneida (vt appellat Statius) morte preuentus, Auctor expolire non potuit. Hoc autem Georgicorum Opus non solum limauit & expoliuit: sed etiam doctissimorum hominum iudicio, dum adhuc vinceret, supposuisse dicitur. Et omnium calculis Hesiodum, quem emulatus est, longo interuallo post se reliquit. Ille enim ad Persem fratrem de Agricultura satis quidem eleganter atque ingeniosè scripsit: at verò hic noster longè copiosius, doctius, & elegantius omnia tractat. Quam enim rebus obscuris lucem, carminis nitore prabet? quo dicendi genere, Dij boni! quam polito, quam terso, rusticas res persequitur? quam sanctè cultum agrorum, & arationis modum ac rationem primo libro docet? quam ingeniosè secundo arborum se-

In Hbris
 Εργων καὶ
 ἡμερῶν.

tionem? quàm copiosè tertio curam animalium? Quid de quarto dicemus? in quo cùm in alijs ceteros omnes superarit, seipsum superasse videtur? qua eloquentia, Dy immortales! quo candore, quam mirabili venustate, de apibus & mellatione loquitur? Quid de rerum cognitione, quam in his libris inserit? de Physiologia, de ortu & occasu siderum, de temporum varietate, de terrarum distinctione, de regionum differentia, quàm acutè docet omnia? quam prudenter? Hoc enim mihi credite, nobilissimi Iuvenes: In hoc Opere mirabilem esse eruditionem, maximam doctrinam: multa sunt ex intimo Philosophia sinu deprompta, multa ex Mathematicis, multa ex omni disciplinarũ genere. Quae, si modò mihi aures attētas quotidie prabueritis, facilimè (vt spero) declarabimus. Sed ad ipsum Virgilium reuertor: quem Alexander, Romanus Imperator, Platonem Poëtarum appellabat: Diuus Augustinus, Poëtarum præclarissimum & optimum: Seneca Vatem maximum: Plinius Vatem præcellentissimum: Martialis, æternum, quem nemo satis vnquam suspicere potest. Hic profectò Poëta nobis magnum ad gloriam incitamentum esse debet: qui non ex claris parentibus, sed obscurissimis: non in vrbe aliqua nobili, sed in villa quadam abiectissima, in patris sui figuli, sive potius pastoris mercenarij mæpalibus natus: tantum tamen studio & doctrina effecit, vt etiam suo tempore nullus in Orbe clarior haberetur, & maximo omnium Monarchæ Octauii Augusto charissimus esset. Et vbi tantam re-

rum omnium scientiam didicit Virgilius? Erigit quaso animos, nobilissimi Iuvenes: hic enim agitur vestra, & maiorum vestrorum gloria. Nam hic Poeta, quo nullus vnquam vixit excellentior, Mediolanum studuit. Cum enim Cremona viritem togam suscepisset, paulo post Mediolanum venit, & tantam in hac vestra ciuitate scientiam didicit. Tu, tu Mediolanum, (inquam) eterna laurea digna Ciuitas, tantum Poetam effecisti: tu copioso rerum omnium sinu, egenum & alienigenam suscepisti: tu eo tempore studiorum parens, Epicorum hunc praestantissimum aluisti. Gaude te tanto alumno, Patrij Penates: letare Ciuitas, quae partem tantae gloriae venisti. Vos autem ingenii Adolescentes quid amplius expectatis? Cur non magno cum ardore animi bonarum artium studia complectimini? Cognoscite vestrae ciuitatis vires, in qua tantus euasit Virgilius. Quanto magis vobis fauebit suis, si fauebit alienis? Equidem dicam aperte, quod semio: Magna sunt Mediolanensium ingenia: sed eorum plerumque nimia rerum copia obruit. Itaque gloriam alijs derelinquunt. Sed tamen de vobis omnibus spem iam maximam concepi. Video vos doctrina cupidissimos: video erecta vestra omnium ingenia: video vos maxima discendi cupiditate flagrare. Spero fore, ut dignitate et gloria, quam olim haec Ciuitas habuit, atque etiam habet hoc tempore, vos ipsi manibus ac pedibus (ut dici solet) arripiatis. Quod ita demum vos facturos certum habeo, si, quo cepistis, animo studijs incumbere perseverabitis: & quotidie, quae dicemus, attentis animis percipietis.

IN P. VIRGILII
AENEIDOS LIBRVM
quartum,

P R A E F A T I O VIII.

Magnus ille Peripateticus ex Arabia, quem A-
uerroem vocant, cum Aristotelis libros, qui De ^{Vide Suprà}
Physica Auscultatione inscribuntur, interpretaturus ^{Orat. 22.}
esset, initio libri dixit: Octo esse, quae praecipue specta-
ri atque considerari debeant: Intentionem, Vtilita-
tem, Ordinem, Diuisionem, Proportionem, Viam do-
ctrinae, Nomen Libri, Nomen Authoris. Quae licet in
Physicis libris longè clariùs, quàm in alijs appareant:
possunt tamen ad alios etiam libros omnes accommo-
dari. Neq; enim his rebus Poëtica minùs, quàm Philo-
sophia indiget: cum Poëta non aliter, quàm Philoso-
phi, Scopum aliquem sibi proponat atq; finem, quò mo-
dulationem omnem suam atq; carmen dirigat, & ali-
quam cum iucunditate Vtilitatem humano generi af-
ferre studeat: quemadmodum notis illis carminib. Ho- ^{In Arte}
ratiùs attestatur: ^{Poët.}

Aut

Aut prodesse volunt, aut delectare Poëta:

Aut simul & iucunda, & idonea dicere vitæ.

Quin etiam Ordinem pulcherrimum quendam egregius Poëta sequi solet: vniuersumq; Opus suum in partes quasdam, qui Libri dicuntur, diuidit: atque ita diuidit, vt aliquam inter se proportionem habeant conuino. Viam præterea doctrinæ suæ certam habent, quam sequantur. Et Operibus suis nomina semper imponunt: singulisq; libris suum ipsorum nomen inscribunt. Cum igitur excellentissimum Poëtam Virgilium publicè interpretandum mihi delegerim, priusquam ad Operis atq; Carminum explanationem venio, libet hæc singula, quæ summus ille Commentator præcipit indagare. Ac generalis quidem in toto Opere Virgilij Scopus atq; intentio est: *Aneam* quidem res præclarissimas describere: sed ea occasione *Iulium Casarem*, & *Augustum* celebrare: quippe qui ab *Anea* traxisse originem dicebantur. Magna enim laus à maioribus ad posterum, per nobilitatis gradus descendit: modo posteri à maiorum suorum virtute non degenerarint. Talem autem *Aneam* effingere conatur, qualis tanti imperij, quantum Romanum exiitit, conditor esse debet. Nullo scilicet minimo vitio deturpatum, & omni virtutum genere cumulatum. Itaque nobis specimen, & exemplar quoddam summa pietatis & fortitudinis proponere studet: quippe cum *Aneam* ostendat, patriam suam vsq; ad cineres non defuisse, magna religione Deos veneratum fuisse, parentem suum ex hostium manibus, sublatum humeris, eripuisse, in tot aduersis rebus animo semper inuicto fuisse: suos hostes omnes

tandem debellasse: quæq; ei aduersa accidere, (quæ propè infinita fuerunt) non ipsius culpa, sed violentia Fatorum, quæ nullis virtutibus exuperari possunt, euenisse. Homerum autem non imitari tantum, sed etiam emulari studuit: vt multi etiam reperiantur, qui parem illum Homero faciant: multi, qui præponant. Sed quicumque rectè sentiunt, Virgilium quidem maximè suspiciendum & admirandum esse dicunt; & omnibus Latinis Poëtis præponendum, sed tamen nequaquam Homero, à quo totus, quantus est, effluxit, parem: sed longè inferiorem existimandum. In hoc verò Quarto Libro, quem interpretatus sumus, quanta vis sit Amoris ostendere conatur, qui non tantum pudicissimam matronam Didonem, sed etiam omnium sapientissimum & fortissimum virum Æneam, suis laqueis irretiuerit. Maximam tamen inter virum & sceminam differentiam ostendit. Licet enim Æneam amori nonnihil indulgentem inducat: nihil tamen indignum persona sua, nihil alienum à summa pietate, nihil præter decorum fecisse ostendit. At verò Didonem, amoris impatientia cetera omnia relinquentem, & vni Æneæ intentam inducit, pudicitia oblitam, furentem, inquietam, vagam, ardentem, opera interrupta deserentem, & tandem ob amantis discessum mortè sibi consciscentem. Hæc Intentio Poëtæ est. Quid autem Vtilitatis hac in se habeant, quis est adèò stupidus, quin intelligat? Si quis enim Æneæ vitam sibi proponat imitandum, annon omnium virtutum non adumbratam, sed expressam effigiem videbit. Nam vbi melius, quid virtus, & quid sapientia possit, inuenies,

nies,

nies, quàm in hoc diuino Virgilij Opere? Quàm enim
 piùm, quàm religiosum, quàm iustum, quàm prudentem,
 quàm fortem, quàm temperatum Enneas
 fuisse ostendit? Quàm deinde sanctas, quàm sapientes
 vbiq; sententias inserit? Quot vbiq; precepta
 sapientie colligere licet? Certè quod de Homero dicit
 Heratius, idem nos de Virgilio, & meritiſſimò quidem
 dicere possumus:

Lib. i.
 Epist. 2.

Qui, quid sit pulchrum, quid turpe, quid vile, quid
 non,

Pleniùs & meliùs Chrysippo & Crantore dicitur
 addo etiam: Platone & Aristotele meliùs. Nam quæ
 præceptis, & theorematis. Philosophi docent, hic Poeta
 noster expressis exemplis ostendit. Quid autem de
 varia atq; multiplici doctrina, quæ ex Virgiliana lectio-
 ne percipitur, commemorem? In quo tam pura & can-
 dida locutio, tam admirabilis carminum structura,
 tam suauiſſima rhytmorum modulatio: tot recondite &
 memoratu digna historia: tot eloquentes, & summa
 Arte Oratoria confectæ orationes: tot loci, ex istius
 Naturalium Questionũ subtilitate repetiti, cõspiciuntur:
 vt admirandum maxime sit, in homine tam am-
 pisse scientiam, vt diuinus certè potius, quàm mortaliſ-
 fuisse existimari debeat. Nullus enim vnquam in Au-
 tore errorem inuenit, qui alicuius esse momenti vide-
 retur. Quam igitur utilior lectio reperiri potest, quam
 eius Autoris, in quo nihil est omnino, quod reprehendi
 possit. & in quo scientiarum omnium quasi lumina qua-
 dam fulgentissima splendēt? Sed cum omnes huius Au-
 toris libri maxime sunt utiles: hic profectò Quartus,
 quem

quem nos interpretandum suscepimus, omnium utilis-
 simus est. Nam, praeterquam quod nos id vitium fuge-
 re docet, quod omnes penè mortales illaqueat, & in
 maximos errores & maxima scelera inducit, (Quot
 enim ob turpes amores facinora perpetrantur? quot
 amicitiarum violationes, quot contentiones, quot ca-
 des?) etiam artem quandam orationis mirificam in se
 habet: quam (vt spero) vobis notam faciam. Et ita gra-
 uiores illos affectus concitat, vt Diuus ille Augustinus,
 vir in nostra Relligione sanctissimus, cum Didonis que-
 relam legeret lachrymas se continere non potuisse fa-
 teatur. Quid de Philosophicis quaestionibus dicam, qui-
 bus vndiq; Liber hic scateat? Quae quamuis obscurae, &
 ab ipsa natura inuolutae videantur: spero tamen, me
 tam apertè illas declaraturum, vt etiam ij, qui primas
 tantùm literas attigerunt, eas praclarè intelligant. Iam
 habetis Operis utilitatem. Nunc Ordinem percipite:
 qui tamen vulgatiore est, quam vt à me pro re noua at-
 que recondita commemorari debeat. Quis enim nescit
 Artem Poeticam non eundem ordinem imitari, quem
 Historici, seruare solent? vt res gestas ab initio repeten-
 tes, ad finem vsq; deducant: quod nulli ferè Poëta fa-
 ciunt. Neq; enim (vt ait Horatius) bellum Troianum
 à gemino ouo ordiuntur, neq; extremum finem inuesti-
 gant: sed in media narratione rem aggrediuntur: de-
 inde per occasionem aliquam ad principia redeunt:
 quibus recitatis, extrema persequuntur. Sic Homerus
 Iliada suam non à primo Belli Troiani anno exorsus
 est, sed à nono, quo propter iniuriam, ab Agamemnone
 sibi illatam, Achilles indignatus, à praelio cæpit absti-
 nere

In Arte
 Poët.

Rr

nere

ostendit, vtile Didoni fore, si se *Aenea* coniunxerit: quib. verbis animū iam incēsum inflammauit, atq; ita paulatim tantū effecit, vt occasione in spelunca naēta, pudorem omnem exuerit. Deinde cūm *Aeneas* discessurus esset, quid non effecit, quid non tentauit Dido, vt cum (si quo modo fieri posset) in Africa retineret? Sed tandem, postquam nullam spem sibi superesse vidit, de consciscenda sibi morte cœpit cogitare. Hic est Ordo pulcherrimus atque naturalis. Sequitur, vt Diuisionem Operis ag grediamur: quod, vt omnes intelligunt, in libros duodecim distributum est. Quæ diuisio vtrum ipsius Autoris sit, an eorum, qui Opus hoc, annum post Virgilij mortem emēdandum susceperunt, quæstio esse potest. Sed tamen cūm satis constet, Georgicorum Opus ab Auctore ipso quatuor in libros digestum fuisse: credibile est, etiam hoc Opus ab eodem Autore fuisse diuisum. Nam de Homero nulla dubitatio est, quin Opera sua, indigesta & indiuisa reliquerit. Legimus enim, vsq; ad Pisistrati Atheniensij Tyranni tempora, per vniuersam Græciam Homeri carmina sparsa, atq; inordinata fuisse: sed deinde Pisistrati iussu fuisse omnia congesta, atque in libros diuisa: quibus illi veteres Grammatici literarum nomina indiderunt, quemadmodum scribit Eustathius; vt primus liber Alpha dicatur, secundus Vita; atque ita deinceps, vsque ad quartam & vigesimam literam. Quot enim apud Græcos literæ sunt, in totidem libros vtrumque Homeri Opus, hoc est, *Iliada* & *Odyssæam*, diuiserunt. Vnde sunt etiam, qui scribant: Virgilio, si vita superfuisset, in animo fuisse, vt ad Homeri emulationem,

Suprà Præfat. i.

quatuor & viginti libros conscriberet. Quod an verum sit, alij iudicent. Mibi certè non sit verisimile: cum videam, id, quod de *Aenea* dicendum sibi Poëta suscep-
 perat, esse perfectum: neq; habiturum præterea, quid diceret, *Virgilium*; nisi aliud Opus inchoaret. Duode-
 cim igitur tantum hos libros conscribere, atq; perfec-
 re decreuerat. Atq; hæc quidem de Diuisione. Videamus nunc huius Operis ad reliqua eiusdem Autoris opera Proportionem. Qua in re sciendum est, Trias esse dicendi genera, quæ Rhetores nostri *Figuras*, Græci *ἁρᾶς καὶ ἠγῶς* vocant. Vnum Graue, quod *ἄρδον* Græce dicitur: alterum mediocre quod *μέτρον* vocatur: tertium Extenuatum, quod *λεῖον* atq; *ἰσχυρὸν* nuncupatur. Graue est, quod constat ex verborum grauium magna & ornatâ constructione. Mediocre est, quod constat ex humiliore, neq; tamen ex infima & perunlgatissima verborum dignitate. Attenuatum est, quod demissum est vsq; ad vsitatissimam puri consuetudinem sermonis. In his autem omnibus Dicendi generibus *Virgilius* magnopere excelluit. Nam in Extenuato dicendi genere *Bucolica* conscripsit: in quibus tantam apud *Latinos* gloriam adeptus est, vt *Theocrito*, quem imitatus est, non tantum par, sed etiam longè superior habeatur. In Mediocri verò genere *Georgica* composuit: quo quidem nihil perfectius in suo genere reperiri potest: vt etiam multi non tantum *Hesiodo* preponant, sed etiam ipsum se in eo Opere *Virgilium* superasse fatentur. Deniq; in Graui dicendi genere scripsit *Æneida*: quam quidem morte præoccupatus, emendare atque perficere non potuit: sed tamen nihil grauius, nihil

Gel. Noct.
 Atti. lib. 7.
 ca. 14.
 Quint. In
 stit. Orat.
 li. 12. c. 10.

orna-

ornatius haberi manifestum est. Possunt igitur haec Virgilij Opera inter se comparari, & proportione coniungi: vt, quemadmodum ad Georgica se Bucolica habent; ita etiam ad Aeneidem Georgica se habeant; & contra, quemadmodum Aeneis ad Georgica se habet; ita etiam Georgica se habeant ad Bucolica. Quo fit, vt Aeneis eminentiorem locum teneat, Georgica medium, Bucolica infimum: non aliter atq; si quis binarium numerum ad quaternarium compararet, & quaternarium ad octonarium: sic enim fiet, vt Octonarius in eminentiori parte sit, quaternarius in media, binarius in infima. Dixi de Proportione. Sequitur, vt de Via doctrina verba faciam. Quae quidem non ita exquisita in Poëtis inueniri potest, quemadmodum ijs in libris, qui Didascalici nominantur: in quibus alicuius artis praecepta summa diligentia tradantur. Sed tamen etiam in Poëtis diligens interpres pulcherrimam docendi viam seruare potest: vt si ea primum, quae ad vocum proprietates, & locutiones, & quae tropi dicuntur, & omnino ad Grammatici officium pertinent, obseruet: vt fabularum explicationem, historiarum enarrationem, carminum qualitatem, Poëticas figuras atq; locutiones. Deinde consideret, an aliquid sit, quod Rhetoricam attingat: vt argumentorum inuentionem atque dispositionem, verborum ornatum & splendorem, sententiarum grauitatem, totius orationis exornationes. Notabit etiam ea, quibus honesti mores componuntur, quae ad familiae custodiam, & Reipublicae administrationem spectant. Postremo si quid erit, quod ad Naturalem scientiam faciat, aut ad Mathematicam

cas disciplinas, id accuratè atq; diligenter explicabit.
 Hæc doctrinæ via pulcherrima atq; utilissima est, quam
 nos, quantum facultas nostra feret, in hoc dicto au-
 tore interpretando sequemur. Superest, ut Opera No-
 men videamus: quod ab eo viro, cuius facta & res ge-
 stas sibi commemorandas sumpsit, Virgilius desecit.
 Quis enim non videt, ab *Aenea* nomen huic Operi su-
 isse hoc impositum, ut *Aneis* diceretur? quod Homeri
 ad imitationem, sicuti pleraq; alia, factum est. Ve-
 nimus Homerus id Opus, in quo res ab *Vlysse* gestas recen-
 set, *Odyssæam* ab *Vlyssis* nomine inscripsit: ita noster
 hic Autor ab *Aenea* nomine, suum Opus *Aeneida*
 voluit appellare. Quod quidem Opus etiam dum ab
 Auctore componeretur, tantam de se expectationem
 concitavit, ut insignis Poëta *Propertius* non dubitavit
 exclamare:

Lib. 2.
 Eleg. vlt.

Cedite Romani Scriptores, cedite Graij:

Nescio quid maius nascitur *Iliade*.

Quin etiam non vno in loco Poëta ingeniosissimus

Ad Augu- *Quidius*, hoc Opus celebrat: ut *Tristium* libro se-
 stū *Cæsare*, cundo:
 in fine.

Et tamen ille tuæ felix *Aeneidos* Autor,

Contulit in *Tyrios* arma virumq; *thoras*.

Idem de *Ponto* libro tertio, elegia quarta:

Res quoq; tanta fuit, quantæ subsistere summis.

Aeneidos Vati grande fuisse onus.

Stattius autem *Thebaida* suam alloquens, ut *Aeneida*
 diuina cedat, adhortatur his verbis:

Vive precor, nec tu diuinam *Aeneida* tenta,

Sed longè sequere, & vestigia semper adora.

Ovidius Amorum libro primo vaticinatur, Opera Virgilij aeterna futura:

Eleg. 15.

Tityrus, & segetes, Aeneiaq; arma legentur,

Roma triumphati dum caput orbis erit.

Magnum etiam, dum viueret, honorem, magnam gloriam & celebritatē ex Operibus suis affecutus est Virgilius. Ferunt enim, dum eius carmina quadam Bucolica Roma recitarentur, praesente Cicerone: vehementer admiratum styli elegantiam & carminum nitorem, exclamasse Ciceronem:

Magnae spes altera Roma:

quasi ipse primus Romanae linguae propagator fuisset: Virgilius autem secundus esset futurus. Cornelius verò Tacitus scribit, cum aliquando Virgilius in theatrum spectandi gratia venisset, vniuersum illi populum Romanum, tanquam Octauiano Caesari, assurrexisse. Sed de Nominis huius ratione non alienum est id hoc loco referre, quod Priscianus libro secundo notauit. Si Nominatiuus (inquit) Gracus in as, vel in as vel in tos desinat: Genitiuus verò in s diphthongum: à penultima breuis ante des reperitur in patronymico, vt Pelias Peliades, Aeneas Aeneades. Nam Aeneides magis contra Regulam, auctoritate Poëtica posuit Virgilius, e & a correptas, in i productam conuertens: vel quasi ab Aeneus Aenides, sicut à Peleus Pelides: proferens in nono: Sit satis Aenide telis impunè Numanum Oppetisse tuis.

Quibus ex verbis intelligi potest, hoc nomen Aeneis, Aeneidos, vel auctoritate Poëtica contra Regulam prolatum, pro eo quod esset, Aeneas Aeneados: vel

Ry 4 ab

ab hoc nomine *Aeneus* *Aenei* deflexum esse. Erat
autem *Aeneas* (vt Philostratus in Heroicis scribit) vir
apud Troianos maxima sapientia prestans, summe
et fortitudine: itaque hic *Manus*, ille *Sensus* putaba-
tur: ambo etate, staturaque aequales. Dictus *Crenensis*
scribit, *Aeneam* & *Antenorem* Ilium prodidisse *Graecis*,
domosque eorum in direptione Ilij incolumes conser-
uatas: postremo in Italiam ambos nauigasse. *Dares*
Phrygius *Polydamanta*, *Antenorem*, *Dolonem*, & *Aeneam*
proditores fuisse narrat. *Liuius* autem ideom-
quam e *Graecis* in *Antenorem*, & *Aeneam* scitum
fuisse scribit, non quia proditores fuerint: sed quia ve-
tusti *Graecorum* hospites essent, & quia pacis reddendaque
Helena semper autores fuissent. Restat adhuc, vt
de *Autoris* *Nomine* nonnulla dicamus: deinde fuerit
huic sermone nostro imponamus. Triam igitur hic *Autor*
noster ex Romana consuetudine nomina sortitus est:
quorum primum *Prænomen* appellatur, alterum *Cog-*
nomen, tertium *Agnomen*. *Publius* enim differentia
gratia dictus est. Hoc autem *Prænomen* antiquissi-
mum sanè fuit apud Romanos, & à plebe deductum
est. Nam apud antiquos qui plebem colerent, & ob-
seruarent, *Publicolas* & *Publios* appellatos legimus.
Fuit etiam hoc nomine *Mimorum* Poeta quidam, *Li-*
lio *Cæsari* familiaris: de quo *Gellius* & *Macrobiius*
meminerunt. Et *Plinius* libro octauo, capite quinquagesimo
primo: *Publij* (inquit) *Mimorum* Poetae causa,
postquam seruitutem exuerat, nulla memoratur sine
abdomine: etiam *Vocabulo* *Summis* ab eo imposito. *Cicero*
autem *Virgilius* appellatus fuit, quidam hanc causam
affigunt.

afferunt : Quod eius mater, cum grauida esset, se lauream virgam parere somniauit, quae paulò post ita creuerit, ut mirum esset, & varios flores & fructus afferret. Quinetiam cum in fossa quadam puerum enixa foret, ibi populeam virgam conseruisse dicitur, quae breui tempore in maximam altitudinem creuerit, unde à virga Virgilius cognominatus est : quod ille Calui versus, qui circumfertur, indicat :

Et Vates, cui virga dedit memorabile nomen.

Qua si vera sententia est, frustra à Politianus in Miscellaneis suis capite septuagesimo septimo laborat : qui multis rationibus ostendere conatur, non Virgilium per e, sed Vergilium per e, scribendum esse : qui mihi sanè rectè videtur à Bartholomaeo Scala, & à Volaterrano irrideri. Nam omnino minutior res est, quam quae bona diutius ingenia distorqueat. Si quis tamen Politiani rationes admittere velit : huic ego sanè non admodum repugnabo : quoniam in antiquis voluminibus varia scriptura reperitur : nam modo Virgilium, modò Vergilium, interdum etiam Vergillium per duplex l scriptum inuenies : quod etiam Christodorus in Statuarum Ecphrasi notauit. Quinetiam in Caelij Minutiani Apulei fragmentis, quae leguntur, modò à virga Virgilium dictum, modò à Vergilijs stellis Vergilium obseruauimus. Sed haec, quae parum admodum referunt, missa faciamus. Maro dictus est à patre Marone : quem quidam figulum fuisse existimant : quidam agricolam mercenarium, qui postea syluis coemendis, & apibus curandis rem suam familiarem amplificauerit, adeò ut etiam filio suo sumptus ad studia persequenda

R 1 5

suppe-

suppeditare facile posset. Sed mihi non est sententia,
Poëta vitam recitare; quam & Seruius Grammaticus,
seu quisquis ille fuerit, & Petrus Crinitus, & no-
uissimè Lilius Gyraldus copiosè narrarunt. Non sane
Poëta laudes persequi animus est: quas certe ingenij
mei tenuitas non patitur: cum nemo profusus tam a pre-
ditus eloquentia reperiatur, qui tam egregium subte-
rem dignè celebrare posset, quem Alexander Imperator
Poëtarum Platonem, vt Lampridius scribit, applau-
dare solitus est: Augustus autem tantopere suspexerit,
vt in eius laudem carmina componere tantus Imperator
non indignatus sit, quæ quidem ita concluduntur:

Immo sit æternum tota resonante Camœna
Carmen: & in populo Diui sub numine, nomen
Laudetur, vigeat, placeat, relegatur, ametur.

Adrianus autem Imperator Ennium Virgilio præferre
non dubitauit. Quinetiam Caligula, nullius iudicij
vir, Virgilium damnare, & conuicijs incesse factus
est. At verò Græci, cum opib. & imperio florent,
Virgilium aded coluere, vt eius Opera non semel in suam
Linguam traduxerint. Christodorus etiam in Euphrasi
sua hæc de Virgilio carmine edidit:

Καὶ φίλῳ Ἄνθ' ὅνισσι λιγύθροος ἔπρεπε Κόρυθος
Πνείων ἐνεπίης Βιργίλιῳ, ὅνποτε Ρώμης
Τύμερος ἄλλον Ομηρον ἀνετρεφε πάτριος ἠχῆ.
Cygnus, & Ausonij diuinum nectar ab ore
Virgilius spargens aderat, quem Martia Roma
Eloquio ipsa suum patrio nutriuit Homerum.
Sed vt plani us agnoscatis, quãtopere diuini huius Poë-
ta

P R A E F A T I O VIII. 638

ta fuerit obseruata doctrina atque eruditio : accipite,
 quot & quales viros in Virgilij Carmina Commenta-
 rios edidisse legamus. Nam & C. Iulius Hygenus, &
 Valerius Probus, & Scaurus, & Caper, & Aemilius,
 & Asper, & Vrbanus, & Aurelius, & Cornutus, &
 Pius, & Carnimius, & Iunius, & Philargyrus, & Car-
 pinus, & Donatus, & Seruius Honoratus, & Macro-
 bius, in Virgilium commentati sunt. Qui verò Virgili-
 um Roma primus publicè praelegerit, Quintum Cacili-
 um Grammaticum Epirotam, Attici Pomponij liber-
 tum, fuisse scribit Suetonius Tranquillus. At postea
 tant opere cultus & obseruatus fuit, vt nullus sit tam
 infimus literator, quin eum discipulis suis praelegen-
 dum censeat. Itaq; iam vulgare factum est, neque ma-
 gnificum admodum habetur, Virgilium interpretari:
 cum tamen tam insignem Poëtam intelligere, summa
 sit eruditionis atq; doctrina. Nos igitur (vt spero) tan-
 tum in lectionibus nostris elaborabimus, vt quicumque
 me audierint, ipsi per se iudicent, longè maioris esse
 se negocij, Virgilianas virtutes agnoscere,
 quàm vulgares isti literatores
 existiment.

IN

IN M. TVLLII
CICERONIS

De Officijs ad Marcum filium
Libros treis,

PRAEFATIO IX.

*V*m anno superiore, studiosi Iuuenes,
Rhetoricorū libros ad Herennium, quos
potui diligētia, vobis interpretatus sum:
et quae vel Aristoteles, vel Cicero,
vel Quintilianus dicendi praecepta reli-
quit, quoniam eos mihi auctores proposueram, pro se-
cultate mea declararim: consequens esse videbatur,
vt hoc tempore Ciceronis Orationes, in quibus, quicquid
habebat eloquentia, vir ille diuinus ostendit, atque
grederemur. Cum enim in omni doctrina, quem admo-
dum Aristoteles docet, duo sint habitus, quorum alter
Cognitio vel Scientia dicitur: alter Vfus vel Experien-
tia, sit vt idem etiam in Rhetorica contingat: cuius ex
praeceptis, quae traduntur in libris, eius nomine inscri-
ptis, cognitio percipitur: ex Orationibus autem vsus in-
telligitur. Itaque cum à me iam Rhetorum Praecepta de-
clarata sit, quaeque ad artis cognitionem pertinent: in re
optimo posset aliquis vestrum Vsum etiam ex Orationi-
bus à me requirere. Sed quoniam meum semper in-
di-

dicium fuit: Artis praecepta parum admodum, aut nihil ei prodesse, cui non virtutum omnium atque vitiorum cognita sit ratio, quoniam ab his fontibus ferè omni oratio nostra profluit: statui, priusquam Orationes aggrediar, Opus planè aureum Ciceronis De Officijs hoc anno vobis interpretari. Quo quidem in Opere tam aptè, tam distinctè, tam ornate, quaecumque sunt in virtutibus atque vitijs posita, declarantur, nihil ut excogitari praeclarius possit. Quasi quis diligenter aduertat ac memoria mandet, et tantum ad dicendi facultatem utilitatis adferent, ut omnium magistrorum praeceptis anteponi merito possint. Cum enim (ut Aristoteli placet) tria Rhetorica genera sint: quorum 1. Rhet. 3. unum est in Deliberando: alterum in Iudicando: tertium in Demonstrando: nullum est ex his genus, quod sine Officiorum cognitione dignum (ut aiunt) dicendo progredi possit. Quis enim in concione sapienter sententiam dicere, rectèque consulere potest, nisi qui planè cognouerit, quae sint amplectenda, quaeque sint reijcienda? Cum autem tria sint, quae expeiri soleant: Honestum, Utile, Iucundum: & tria, quae naturaliter omnes euitent: Turpe, Inutile, Molestum: horum omnium ratio his in libris explicatur: ut non difficile sit ei, qui persuadere aliquid velit, hinc, quasi è penu quodam, quaecumque sint ad persuadendum accommodata, promerere. Quid, in iudicijs, cum accusandus est, aut defendendus aliquis, nonne in aequi & iustitiae disputatione tota consumitur oratio? quoniam ea virtus omnium est regina virtutum, & ad omnem ferè actionem necessaria: quam nemo certè melius tractabit, quam

quam

quàm qui explicatis totius humanae vitae officijs, certe nouit, quid in eis aequè, & quid iniquè fiat. Iam vero quis claros homines magnificè laudare, quis improbos acriter vituperare potest, nisi qui virtutum omnium, atque vitiorum species diligentissimè cognouerit? Cùm igitur tribus tantum in generibus, Deliberandi, Iudicandi, Demonstrandi, omnis Rhetorica versetur: atque in his omnibus hæc Officiorum cognitio quodammodo regnare videatur: cui dæbium esse potest, quin ad eloquentiam comparandam, & ad orationem plenorem efficiendam, hoc Opus omnium maximè possit? quid, quod apud Ciceronem Crassus ait: Nullum esse Oratorem posse, nisi qui eam Philosophia partem, quæ ad vitam & mores pertinet, omnem perdidicerit? Omnis enim ferè nostra oratio fit ex ijs rebus, quæ vel agenda, vel fugienda sunt: in quibus cùm Officium omne consistat: necessario sequitur, ut qui Officiorum ignarus est, is etiam in dicendo rerum inops & infacundus sit. Iam igitur profectò videtis, Iuuenes, quæ me ratio potissimum in hanc sententiam duxit, ut post explicata Rhetoricæ præcepta, ad hos de Officijs Libros interpretandis aggrederer. Huc accedit alia multò certè grauior causa: Quoniam his in Libris tota bene beatèque viuendi ratio continetur, ut Christianam quodammodo Religionem vniuersam complecti videantur. Quod fit, ut nulla prorsus Philosophia pars huic anteponi debeat: nulla enim animorum alia medicina reperitur. Quamobrem hæc Moralis Philosophia tantò reliquis disciplinis excellentior est, quanto animi corporibus ante-

De Orat.
Libr. 1. pag.
90. b.

antecellunt: vt eam non immeritò Cicero vitæ ducem, Tusc. 5. in
 & virtutis indagatricem, expultricemquæ vitiorum princ.
 appellarit. Cuius præceptis qui parere voluerit, is
 quasi extra omnem fortunæ aleam positus, casus om-
 nes contemnet humanos; magno erit atque constan-
 ti animo; nulla ægritudine, nulla perturbatione mo-
 uebitur: sed in perpetua mentis tranquillitate, suavi-
 ter & iucundè vitam aget. Neque enim (ait Epi-
 curus) iucundè viui potest, nisi cum virtute viuatur.
 Ideo Socrates, à quo hæc omnis, quæ est de vita atque
 de moribus Philosophia, manauit, Virtutem ad bea-
 tè viuendum solam sufficere prædicabat, solamq; hanc
 Philosophiæ partem amplexus est. Cum enim om-
 nis philosophandi ratio triplex sit: Vna de vita & mo-
 ribus: Altera de Natura & rebus occultis: Tertia de
 Differendo, quid verum, quid falsum, quid rectum
 in oratione, præsumue, quid consentiens, quid repu-
 gnet, iudicando. Primam partem hanc benè viuèn-
 di solam sibi excolendam, atque illustrandam Socra-
 tes existimauit: cetera verò, quòd essent obscura, at-
 que ab ipsa natura aded inuoluta, vt causæ prorsus la-
 terent, relinquenda esse censuit: & dictum illud in ore
 frequenter habuit: Τὰ ὑπὲρ ἡμῶν, οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς,
 Quæ supra nos, nihil ad nos. Itaque de natura, atq;
 de rerum causis, in quibus alij serè omnes multum
 temporis atque operæ consumebant, nunquam Socra-
 tes disputabat: sed eatantum studiosè perquirebat,
 quæ ad mores honestè conformandos pertinent: Cœ-
 lestia autem vel procul esse à natura cognitione cense-
 bat, vel si maximè cognita essent, nihil tamen ad bene
 viuèn-

Tuscul. 5.
 pag. 230. b.
 Acad. Qu.
 li. 1. p. 41. b.

1. de Orat.
 pag. 90. b.
 De Clar.
 Orat. pag.
 167. b.

Acad. Qu.
 li. 1. p. 42. b.

Acad. Qu.
li. 1. p. 42. a.

viuendum. Omnis igitur eius oratio in virtute lau-
danda, & in hominibus omnibus ad virtutis studium
cohortandis consumebatur: vt ex Socraticorum libri,
maximeque Platonis intelligi potest. Platonis au-
tem auctoritate, qui varius, & multiplex (vt ait Ci-
cero) & copiosus fuit, vna & consentiens duobus vo-
cabulis, Philosophia forma instituta est: Academicorum
& Peripateticorum: qui rebus congruentes, no-
minibus differebant. Nam cum Speusippum sorori
filium Plato Philosophia quasi heredem reliquisset: duo
os autem praestantissimos studio atque doctrina, Ze-
nocratem Chalcedonium, & Aristotelem Stagiritem:
qui erant cum Aristotele, Peripatetici dicti
sunt, quia disputabant in ambulantes in Lycei illi au-
tem, qui Platonis instituto in Academia, quod est al-
terum Gymnasium, coetus erant, & sermones habere
soluti, è loci vocabulo nomen habuerunt. Florebant
autem Athenis eo tempore liberalium omnium arti-
um studia: cumque varia philosophantium opiniones ef-
fent, factum est, vt in varias scholas atque sectas, tan-
quam in familias quasdam, Philosophi diuiderentur.
Hinc à Platonis Academia, dicti sunt Academici: à
Aristotelis ambulatione, Peripatetici: à Porticu illa
varia, in qua Zeno docebat, Stoici nominati: huius
quod mordaces atque inuerecundi, tanquam canes ef-
fent, Cynici dicti: quorum princeps & auctor Anti-
sthenes fuit, illustrator Diogenes. Aristippus Cyre-
naica secta princeps fuit, Arcefilas noua Academia,
Phadon Heliaca secta, Euclides Megarica, Meno-
demus Eretrica. Sed ne singula persequar, Nihil
erant

Acad. Qu.
li. 1. p. 42. a
De Orat.
libr. 3. pag.
149. a.

Ibidem.

3. de Orat.
pag. 148. b.
149. a.

Acad. Qu.
libr. 4. pag.
32. 33.

erant eo tempore nobiliores Philosophi, qui non Athenas studiorum gratia proficiscerentur: idco in ea ciuitate, ait Cicero, natam & altam esse rationem. Lib. 6. Ep. fam. 1.

Romanos autem haec Philosophiae studia tardissimè perueniunt. Nam qui ante Ciceronem aliquid de Philosophia scribere aggressus est, nemo sanè perhibetur. Athenas verò illa Ciceronis ingeniorum maximè fecunda fuit: vt nullum inueniatur literarū genus, quod eo tempore non magnopere floreret. Quin ipse Cicero, cum esset acerrimo vir ingenio, nullam Philosophiae partem, nullum Philosophorum genus intactum relinquere voluit. Sed omnes omnium Sectarum opiniones degustauit: maximè verò omnium Platonem admiratus est, & ceteris omnibus Philosophis anteposuit, atq; eius scriptis adeò delectatus est, vt sepius pagellas integras ab eo sumat, & verbū verbo penè reddat. Quin etiam totum de Vniuersitate Librum ex Timaeo Platonis ad verbum penè dixerim interpretatus est, multosque Dialogos ad Platonis imitationē conscripsit. Stoicam etiam disciplinam, propter grauitatem (vt arbitror) sententiarum, non mediocriter adamauit: quod cum ex hoc Officiorum Opere, in quo Panatium Stoicum se imitatum esse confitetur, tum maximè ex Tusculanis Questionibus, & Paradoxis, intelligi potest, vbi totus omnino Stoicus est. In Officijs autem quamuis se Stoicos imitari fateatur, tamen quia communi vita praecepta tribuit, non ita (quod aiunt) ad viuū refecat: satis enim est illi, docere, qua ratione quis in omni vita genere rectè atq; honestè se gerere possit. Itaq; rectissimè de Officijs hoc Opus inscripsit: quamuis hunc titulum

Offic. 1.
pag. 2. a.
Offic. 2.
pag. 45. b.

Vide infra
Præf. 24.
Epist. 13.

Offic. 1.
pag. 2. b.

lum Calius Calpagninus frustra voluerit improbare, qui censet, longè melius futurū, si De Officio q̄ de Officijs Auctor inscripsisset. Sed eius opinionē nos ita apertissimis argumentis atq; rationib. refutauimus in eo libro, quem contra Disquisitiones eius scripsimus: cum præsertim ipse Cicero ad Atticum scribens, Epistolarum libro ultimo sic ait: Quòd de Inscriptione quæ non dubito, quin ἄριστον officium sit: nisi quid tu alud: sed inscriptio plenior De Officijs. Videbat enim Cicero, fore, vt, si de Officio inscripsisset, de vna tantum arte, vel de vno tantum hominum genere intelligeretur: vt si quis dicat, de Imperatoris officio, aut de officio Medici. Nunc autem cum De Officijs inscripserit, dubitare nemo potest, quin cuiuslibet generis hominum, atque omnis ætatis officia complectatur. Præterea cum duplex Officium sit; Perfectum & Medium: si de Officio fuisset hoc Opus inscriptum, dubitare quivis posset, de quo Cicero potissimum intelligeret, de Perfecto, an de Medio, an de utroque. Nunc autem hæc De Officijs inscriptio dubitationem omnem tollit, cum de utroq; tractare eum intelligamus. Sed de Officijs primum scripsisse Zenonem Citicum, Diogenes Laërtius & Suidas tradunt: post quem idem argumentum alij multi sunt aggressi. Nam & Panætius Rhodius, Stoicus Philosophus, Africani Scipionis præceptor, de Officijs scripsit; quem imitatus Cicero, præclarum hoc Opus edidit: de quo Plinius in Præfatione Naturalis Historia sic ait: Non illa Virgiliæ virtute ut certarent, non Ciceroniæ simplicitate: (qui in libro de Repub. Platonis se comitem profitetur) in consolatone filia,

Epist. 4.

Historijs colligere possumus, patri suo magnopere dissimilis: quamuis primã et atem variè traduxerit: quod ipse Cicero multis in locis ostendit. Nam ad Atticum scribens libro decimo, dolet, filium suum indulgentia corruptum, his quidem verbis: O rem miseram! Nihil enim mihi accidit in omni vita acerbius. Indulgentia videlicet nostra deprauatus, eò progressus est, quò non audeo dicere. Sed postea patris castigationibus emendatus, respiscere coepit, & honestatis viam ingredi: quo factum est, ut eum Brutus vehementer amaret, & exercitum illi crederet. Quin etiam antea bello civili, quod inter Casarem & Pompeium gestum est, quamuis admodum esset adolescens, tamen à Pompeio equitum turmæ præfectus fuit: quod secundo de Officijs testatur his verbis eius pater: Tua autem etas incidit in id bellum, cuius altera pars sceleris nimium habuit, altera felicitatis parum: quo tamen in bello, cum te Pompeius alia alteri præfecisset, magnam laudem & à summo viro, & ab exercitu consequere, equitando, iaculando, omnia militari labore tolerando. Dicitur etiam idem Bruti auspicijs, apud Bilidem in Epiro C. Antonium superasse, multaq; strenuè gefisse auctor Plutarchus in M. Bruti vita. Fuit postea Consul cum Augusto Cesare: quod Plinius libro vigesimo secundo, capite sexto his verbis attestatur: Ipsum Augustum cum M. Cicerone filio Consulem, Idibus Septembribus Senatus obsidionali donavit. Post gestum autem Consulatum, Asiam Proconsul administravit: quamuis esset admodum inquinatis moribus. Erat enim adeò vino deditus, ut ebrietate sapissime laboraret,

ret, & ea de causa memoriam omnem amiserit. Nam Plinius libro decimo quarto, capite ultimo scribit, hunc binos congios simul haurire solitum. Sed nimirum (addit Plinius) hanc gloriam auferre Cicero voluit interfectori patris sui, M. Antonio. Hac de causa ferunt eum vulgò Bicongium fuisse nominatum: quem ad modum etiam Nouellius Torquatus Mediolanensis, Tricongius dictus fuit, tribus congijs (vt ait Plinius) e-

Nat. Hist.
li. 14. c. 22.

potis vno impetu: spectante, miraculi gratia, Tiberio Principe. Nihil igitur profuit Ciceroni filio patris sapientia, nihil Philosophia praecepta, quò minus in omne de decus ac turpitudinem prolaberetur. Quod idem ijs accidit omnibus, qui non optimis consilijs aures patefaciunt: sed veluti pecora prona, & ventri obedientia, nihil egregium, nihil magnificum animo voluunt. Vobis autem, egregij iuuenes, alia mens, alia cogitatio suscipienda est: vt praestantissimorum hominum vestigijs insistentes, patria vestra splendorum & ornamentum, vobis opes & gloriam comparare valeatis. Quod quidem facillimè facietis, si diligenter haec Ciceronis praecepta, quae traduntur hoc in Opere, memoria mandantes; omnium studio atq; diligentia perficere ea cõtenderis. Nihil enim ab eo praetermittitur, quod ad honestatem atq; dignitatem aliquo modo pertinere videatur. Cum enim ad bene beatèq; viuendum, quicquid honestum est atq; vtile, requiratur: ita distinguit Opus suum Cicero, vt primo libro de honestate, eiusq; partibus diligentissimè verba faciat; omnemq; virtutem quatuor formis contineri doceat, Prudentia, Iusticia, Fortitudine, Temperantia: quas Virtutum species sigilla-

gillatim ita tractat, ut nihil clarius, nihil splendidius,
 nihil ornatius tractari possit. Secundo vero libro qua-
 cunq; generi humano possunt aliquam afferre utilita-
 tem, studiosè persequitur. Quo in libro docet etiam,
 qua ratione facile possimus & magnum amicorum nu-
 merum, & ingentem nobis gloriam comparare. Sed
 quoniam accidit aliquando, ut, quod honestum est, ab
 utili quodammodo discrepare videatur, atque idem
 contra: voluit etiã huic parti satisfacere Cicero: qua-
 re Tertium librum duobus adiunxit: quo perspicue de-
 clarat, quid nobis faciendum sit, si quando accidit, ut
 honestas cum utilitate pugnare videatur. Atq; in tri-
 bus libris, hoc est, perfecto atque absoluto numero, vi-
 tam bene viuendi rationem complexus; perfectum no-
 bis Opus & elegantissimum tradidit. Nihil enim scri-
 ptor, hoc in dicendi genere æquabili atque temperato
 fieri politius & elegantius posse. Quare non tantum hos
 libros legere, sed etiam (ut Plinius præcipit)
 ediscere ad verbum, & memoria
 mandare debemus.

In Præfat.
 Nat. Hist.

IN M. TVLLII
CICERONIS

De Oratore ad Quintum Fratrem,
Libros treis.

PRÆFATIO X.

LVsciniam, Auditores, vnam ex auibus, maximè
solent ij, qui Naturas animalium scribunt, admi-
rari; quòd in tam paruo corpusculo tam clara, tam
suavis, tam magna, tam iucunda vox inueniatur: quòd
vernò tempore, cùm frondescere arbores incipiunt,
quindecim diebus ac noctibus perpetuis, sine vlla peni-
tus intermissione canere soleat. Vnde enim in auicula
tam pertinax spiritus? vnde vis illa continenda anime
in canendo tanta, vt vna continuatione cantionis, bi-
na contentiones vocis & remissiones contineantur? vn-
de tam artificiosa, tamq̃ perfecta Musica scientia?
tam ingeniosa modulatio? tam gratus auribus sonus?
qui modò in longum continuo spiritu trahatur, modò
summa quadam cum varietate flectatur: nunc conci-
sa voce distinguatur, nunc intorta copuletur? Quid,
cùm iterum vocem reuocat, & integra comprehensio-
ne cantum edit? quid, cùm modulos nec opinatò dere-
pentèq̃ cõmutat? quid, cùm ipsa secum iucundè tacita

Plin. Nat.
Hist. li. 10.
cap. 29.

ss + mur-

murmurat? Nulla me hercle tam abstrusa, tam difficilis, tam varia cantio est, quam nō exprimat vna Luscinia; plenam, grauem, acutam, crebram, extantam, summam, mediam, imam. Quid plura? Tam paruis in faucibus omnia, quae tanto labore, tanta industria, tanto studio, tot inuentis instrumentis, genera cantionum ars hominum excogitauit, integra atq; perfecta reperiuntur. Estne huic auicula perquam similia in dissimili genere Cicero noster, Auditores? Est profecto. Nam in hoc vno tam perfecta, atq; absoluta prorsus omnis dicendi ratio, vt in suo genere non memorari sit admirationi, atque haud scio, an etiam maiori, quam Luscinia: qui dono quodam (vt ait Fabius) Prouidentiae genitus est, in quo totas vires suas eloquentiae experiretur: clarus, suavis, iucundus, grauis: qui domina ingenij foelicitate, quicquid in omnibus alijs auctoribus admirabile, politum, ingeniosum, eximium reperitur, id suis in Operibus totum effinxit. In hoc vno Demosthenis, copia Platonis, iucunditas Isocratis vniuersa continetur. Quis enim hoc in probando subtilior, in delectando temperatior? in slectendo vehementior? Quis, cum opus est, submissum illud & humile, consuetudinem imitans, dicendi genus melius & acutius exequitur? Quis insigne & florens orationis, pictum & expolitum genus illud, in quo omnes verborum, omnes sententiarum illigantur lepores, quod, quasi stella quadam, translata verba, atq; immutata plurimum illustant, dulcius tractat, aut suauius? Quis in illo sublimi dicendi genere splendidior, grauior, copiosior, ornator? Iam vero cum duo sint, quae bene tractata ab Ora-

Inst. Orat.
lib. 10. c. 1.

tore, admirabilem eloquentiam faciant: quo-
 rum alterum est, quod Græci ἄδριχὸν vocant, ad natu-
 ram, & ad mores, & ad omnem vitæ consuetudinem
 accommodatum: alterum, quod ἰδὲμ παθητικὸν no-
 minant, quo perturbantur animi & concitantur, in
 quo vno regnat Oratio: illud superius come, iucundum,
 ad benevolentiam comparandam paratum: hoc vehe-
 mens, incēsum, incitatum, quo causa eripiuntur; quod,
 cum rapide fertur, sustineri nullo pacto potest: in vtro-
 que certè genere plurimum excellit Cicero. Sed poste-
 riori tanto semper impetu vsus est, vt saepe aduersarios
 de statu omni deiecerit. Huic pro familiari reo sum-
 mus Orator non respondit Hortensius: ab hoc homo au-
 dacissimus Catilina, in Senatu accusatus, obmutuit:
 huic priuata in causa magna & graui, cum coepisset
 Curio pater respondere, subito affedit, cum sibi venenis
 ereptam memoriam diceret. Quid de miserationibus
 dicam? quibus adeo vehementer vii solebat, vt sapi-
 sime totum forum, eo dicente, questibus & lamentatio-
 nibus impleretur: vt etiam si plures Oratores vnà dice-
 rent, Ciceroni tamen omnes perorationem relinque-
 rent: in qua tantum excellebat, vt ab hominibus suæ æ-
 tatis regnare in iudicijs dictus sit. Hic igitur tam exi-
 mius, tam prestans, tam diuinus Orator, non conten-
 tus ea, quam ipse magnis laboribus & vigilijs consecu-
 tus erat, eloquentia; voluit etiam more Luscinia (ne
 ab huius auis exemplo d. scedam) pullos suos iucundis-
 simis & suauissimis cantionib. erudire. Tradunt enim,
 hanc auiculam mirè de suis filijs esse sollicitam, vt rectè
 modulateq. canere discant: atq. ideo iuniores ex pa-

In Orator.
 ad Brutum
 p. 208. b.
 Suprapref.
 6. pag. 599.

Quint. In-
 stit. Orat.
 lib. 10. c. 10

rentum institutione, magistras summa cum attentio-
 ne solent audire, versusq³, quos imitentur, accipere:
 quos deinde magna cum diligentia recitent. Quod an-
 enim vicissitudine, quò melius atque facilius desiant,
 modo canentes parentes audiunt: modò, qua diligen-
 ter audiuerunt, secum ipsa meditantur, & attentiore ca-
 rā promere contendunt. Itaq³ sit, vt, si qua parua capi-
 piantur, cum nondum canere didicerint, atque inter
 homines alantur, longè deterius canant: quoniam in-
 re legitimū tempus à magistris subducta fuerint. Quid
 ergo? nõne eadem ratione Cicero cantus nostros, ad
 est, orationem, qua si polita atq³ ornata fuerit, omnem
 cantionem dulcedine superat, præceptis & institutio-
 nibus Rhetoricis expolire atq³ exornare contendit: qui
 cum multa iuuenis adhuc ac penè adolescens de arte
 dicendi præcepta tradidisset: postea cum per multos
 annos in causis cuiusque generis versatus, tantum ho-
 noris ac dignitatis esset affecutus, vt Cicero non iam ho-
 minis, sed eloquentiæ nomen haberetur: voluit aliquod
 Opus elegantius atq³ admirabilius extare, quo & va-
 riam & mirificam in omni genere doctrinam suam ex-
 stenderet, & ad certam dicendi rationem, atque ad
 summum eloquentiæ fastigium viam præmunit.
 Quamobrem hos de Oratore Libros ad Quintum Fratre-
 m conscripsit: in quibus quicquid erat eloquentiæ,
 quicquid ingenij, quicquid artis, quicquid eruditionis,
 expressit: vt nullum vnquam neq³ apud Græcos, neq³ apud
 Latinos hoc in genere præstantius Opus fuerit, aut
 esse possit. Mira profectò res est, si quis diligenter ab-
 uertat: Ab vno aliquo mortali homine tã varium, tam

elaboratum, tot disciplinis, tot reconditis reb. & quaestionibus refertum Opus excogitari potuisse: cum praeserim tot negocijs publicis, tot occupationibus, tot impedimentis semper Cicero districtus fuerit. Quin adeo diligens atq; industrius in hoc Opere fuit, ut personas, quas loquentes inducit, ita representet, ut non Auctorem Operis, sed ipsas Personas loqui existimes. Quid enim Scauola grauitate dignius? Crassi uerbate floridius? Antonij subtilitate prescius? Equidem ita censeo, Auditores: si quis hos tres de Oratore Libros bene perceperit, etiamsi nihil aliud prorsus intelligeret, eum doctè, grauiter, & ornatè posse dicere. Quid enim est in ullo doctrinae genere tam abstrusum, tam reconditum, tam nouum: cuius non aliqua sint in hoc Opere non sanè leuiter expressa vestigia? Quarantur omnia tum Graecorum, tum Latinorum dicendi praecepta, atque in vnum conferantur: certè cum hoc vno Opere, neque orationis grauitate, neq; varietate rerum, neq; elegantia sermonis, neque alia quauis laude comparari merito poterunt. Quo fit, ut hos ego non Libros, sed rerum omnium pulcherrimarum Thesauros appellare soleam: quoniam in eis inuenio tanquam reposita scientiarum omnium ornamenta maxima. Neque tamen ideo, quamuis eruditionis pleni sint, minus est in eis iucunditatis. Rerum enim varietas eiusmodi est, ut nostros animos oblectare maximè possit: cum tam magnificè, tam egregiè suis laudibus Orator vestiatur: tam grauiter & ornatè, quid valeat Oratoria facultas, explicetur. Suauissimū certè est, videre, quid Oratori natura, quid studiū, quid exercitatio cōferat: cur

eum Historia, cur Poësis, cur Philosophia, cur Tus civile plurimum adiuuet: quam latè dicendi materia patet: quæ sint Oratori propositæ quæstiones, quæ sit docendi ratio, quæ delectandi, quæ monendi: quo modo fieri possit, vt sermo facetus, ac nulla in re rudis appareat: qui sint affectus orationis initio tentandi, qui perorata causa concitandi: ex quibus locis ad faciendam ipsam argumenta sumenda sint: quibus quasi lumibus tota illustretur oratio, totaq; dilucida, probabilis, aperta, suaui efficiatur. Hac ea sunt, quibus alitur adolescentia: quæ diligenter audire, meditari, memoriam dare Iuuenes debent, in quibus continenter exercent, dies noctesq; versari, atq; insudare pulcherrimè est. Hac in parte maxime nobis imitanda Luscina sunt, quæ cantionum dulcedinem, & harmonia suauiatem, quam in voce parentum audiunt, omni studio referunt contendunt. Vnus est eloquentiæ parens Cicero: cuius oratio quouis melle dulcior est, sapientissimus sententiarum, grauiusq; verbis ornata & perpolitæ, quæ meritis flexamina atq; regina rerum dici potest: ita de horridis rebus nitida, de ieiunis plena, de peruidgatis noua videri solet: grauis, erudita, liberalis, admirabilis. Vnus est à nobis hic Auctor imitandus, vnus respiciendus, vnus semper in manibus habendus: cuius sententias, huius verba, huius numeros omni cura studio, diligentia persequi debemus: qui distinctè, quo explicatè, qui abundanter, qui illuminatè, & rebus, & verbis dicit: & in ipsa oratione quasi quendam numerum, versumq; conficit. Hunc si aliquo modo sectari, atq; adumbrare cupimus: quoniam aquare non valemus

Citat Cic.
2. de Orat.
125. b. & 1.
De Diuin.
97. a.

quisquam non potest, sed ne sperare quidem debet: Ci. de Clas
 Verborum in primis delectus habendus est: quod Elo- Ora. pag.
 quentia principium esse Caesar dicit abbat: ut nullam 188. a.
 penitus dictionem, nullam vocem admittamus, quae nō
 elegans, Latina, Ciceroniana esse videatur. Deinde
 compositionis ratio diligens adhibenda est, ut neq; aspe-
 ros habeat concursus, neq; disiunctos atq; hiantes. Tū
 rerum ordinem, & argumentorum collocationem at-
 que probabilitatem aduertere, diligenterq; imitari
 oportet. Postremo sententiarum & verborum lumina,
 quas vel figuras, vel exornationes appellamus, summa
 cum industria persequenda sunt: quibus quia tam fre-
 quenter utitur Cicero, sunt qui putent, eius eloquenti-
 am vel hac vna de causa summopere esse laudandam.
 Sed haec non nisi acris studio, magna diligentia, summo
 labore, longa exercitatione percipi possunt. Itaq; non
 mirum est, si tam rari sunt ij, qui Ciceronianam dicen-
 di maiestatem, & eloquentiae virtutes exprimant:
 quoniam pleriq; vel imitandi rationem ignorant, vel
 laborem omnino refugiant. In hac enim parte plurimi
 decipiuntur, qui cum aliquas ex Cicerone clausulas
 excerpserint, atq; in suis scriptis collocarint, se germa-
 nos atq; veros Ciceronis imitatores arbitrantur. Cum
 imitatio vera non in verbis tantum, sed in rebus magis
 atq; ordine constet: neq; quisquam recte Ciceronem
 imitari possit, nisi qui studijs iisdem, quibus ille uteba-
 tur, se totum tradiderit: ut non tantum verba (quod
 plerique faciunt) sed etiam sensus, & virtutes (quod
 pauci facere possunt) intelligat. Habet enim hoc pro-
 prium & quasi peculiare Cicero, ut longè grauiore s&

Lib. 10.
Cap. 1.

reconditores plerunque sententias in se habeat, quam
prima fronte pra se ferre videatur. Ut non sine causa
Quintilianus dixerit: Ille se profecisse sciat, cui Cice-
ro valde placebit. Quod si vsquam Cicero doctrinam
summam atq; eruditionem ostendit: in his certis libris
tam multa recondita sunt, & ex intimis disciplinis de-
cerpta, atq; delibata, vt nihil doctius aut eruditius ex-
cogitari possit: quae non nisi magno studio, diligenti
consideratione possunt intelligi. Quare mihi vestra
opus erit attentione, Auditores, dum has Latinae Linguae
diuitias, hos eloquentiae fontes, hos rerum preciosissi-
marum Thesauros interpretatione mea a vobis aperio.
Quos si degustare semel coeperitis, non tantum summam
ex eis utilitatem, sed etiam tam incredibilem succor-
tatem percipietis, vt nihil vos aliud magis de-
lectare possit. Sed iam Ciceronem
ipsum audiamus.

IN

IN M. TVLLII
CICERONIS ORATO-
rem ad M. Brutum.

P R A E F A T I O X I.

Cum multa sint, Auditores, in hac tam illustri
Mundi machina, tamq̄ immensa rerum vniuer-
sitate, totiusq̄ cœli ambitu, non mediocri digna admi-
ratione: tamen in primis humani Animi natura mihi,
diligentiùs omnia perpendenti, talis esse videtur, vt e-
am præter cætera quiuis summè admirari, atq̄ suspi-
cere debeat. Vt enim hoc loco præmittam, ex
tot animantium generibus, solum hominem rationis
esse participem: per quam (vt ait Cicero) conse- Offic. 1.
quentia cernat: principia & rerum causas videat, ea. pag. 3. a.
rumq̄ue progressus & quasi antecessiones non igno-
ret: similitudines comparet: rebusq̄ue præsentibus
adiungat, atque annectat futuras, facile totiùs vitæ
cursum videat, ad eamq̄ degendam præparet res ne-
cessarias: Vt nihil dicam de tam multiplici scientia-
rum varietate, quæ vel ad orationem aptè, & distin-
ctè, politeq̄ conformandam, vel ad vitam & mores
honestè atque liberaliter instituendos, vel denique re-
rum occultarum, & ab ipsa natura inuolutarum cog-
nitionem pertinet: in quibus tanquam in Campo quo-
dam

dam Martio, se exercens optimi cuiusq; mens & cogitatio, mirum dictu quantopere illustretur, & excellat: Ut tot & tam varia instrumentorum, operum, artium generata ceam, quae singula si quis paulo accuratius considerare voluerit, non dubium est, quin obstupescat. Ut haec (inquam) & cetera penè infinita, quae magnam animaduertenti facile possint admirationem concitare, hoc tempore non commemorem: Nihil enim est arte, aut manu factum, quod animus noster excogitando non inuenierit: quid admirabilis dici aut cogitari potest, quam quod ea vis est animi nostri, nullis vicertis finibus aut terminis claudi circumscribere possit: sed omnem infinitatem peregrinetur, & nullo certo vnquam tempore, aut loco conquiescat. Vnde eius & rigo meritò diuina creditur: quia motu cietur inuolare & suo: & viget, & sentit, & meminit, & praesidet in infinitum. Nam si longissimè voluerimus respicere spacium praeteriti temporis, & hominum memoriam recordari vltimam: tamen vltra etiam animus progredietur, atq; illa secula ipse secum meditabitur, quibus (vt ait Ouidius)

Metam. 1.

Vnus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixere Chaos, rudis indigestaq; moles.

Et quibus

Nullus adhuc Mundo praebebat lumina Titan,
Nec noua crescendo reparabat cornua Phœbe.

Et deniq; quibus nihil adhuc esset conditum, aut creatum: aut id, quod beatum est & æternum, sua tantum beatitudine contentum, sine vlla societate, vel hominum, vel Deorum vigeat: in quo tamen nul-

lum

lum principium cogitando reperiet. Quòd si contra futuri temporis finem aliquam querere cogitatione tentauerimus, id nullo modo patietur animus noster, qui semper ultra tendere paratus est. Vt enim vera sit Stoicorum sententia, quam etiam Theologi nostri sequuntur: Fore aliquando, vt totus hic Mundus ardore deflagret: tamen etiam ultra deflagrationem illam, cognitionem suam extendit animus, & sempiternis saeculorum atatibus in caelo summa felicitate se fruiturum confidit. Quid, quòd etiam supra rotundam illam caeli conuersionem nostra mens euolat, & immensum quoddam spacium ibi confingit, in quo nullus omnino sit finis, aut terminus? Quid, quòd vniuersas mundi partes momento temporis peragere facillimè potest? Nulla est enim (vt ait Cicero) tanta celeritas, quae possit cum animi celeritate contendere: vt longè praestantior sit animus noster, quam vel Luna, vel Sol, vel Stella, vel denique Coelum vniuersum, quod non nisi certo tempore cursum suum conficere potest: cum interim animus ad totius caelestis spacij peragracionem tempore non indigeat, sed eam momento conficiat. Huc accedit illa animi maxime celebranda nobilitas, quòd rerum omnium imagines atque formas in se continet: vt hac in re Menti illi diuina, quam nostri Dei Filium appellant, quam similibus esse videatur. Sicuti enim in Mente illa diuina, non aliter, atque in amoenissimo quodam horto, perfectissima rerum omnium Idea consistit dicuntur; vnde vim habeant vniuersa, quae in caelo, quae in mari, quae in terra gignuntur: ita in animo nostro sunt impressa, atque insignita ab ipsa Natura, rerum ferè omnium

Tusc. Qu.
lib. i. pag.
157. a.

T t

nium

niū notiones, sine quib. nihil omnino intelligere posse-
 mus. Verū ita Deorū providentia conformati sumus, ut
 nihil sit ex omnib. rebus, q̄ nobis animus noster non fa-
 cile repræsētare possit. Quoties enim volumus, vel ami-
 ci nostri speciē, vel equi, vel canis, vel villa, vel ciuitatis,
 vel cuiuslibet deniq; rei, animo cernimus. Imo vero ve-
 ua etiam, & qua nunquam in rerum natura fuerunt,
 fingere cogitatione possumus: ut montes aureos, ada-
 mantinam ciuitatem, volantes hominum legiones.
 Quid, illud quantū tandem faciendum est, quod omni-
 bus quandam quasi perfectionem addit animus no-
 ster? Neque enim res tam pulchra, vel tam absolu-
 ta esse potest, qua non pulchriorem, aut absolutiorem
 cogitare possimus. Sunt enim animi nostri (quem-
 admodum Platonicus censuere) propria rerum omni-
 um rationes, seu definitiones: quoniam generaliatan-
 tum, qua non sensibus subiecta sunt, sed animo com-
 prehenduntur, definiuntur solent. Itaque nihil, ut est in
 rerum natura, sed ut est in animo, perfectē definiunt.
 Nihil enim (ait Cicero) simplici in genere, ex om-
 ni parte perfectum Natura expoluit. In animo ve-
 rò perfecta est cuiusque rei ratio. Quamobrem ani-
 mus cuiusuis (ut antea dixi) penē infinitas sibi eas re-
 rū definitiones format, qua omnino in se perfecta sunt,
 sed in nullo prorsus indiuiduo esse possunt. Ut ecce Phi-
 losophum eum esse dicimus, qui omnium diuinarum,
 atque humanarum rerum cognitionem habeat: ac cer-
 tē nullus vnquā post hominum memoriam res diuinas,
 atq; humanas cognouit: itaq; nullus esset hac ratione
 Phi-

De Inuent.
 lib. 20. pa.
 62. b.

Philosophus. Verum quia nemo perfectus esse potest: Quamò quis plura didicerit, atq; cognouerit, tamò Philosophi nomine dignior esse iudicabitur. Quod idem fit etiam in reliquis artibus, & scientijs omnibus: ut quò quis ad perfectam illà rationem propius accedit; tanto praestantior opifex habeatur. Quod cum optimè, sicuti cetera omnia, Cicero noster intellexisset: conatus est hoc in Opere, quod interpretaturi sumus, Perfecti Oratoris formam, non quae reuera fuerit vnquam, aut sit, aut futura sit in aliquo homine; sed quam ipse magnus Orator animo comprehendebat, exprimere, Rem sanè difficilem, & arduam: ut idem ipse non vno in loco testatur: sed quam tamen adè scienter, & artificio sè confecit, ut non melius Zeusi Helenam, aut Praxiteles Venerem expresserit. Quicquid enim habuit facultatis in dicendo, quicquid artis, quicquid eloquentiae, id totum in hoc Opus contulit: ut non tantum perfecti Oratoris effigiem in Opere nobis expressam relinqueret: sed ipsum etià Opus ad illà perfectae eloquentiae formam, quam proximè fieri posset, accederet. Itaq; nò solum eam utilitatem ex hoc Opere studiosus, atq; diligens lector reportabit, ut qualis esse debeat perfectus Orator, intelligat: sed illà etiam lögè maiorem, ut ipse doctè & politè planeq; Oratoriè dicere, atq; scribere possit. Nò enim aliud Opus facile reperitur, in quo vel maior variarum disciplinarum eruditio, vel grauiores sententiae, vel splendidiora verba appareant. Ad haec accedit mira quadam orationis iucunditas, atq; suauitas, quae facile non omnino desidem, aut ignauum allicere lectorem possit. Atq; ut fauilius quisq; vestrum in hanc summa elo-

Cicer.
in Orator.
ad Brutum
p. 199. b.

quentia viam pleno gradu possit ingredi: totius Operis
 Argumentum paucis verbis explicabo. Quo tempore
 Caesar, deuictio iam in Pharsalia Pompeio, bellum in A-
 phrica gerebat, & M. Brutum Togata Gallia profece-
 rat, scripsit: ad Ciceronem Brutus, quoniam ei maxi-
 mē familiaris erat, & ab eo plurimum amabatur: ut
 sibi scriptis explicaret, quam esse optimam speciem, &
 quasi figuram dicendi censeret. Quod licet admodum
 difficile, atq; arduum Ciceroni videretur, quippe qui,
 quod animo cernebat, neq; verbis satis exprimere, ne-
 que scriptis mandare se posse, consideret: tamen ma-
 ctus amore Bruti, quem vnicē diligebat, Opus hoc &
 doctissimum, & elegantissimum conscripsit: in quo sin-
 gulas Eloquentia partes, & dicendi genera ita studio-
 sē persequitur, ut nihil enucleatius fieri possit. Perfe-
 ctum verò eam appellari posse ait: qui & humilia sub-
 tilter, & magna grauitur, & mediocriter temperate
 potest dicere, atq; ornare, que vult: omnesq; omnium
 rerum, que ad dicendum pertinent, fontes animo at
 memoria continet. Atque hæc quidem ea est Perfecti
 Oratoris species, ut in Opere Cicero describit. Et quā-
 uis post homines natos nullus vnquam talis extiterit,
 neq; postea futurus sit: tamen in animo nostro insidet
 eximia hæc eloquentia species, cuius (ut cuiusq; est in-
 geniūm) alius aliam partem arripit; nemo autem vnus
 totam assequitur. Nam ut ab Heroicis vsq; temporibus
 exordiar, & breuiter aliquos eorum commemorem,
 qui in eloquentia floruerunt: Tres potissimū ab Ho-
 mero, Poëtarum Principe, viros tanquam eloquentes
 inuenio celebratos fuisse: Menelaum, Nestorem, Vlyssē.

Pag. 206. a.

sem: quorum tamen nulli perfectam tribuit eloquentiam. Nam alium in alia re floruisse ostendit. Subtilem enim, & breuem, cum animi iucunditate, & propria, & carentem superuacaneis eloquentiam Menelao dedit:

Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μαλὰ λιγύως· ἐπεὶ οὐ πολὺ μῦθος.
Nestori temperatum orationis genus, & iucunditate eam attribuit, qua nulla fingi maior potest: Nam ab eius ore melle dulciorem fluere dixit orationem:

Homer. Ili ad. 3. v. 216.

Τὸ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλι καὶ γλυκίων ῥέει ἀυδὴ.
In Ulysse sublime dicendi genus, & summam vim esse voluit. Nam eius orationem similem niuibus hybernis esse dixit, hoc est, (vt Plinius interpretatur) crebram, assiduam, & largam, postremo diuinam & caelestem:

Homer. Ili ad. 1. v. 249
Quint. Instit. Orat. li. 12. c. 10.

Καὶ ἔπειτα νικάδεος ἰν' εὐκότῳ χειμερίῳ σιν.
Subsequenti vero tempore tradunt Periclem, Athenensium Principem, in sublimi dicendi genere logè prioribus omnibus praestitisse: aded, vt etiam si inuitis Atheniensibus verba facere inciperet, tamen eius omnibus mirè grata esset oratio. De quo sic Eupolis scriptum reliquit:

Hom. Iliad. 3. v. 224.

πρὸς δὲ γ' αὐτὸ τῷ τάχ' εἰ
Πειθῶ τις ἐπεκάθητο αὐτῷ χεῖλεσιν,
Οὕτως ἐκλήχ' καὶ μόνον τῶν Ῥητόρων
Τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.
Aristophanes verò vim eiusdem Periclis fulminibus comparat:

Cic. in Bru 67. 168. a. 169. b.

Ἡσραπὶ, ἐβρόντα, σιωπέοντα τὴν Ελλάδα.
Iam verò tota florente Graecia, cum iam eloquentia summum ad culmē peruenisse videretur, nemo tamen

Aristop. in Acharnensibus.

Quint. lib.
12. c. 10. &
li. 10. c. 2. b

inuentus est, qui vnus omnia prestare posset: hinc est, quod disparitate fuerint Oratorum laudes, & alius alia in re commendatus. Nam grauitas & vis Demosthenis celebratur, iucunditas Isocratis, subtilitas Lysiae, sonitus Eschines, acumen Hyperidis, copia Platonis. Apud Romanos etiam à Quintiliano celebrata inuenio vim Caesaris, indolem Caelij, subtilitatem Calpurnij, grauitatem Bruti, acumen Sulpitij, acerbitatem Cassij, diligentiam Pollionis, dignitatem Messala sanctitatem Calui, copiam Senecae, vires Africani, maturitatem Africani, iucunditatem Crispi, sonum Trachali, elegantiam Secundi. Verum cum nemo possit (vt iam ante diximus) virtutes omnes oratorias assequi, tanto laudabilior quisque est, quanto plures affectus fuerit. Hinc in

pag. 167. b.

Libro de Claris Oratoribus à Cicerone prope iam perfectus Orator Demosthenes appellatur, quod nihil acutè inueniri potuerit in eis causis, quas scripsit, nihil subdole, nihil versute, quod ille non viderit: nihil subtiliter dici, nihil pressè, nihil enucleatè, quo fieri possit aliquid limatius: nihil contra grande, nihil incitatum, nihil ornatum, vel verborum grauitate, vel sententiarum, quo quicquam esset elatius. Sed tamen etiam

Cic. ad Brutum, pag. 199. a.

hunc ad perfectam illam Oratoris speciem multa defuerunt. Nam & ab Eschine exagitatus fuit, vt patet in hoc Opere Cicero ita de eo loquitur: vsque ad difficiles ac morosi sumus, vt nobis non satisfaciat ipse Demosthenes: qui quanquam vnus emmet in omnes in omni genere dicendi: tamen non semper implet aures meas: ita sunt auida & capaces, & semper aliquis impensum, infinitumq; desiderant. At Ci.

Inst. Orat. lib. 10. c. 1.

per aliquis impensum, infinitumq; desiderant. At Ci.

cero noster (vt ait Quintilianus) cum se totum ad imitationem Gracorum contulisset, effinxit vim Demosthenis, copiam Platonis, iucunditatem Isocratis: vt dono quodam Providentiae genitus esse videatur, in quo totas vires suas eloquentia experiretur. Quod licet ita esse mihi persuasum sit, tamen etiam hunc suorum homines temporum incesse audebant, vt tumidiorem, & Asianum, & redundantem, & in repetitionibus nimium, & in salibus aliquando frigidum, & in compositione fractum, exultantem, ac penè viro molliorem. Vnde verissimum illud M. Antonij videtur: Vix Deo concessum esse, vt omnes dicendi virtutes, & perfectam eloquentiam habeat. Sed tamen ea est huius summae virtutis excellentia, vt quavis etiam minima pars Eloquentia plurimum prodesse possit. Itaque pro se quisque literarum amantissimus eniti debet, vt hoc bono, quo nullum optabilius, nullum praestantius, neque datum est mortali generi, Deorum concessu atque munere, neque dabitur, quam ornatissimus esse videatur. Quod ita facillimè faciet, si Ciceronis Opera quidem omnia, sed ea praecipuè, quibus Rhetorum mysteria patefecit, accuratissimè studiosissimeque perlegerit: quo in numero Librum hunc, & primo quidem in loco ponendum censeo. Qui licet aliquam in se difficultatem atque obscuritatem habeat: tamen hac utilitate maxima, quae ex eius intelligentia nascitur, compensari potest. Mitto enim hoc loco Latini orationis splendorem, qui maximè lucet hoc in Opere, verborum & sententiarum ornamenta, plurima cuiusque generis dicendi lumina, reconditā multarum rerum eruditionem.

Quid vtilius esse potest ei, qui Latine aliquid vel scribere, vel pronunciare velit, quam scire, quomodo quidque dicendum sit? quo dicendi genere quavis in causa sit utendum? quæ sit forma optima, quod $\chi\alpha\rho\alpha\chi\tau\eta\varsigma$ Græce dicitur? quid porro præstabilius, quam numeros, & quasi pedes orationis intelligere, quod vnum maxime solet imperitum Oratorem à perito distinguere? Atque hæc omnia tam ingeniosè, tam acutè iraduntur hoc in Opere, ut qui ea rectè percipere potest, nullum alium auctorem desideret. Neque quæquam vestrum Operis obscuritas perterrefaciat, Nam ita nos interpretatione nostra singula illustrare statuimus, ut etiam Artis Oratoria penitus rudes, si diligenter animum aduertere voluerint, plurimum se arbitrentur adeptos, & ad dicendum, & ad intelligendum. Ego igitur, quantum facultas mea tulerit, communi omnium vestrum utilitati inferuire studebo, atque vnicuique dictum illud *Æneæ Virgiliani succinam*:

Aen. 12.

Disce puer virtutem ex me, verumque laborem:
Fortunam ex alijs.

Vos (ut ingenuos decet adolescentes) discendi cupiditate alleciti, hunc in locum magna cum modestia venire, & quæ declarabuntur à nobis, diligenter audire, atque memoria mandare debetis.

IN M. TVLLII
CICERONIS TOPICA
ad C. Trebatium.

P R A E F A T I O XII.

Ententia Medicorum est, egregij Iuue-
nes: Cibi ac potionis mutationem ple-
rung, valetudini, & corporum constitu-
tioni mirifice conducere. Sic Antonius
Musa, teste Suetonio, celeberrimus Me-

dicus, cum Augusti Caesaris morbum quendam penē-
iam inueteratum nullo modo calidis vnquam phar-
macis depellere potuisset: ad frigida conuersus, eum bre-
ui tempore liberauit. Sic etiam rationis expertia que-
dam animalia, ciborum mutatione reficiuntur. Cerui
serpentium cibatu, quamuis sint antiquissimi, tamen
quodammodo iuuentutem reparare, & corroborari
dicuntur: vidimus, ab equisonib. interdum equos, cum
egrotarent, in tybo siue cichoreo pasci: obseruauimus e-
tiam, canes & feles nonnunquam herbas arrodere.
Ad eò non conducit idem semper cibus: sed potius nau-
seam creat: vt etiam Crambe repetita, prouerbio ia-
ctetur, & Aesopica Lingua. Sed quorsum hac? in-
quiet aliquis! Vt intelligatis, me non sine causa lectio-
nem Virgilianam, qua solebat anno superiore vobis

Tt 5

esse

esset tanquam cibus animi quotidianus, in Ciceronis Topica commutare statuisse: ex quibus tamen, nisi vestra peregrinat & fuerint aures, non minorem, atque haud scio, an etiam maiorem, quam ex Virgilij lectione sitis utilitatem reportaturi. At fortasse quaeritis. Quae tam grauis ac vehemens causa me ab instituto meo remouerit. Dicam aperte & ingenue, suauissimum Iuuenes, ut & vos, & natura mea postulat. Cum omne meum studium, omnis labor, omnis cogitatio non aliud dirigatur, quam ut vobis, qui mihi luce propria chariores estis, quam plurimum prodesse possim: intellexi, qui literis inter vos operam impendunt, dum praecipue studia sequi solere: hoc est, aut Iuris Cuius, aut Medicinae: neque Professionem vllam his duabus apud vos haberi liberaliorem aut nobiliorem. Itaque secundam eò capere cogitationem intendere: Quomodo fieri posset, ut utrisque his studijs lectiones meae conducerent. Sed cum ad omnem Philosophiam, quae ferè Medicinae supponitur, organum esse & quasi clauem Dialecticam intelligerem: Iuris verò Cuius magnam & amplam partem (teste Cicerone) artificiosam esse eloquentiam, quam Rhetoricam vocant: videbar planè non potuisse & Medicis, & Iuris peritis futuris me opitulari, nisi & Dialecticam, & Rhetoricam docuisssem. Quod cum commodè non posset eodem à me tempore praestari subijt hoc mihi salutare consilium, ut Topica Ciceronis interpretarer, quae sedes argumentorum omnium aperiunt, siue quis in Rhetoricis, siue in Dialecticis exerceri velit. Quae scientia quam utilis sit & necessaria, nemo facile dixerit.

Lib. I. De
Inuent.
pag. 43. a.

xerit. Non enim fieri potest, ut qui sit huius artis imperitus, aut rationes suas dicendo comprobet, aut aduersariorum argumenta refellat: fundet quidem verba, locorum ignarus, & quasi incertis sedibus huc & illuc sine vlllo ordine vagabitur: sed nihil aptè, nihil distinctè, nihil ornatè dicet: & quod caput est, languida erit & eneruata eius oratio. Hæc Ars Locos docet, quasi nidulos argumentorum, ad quos sine vlllo errore peruenire possumus, & ex eis, veluti thesauris quibusdam, ad omnem orationem vel approbandam, vel reprehendendam, argumenta ducere. Et quemadmodum auceps, aut venator, nisi locum notauerit, vbi volucres, aut fera nidos ac latibula construxere, totum plerunque diem venando frustra conterit, & domum vacuus reuertitur: ita qui rationem inueniendi non didicerit ea, quibus proposita res vel confirmari, vel infirmari possit, sæpenumero diu laborans discruciat: & nihil tamen appositè dicere aut scribere potest. Quòd si quis præclarum & vtile putat esse, posse dicendo facile probare, quæ dicat: quod quis non putat? idem etiam artem, quæ id præstat, præclaram & vtilem existimare debet. Prædicant omnes Eloquentiam, & meritò diuinis extollunt laudibus: sed omnino sine argumentorum inuentione, nulla esset eloquentia. Quis non Dialecticam artem esse nobilissimam & utilissimam iudicat? attamen quid sine Topicis esset Dialectica? Ergo cum in hac arte summa sit utilitas (vt etiam ipse fatetur Cicero) ne vos pigeat, ex-

In Bruto
pag. 178. 2.
qui-

quidem in hoc Opere multa difficilia: sed nihil est exi-
 mium, quod nō idem sit etiam difficile. In hoc ab igna-
 vis studiosi dignoscuntur, cum nullo labore, nulla diffi-
 cultate perterrentur: sed quicquid utile atq; glorio-
 sum esse intelligunt, id audenti ac magno animo nō ve-
 rentur aggredi. Nam quemadmodum inter fera leo-
 nes principatum obtinent, non quia sint omnium for-
 tissimi; sunt enim animalia quadam eis multo fortio-
 ra: sed quia animi magnitudine maxime præstant: sic
 inter homines ij sunt excellentissimi, qui gloriosa faci-
 nor a forti animo magnoq; obeunt. Sunt autē quidam
 angusti, tamq; pusilli animi, qui librorū tantum inscri-
 ptione terreantur: qui cum audierint, scientiam ali-
 quam esse difficilem, ab ea si atim submouentur. Sunt
 alij, qui nullam doctrinam approbent, nisi quam ad se
 pertinere opinantur: reliquas omnes tanquam inuti-
 les spernant. Horum neutri magnam vnquam gloriam
 assequetur. Eum enim oportet hominem, qui magnum
 ex literis nomen aliquando reportare studet, qui cupit
 amœnissima Musarum vireta peruestigare: qui nihil
 iucundius, quàm multa scire, intelligit, ac rem primo &
 nimum & excelsum habere: deinde nihil à se alienum
 putare, quod ad scientiam aliquo modo pertineat. Sed
 cum omnes scientiæ liberales plurimum vtilitatis ha-
 beant: tum (meo quidem iudicio) nullæ sunt vtiliores,
 quàm illæ, quas Græci Logicas, quidam ex nostris Ratio-
 nales appellarunt. Cum enim soli omnium animantium
 homini, vt rationis doctrinæq; capaci, parens ille &
 autor rerum Deus loquendi atq; orationis indulserit
 munus: & (vt ait Cicero) hoc vno præstemus vel maxi-

De Orat.
 libr. 1. pag.
 87. b.

mè feris, quòd colloquimur inter nos, & quòd exprime-
dicendo sensa possumus: iure ac merito scientia,
qua nos instruunt, ut quo vno homines maxime besti-
is praestent, in hoc hominibus ipsis antecellamus, reli-
quis omnibus scientijs praestantiores haberi debent. In-
ter has autem scientias Ars inueniendi, quae Topica di-
citur, sicut ordine naturae prima est: ita etiam omni-
um utilissima. Quamobrem quis hanc non iure mire-
tur, summeq; in ea elaborandum esse arbitretur, ut
eam artem perdiscat, quae reliquis omnibus antecellit?
Nulla igitur difficultas, nullus labor ab eo vos retra-
hat, Iuvenes: cum tam utilem & praeclaram esse intel-
ligatis. Neque vos moueant quorundam imperito-
rum verba: qui, quoniam diuinam Ciceronis scientiam
& eloquentiam nullo modo gustare possunt, impura
lingua sua, & sordibus illis verborum inquinata, non
desinunt omnis leporis & elegantiae fontem maledi-
cendo conturbare: & omnis Dialecticae, atq; Philoso-
phiae ignarum fuisse Ciceronem, clamitare. Sed vi-
uant in cloacis cum barbarie sua, quicumque sunt: eius-
modi versentur in volutabris & caeno, tanquam sues:
qui cum è limpidis fontibus aquam haurire commodè
possint, malunt è lacunis & sterquilinijs bibere. Nos
probatos tantum Autores, atque in primis Ciceronem
amplectamur: hunc amemus, hunc ad verbum edisca-
mus, hunc nunquam de manibus deponamus: hic vnus
est, qui nobis veram eloquentiam & Latini sermonis
puritatem praestare possit. Sed ut magis vos etiam ad
amandum Ciceronem concitem, ex decimo Institu-
tionum Oratoriarum Quintiliani verba de Ciceronis Cap. 16

lau-

laudibus recitabo: quanquam me non latet, vos & Ci-
 ceronem mirandum in modum amplecti, & Quintilia-
 ni praeconium aliàs aut audiuisse, aut legisse: nihil ta-
 men prohibet, iuxta prouerbiū, Bis & ter, quod pul-
 chrum est, recensere. Sic igitur ille: Nam mihi vide-
 tur M. Tullius, cū se totum ad imitationem Graeco-
 rum contulisset, effinxisse vim Demosthenis, copiam
 Platonis, iucunditatem Isocratis. Nec verò, quod in
 quoque optimum fuit, studio consecutus est tantum: sed
 plurimas, vel potius omnes ex seipso virtutes extulit,
 immortalis ingenij beatissima uertate. Non enim plu-
 uias (ut ait Pindarus) aquas colligit, sed uis uis gurgite
 exundat: dono quodam Prouidentia genitus, in quo
 totas vires suas eloquentia experiretur. Nam quis
 docere diligentius, mouere uehementius potest? cui
 tanta unquam iucunditas affuit, ut ipsa illa, qua ex-
 torquet, imperrare eum credas, & cū transuersum
 visus iudicem ferat, tamen ille non rapit uideatur, sed
 sequi? Iam in omnibus, qua dicit, tanta auctoritas
 inest, ut dissentire pudeat: nec aduocati studium, sed
 testis aut iudicis afferat fidem. Tum interim haec
 omnia, qua uix singula quisquam intentissima cura
 sequi posset, fluunt illaborata: & illa, qua nihil au-
 dit pulchrius est, oratio, praese fert tamen facili-
 mam facilitatem. Quare non immeritò ab homi-
 bus aetatis suae regnare in iudicij dictus est: apud poste-
 ros verò id consecutus, ut Cicero iam non hominis, sed
 Eloquentiae nomen habeatur. Hunc igitur spectemus
 hoc propositum sit nobis exemplum. Ille se profecisse
 se sciat, cui Cicero valde placebit. Hec Quintilianus.

Cuius testimonio quid grauius dici, aut fingi potest? Illa enim vera laus est, (vt censet Hector ille Nauianus) quae procedit à laudato viro: Sed quis est, qui non diuinis ad coelum laudibus Ciceronem efferat: praeter eos, qui, tanquam scarabei, magis odore luti, quam vnguenti delectantur? Sicut enim amaracus, vnde gratissimus odor afflatur, suillo generi venenum est: ita mirificam illam Ciceronis dicendi venustatem iam in barbarissimis auctoribus inueterata aures ferre nullo modo possunt: passimq; vociferantur: Imperitum esse Philosophiae Ciceronem: cum idem grauissimus auctor Quintilianus plurimum etiam in Philosophia valuisse, & Platonis emulum extitisse fateatur. Quod etiam ex his eius scriptis intelligi facillimè potest. Nam vt Libros Rhetoricos, & Orationes, & Epistolas praetermittam, in quibus omnibus maximam se Philosophiae cognitionem habere declarat, cum ex orationis & eruditionis gratia philosophicas sententias vbique spargat: quis nescit, quot Opera Philosophica, quam erudita, quam varia, quam polita, breui tempore composuerit, cum vnus Caesaris dominatu Romana Respubl. teneretur, neq; in Senatu amplius eloquentiae locus esset? quae partim iniuria temporū intercederunt: partim etiam nostro tempore cum omnium doctorum admiratione leguntur. Nihil est igitur, q̄ in Cicerone desideretur: qui maximā etiam cū eloquentia doctrinā ac eruditionem copulauit. In hoc autem Opere Topicorum, q̄ interpretaturi sumus, ostendit etiam se Iuris Ciuilis valde peritum fuisse. Nam cū ad Trebatium Iuriconsultū scriberet, voluit ex Iure Ciuili exempla sumere,

quod

Cic. lib. 15.
Epist. fa. 6.

Lib. 10. c. 1.

quod facilius ipsam artem Trebatius intelligeret: quae res vobis etiam, qui Iurisprudentiam appetitis, erit vtilissima. Nos verò doctissimum virum, neque omnino barbarum, sed ingeniosum Boetium praecipue sequemur, qui Commentarios in hoc Opus edidit: non ita tamen, ut si visum fuerit, non ab eo liberè dissentiamus aliquando: non enim ubique mihi satisfacit. Quae etiam ex Aristotele, qui libros octo De Locis composuit, multa transferam in lectiones meas. Denique, quoniam multi sunt, & veteres, & recentiores, qui satis ingeniosè de hac Arte scripserunt: ex omnibus optima quaeque seligam: & ita vobis exponam, ut aperta & facillimè declarari poterunt. Exempla verò ipsam famam à Cicerone potissimum, ut ipsum eloquentiae Parentem discatis imitari: sed si qua etiam pulcherrima ex alijs Autoribus succurrerint, ea non aspernabor. Non enim vni Ciceroni, quamuis sit optimus, ita dedit esse debemus, ut alios omnes tot tantosque Autores negligamus: sed apes nobis unitanda sunt, quae suavissimum ac dulcissimum mellis saporem ex varijs floribus conficiunt. Voluendum est omne scriptorum genus: sed tamen optimis (ut ait Quintilianus) immorandum. Quod ad legendi rationem attinet, magis ad utilitatem vestram, quam ad ostentationem meam, studium applicare constitui. Satis enim magnam gloriam ex hoc loco mihi reportare visus fuero, si studijs vestris quam plurimum prodesse potuero. Itaque non tam copiam in dicendo, quam facilitatem quaeram. Vos pro vestra modestia, & incredibili humanitate patientissimas aures, & attentissimas mihi praebebitis. Nam si attente audieritis, si sapius

P R A E F A T I O XII. 673

si sapius deinde his exercitationem adhibueritis, omnia cōsequimini, sine qua nulla est ars, quae percipi possit: ut verissimum illud habeatur, quod Demosthenes solebat frequentissimis vsurpare sermonibus: Exercitationem omnia posse. Sed iam finis sit. Cras, Musis approbantibus, Topicorum lectionem auspicabimur.

IN M. TVLLII
CICERONIS PARTI-
tiones Oratorias.

P R A E F A T I O XIII.

Paruum quidem Ciceronis Opus de Partitionibus Oratorijs, & cum nullis ferè ceteris eiusdem Auctoris Operibus magnitudine comparandum, interpretandum hoc anno suscepimus: sed adeò præclarum, & pretiosum, ut nullū sit hoc in genere, quod vlla ex parte cum eo conferri posse videatur: ut non tantum aureolum, sed etiam gemmeum, & si quid gemmis pretiosius est, meritò possit appellari. Quicquid enim ad Artis Oratoriæ præcepta tradenda pertinet, id miro quodam ordine breuiter, atque satis dilucidè complexus est in hoc vno libro Cicero. Quare nullum omnino neq; breuius opus, neq; iuuenturū vtilius inueniri posse existimo. Nam quæ fusiùs & enodatiùs alijs in libris tradita sunt, ea per capita quadam ita digeruntur hac in Opere,

V H

re,

re, ut nihil, quod ad rem propositam faciat, praetermittatur; & tamen diligenter omnia pertractentur. Itaque non modo in manibus habendum, & accuratissime legendum est: sed etiam (si fieri potest) ad verbum ediscendum, & memoria mandandum. Neque verò quisquam Operis paruitatem aspernabitur, qui plurimas res inueniri cogitauerit; quae quamuis minimo corpore sint, maximis tamen rebus anteponantur, & multò preciosiores esse iudicentur. Quis enim nescit, smaragdos, acatiamas, carbunculos, ymiones, & cetera quae huius generis, quamuis admodum parua sint, pretio tamen atque aestimatione longè saxi ingentibus antecellere? Quis nescit, paruum aurum massam magni ferri molibus esse preciosiorem? Quin potius ita natura comparatum esse videtur, ut preciosissima quaeque paruo corpore contenta sint. Ut enim lapillos, gemmas, margaritas praetermittam, quae quamuis pusilla sint, omnes intelligunt; quid in humano corpore oculorum pupilla praestantius est? quae (quod ait Plato) dux nobis ad Dei cognitionem, & ad maximas quasque res esse solet: quid autem in toto corpore membrum eadem magis exiguum? Quid, quiddam Philosophi tradunt: Cor ipsum nostrum, in quo sensuum omnium origo est, & quod nobis viuendi facultatem praebet, quantum minus in homine fuerit, tanto maiores & animi, & corporis vires asserre. Certè re ipsa probatum, & exploratum est:

In Timæo.

Iliad. 5.
ver. 805.

Τυδεὺς ἦν
μικρὸς μὲν
ἔλεος δέμας

Etiam homines, qui nimis magno corpora sunt, hebetiores & ignauiores existere solere. Tradit ille Poëtarum princeps Homerus, Tydeum, Diomedis patrem, paruo quidem corpore fuisse, sed praestanti animo, &

maxi

maximo: quare factum est, vt elegantissimus Poëta ἀλλὰ μὲν
 noster dixerit: χητὶς.

Vtilior Tydeus, qui (si quid credis Homero)

Ingenio pugnax, corpore paruus erat.

Hinc etiam Papinius eleganter & verè cecinit:

Maior in exiguo regnabat corpore virtus.

Quod multò ingenuus & politius ad apes Maro trā- Lib. 4.
 stult, de quibus in Georgicis ita canit:

Ingentes animos angusto in pectore versant.

Ac mihi quidem, res singulas diligentissimè conside-
 ranti, videntur omnia non tam magnitudine, quàm
 virtute esse ponderanda: vt non querendum sit, quan-
 tum quidquē sit, aut quàm magnum; sed quàm bo-
 num, quàm vtile, quàm præclarum. Quis enim vn-
 quam Poëtam ideo laudauit, quòd multa carminum
 millia facillè conscriberet? Quis Oratorem ideo cele-
 brandum existimauit, quòd maximam verborum
 multitudinem ex tempore profunderet? Quis librum
 ideo magnificandum duxit, quòd magnus atq; am-
 plus esset? Nemo hercle tam rerum ignarus est, qui
 non intelligat, doctissimorum hominum libellos ma-
 gnis imperitorum voluminibus, in quibus nulla sit eru-
 ditio, nulla dicendi venustas, nullus verborum spien-
 dor, nulla grauitas, anteponendos esse. Quocirca
 meo quidem iudicio multò magis hæ Ciceronis Parti-
 tiones, si quis eas rectè perceperit, & memoria man-
 darit, ad dicendi rationem proderunt, (dicam au-
 dacter, quod sentio) quàm si quis totum Hermogenem,
 aut Quintilianum euoluerit. Neq; hoc ideo dico, quòd
 hi Scriptores arte ingenio, & eloquentia careant,

V u 2 sed

sed quod ad Ciceronem collati, vix quinta classis esse videantur. Seruauit igitur hoc in Opere Cicero id, quod eleganter in Arte Poëtica seruandum esse docet Horatius; cum ita inquit:

Quicquid precipies, esto breuis, vt citò dicta
Percipiant animi dociles, teneantq; fideles.

Omne superuacuum pleno de pectore manat.

Sed nos perspicuitatis gratia fusio-rem, & enodatio-rem interpretationem adhibere cogitamus. Nam hac ipsa Ciceronis præcepta, nisi multis exemplis, similitudinibus, & auctoritatibus illustrentur, paulò sunt obscuriora, & tanquam semina frustra iactantur, nisi animi discipulorum, tanquam agri, benè culti & subacti fuerint, vt pluribus exemplis quasi pingues facti, messem vberiore proferant. Neq; tantùm ea dicendi præcepta cõplectar, quæ Rhetorum in libris tradisoleant: sed nonnulla etiam, quæ ad disputandi rationem, & Dialecticam spectant, sine quibus non satis commodè hoc Opus intelligi potest, & vera non potest eloquentia cõstare. Nam cum omnes artes, quæ ad humanitatem pertinent, auctore Cicerone, quoddam habeant cõmune vinculum, & quasi cognatione quadam inter se cõtineantur: tum illa præcipuè duæ, quæ probabilem & politam orationem efficere docent, non tantùm cognatæ, atq; ad eò sorores videntur esse: verùm ita cõmunitæ sunt, & connexæ inter se, vt vix alteram quæ ab altera discernere. Quæ de causa factum est, vt græuissimi Auctores forma tantùm, atq; (vt ita dicam) habitu differre à Dialectica Rhetoricâ existimarint. Nam Zeno ille, qui auctor & princeps Stoicorum fuit, quem

Cicero
pro Archia
in princip.

quemadmodum apud Ciceronem & in Oratore, & in In Orat.
 secundo de Finibus legimus, manu demonstrare sole- pag. 207. a.
 bat, quid inter has artes interesset. Nam cum compres De Clar.
 serat digitos, pugnumq; fecerat, Dialecticam dicebat Orat. pag.
 eiusmodi esse: cum autem diduxerat, & manum dila- 194. a.
 tauerat, palma illius similem eloquentiam esse dice-
 bat. Atque etiam ante hunc Aristoteles principio Artis Cap. 1.
 Rhetoricæ dicit, illam artem quasi ex altera parte re- Ci. ad Bru.
 spondere Dialecticæ: ut hoc videlicet differant inter se P. 207. a
 quod hæc ratio dicendi latior sit, illa loquendi contra-
 ctior. Itaque Cicero etiam ipse Dialecticam contra-
 ctam quandam eloquentiam appellat: ut Alexander Acad. Qu.
 Aphrodisæus eo Dialecticam à Rhetoricâ differre tra- li. 1. pag. 450
 dit, quod Dialecticâ non utatur oratione copiosa, late- a.
 que diffusa, quemadmodum Rhetoricâ solet. Cum igitur
 in eadem materia versetur Dialecticus & Orator,
 neque subiectis rebus, sed ratione differant; priusq; in
 oratione queratur probabilitas, quam ornatus: sequi-
 tur, ut Artem Oratoriam consequi nemo possit, nisi qui
 Dialecticâ etiam rationes perceperit. Addit enim O-
 ratoria Facultas Dialecticis inuentionibus verborum
 splendorem & ornamenta: quo fit, ut Rhetoricæ quasi
 fundamentum quoddam Dialecticâ substernatur.
 Quin Aristoteles primo Rhetoricorum ex Dialecticâ Cap. 2. &
 & Ciuili scientia, quam Politicam vocat, Rhetori- 1. Ethic. 2.
 cam vult esse compositam. Nam cum (ut Cicero Cic. 1. de
 scribit) omnis ratio differendi duas habeat partes, Inuent.
 vnâ inueniendi, alterâ iudicandi: prior illa pars, pag. 43. a.
 quæ ad inueniendum pertinet, tota Dialectico & O-
 ratori communis est: ideo Cicero locos ac sedes argu-
 men-

mentorum, quae traduntur in Topicis, ab Oratore bene percipi censei oportere, & eos locos tum in hoc Operetangit, tum in secundo de Oratore exemplis illustrat, tum in Topicis copiosè persequitur. Alteram verò Dialecticam partem, quae iudicandi viam aperit, maiori ex parte sumit Orator. Cum enim eius tria sint officia, Diuidere, Definire, Argumentari: quae primò non intelligit, diuidendi rationem esse Oratori necessariam? Neque enim aliter, quid sibi cum aduersario conueniat, quid in controuersia sit, quid priùs, quid posterius dicere oporteat, quae ratione quòue ordine disponenda sint argumenta, quomodo causarum genera constitutionesque inter se differant, intelligere poterit. Cum autem, Aristotele teste, prima virtus orationis sit Splendor & Perspicuitas, nullo modo fieri potest, vt Orator perspicue dicat, nisi diuidendi, partiendi que rationem bene intellexerit: & quodam ordine res singulas ita distribuat, vt nihil confuse, nihil perturbatè dicat. Nam (vt primo de Inuentione docet Cicero) rectè habitam causa Partitio illustrem, & perspicuam totam efficit orationem. Et Hermogenes in initio libri Diuisionem non parua esse Rhetoricam partem, vel potius maximam esse dicit. Quare praclarum hoc, atque aureum Ciceroni Opusculum, quod interpretaturi sumus, ab hoc primo Dialecticæ officio suam habet inscriptionem: vt ideo Partitioes dictae videri possint, quod partiendi, atque diuidendi rationem Orator scire debeat. Quid de ratione Definendi commemorem? Nam licet Orator non ita curiosè persequatur, vt Dialecticus: et a-

3. Rhet. 2.

men

men solet uti frequentissimè, quotiescunque rei alicuius vim atque naturam explicare contendit: quin totas aliquando causas in definiendo consumit: unde etiam controuersæ quoddam genus in definiendi ratione, Definitiuum appellatur. Neque sanè rem vllam aptè describere potest Orator, (quod illi frequentissimè faciendum est) nisi definiendi scientiam habeat. Iam verò tota argumentandi ratio nisi Oratori notissima fuerit, quid est, in quo magnus esse possit? Aut quàm vim habere potest oratio sine argumentis? Fieri quidem potest, ut aliquis natura ipsius instinctu probabilem aliquam, etiam sine Dialecticâ cognitione, orationem habeat: quoniam hæ nobis duæ scientiæ (sicuti docet Aristoteles) sunt quodammodo naturales. Sed tamen quoniam (ut ait Cicero) Certior

De Finib. 4
pag. 108. b.

dux est ars, quàm natura: notam illi Dialecticam esse oportet, quicumque certa ratione probabiliter aliquid dicere concupiscit: cum præsertim tota spes vincendi, ratioque persuadendi posita sit in confirmatione, & confutatione: quæ certè sine argumentatione constare nullo modo possunt. Atque, ut totam hanc questionem absoluant, tria sunt, quæ maximè laudabilem orationem efficiant: quorum si vnum desit, reliqua gratiam omnem atque venustatem amittant, necesse est. Debet enim oratio esse emendata, probabilis, & polita. Quorum primam sola Grammatica præstare potest: alteram Dialectica: tertium Rhetorica. Grammaticorum enim officium est, ea tradere præcepta, quæ ad purè & emendatè loquendum pertinent: Dialecticorum verò est, ea reperire,

V u 4 qua

qua audientium approbationem moueant. & quid verum, quid falsum sit, & quid consequens, quid repugnans in oratione, doceant. Rhetorum denique, nullum aliud officium est proprium, ac separatim: nisi, qua quodammodo rudia sunt & inculta, vestire atque ornare dicendo. Quare tres has Artes bene percipiat oportet, quicumque laudabiliter aliquid dicere, vel scribere desiderat.

De Inscriptione Operis.

AC mihi quidem primò querendū videtur, quid Partitio sit, & cur hæc Partitiones Oratoria sint appellatae, Neque enim aliter Auctoris scopus, & propositum intelligi potest; nisi prius, qua vis tituli sit & inscriptionis, intelligatur. Tradunt Dialecticæ præcipuè Diuidendi genera: quorum vnum est: Cum genus vniuersum in species, ac formas suas deducitur: vt cum dicimus: Animalium alia esse terrestria, alia volatilia, alia aquatilia: vel cum Virtutem diuidimus in Prudentiam, Iusticiam, Fortitudinem, & Temperantiam. Quo in genere semper species seu forma, generi subiecta, nomē ipsius generis tenet: vt si dicamus: Elementū in quatuor species diuidi, Terrā, Aquā, Aërem, Ignem: certè qualibet species dicetur Elementum, vt Terra est Elementū, Aqua est Elementū, & ita in reliquis: & quæ Prudentiæ species est Virtutis, certè Prudentia virtus esse dicetur. Atque hoc primum & præcipuū Diuisionis genus est. Alterum genus est Diuisionis, quando aliqua dictio plures habet significationes, quas omnes notas facere

volu.

volamus: vt cum dicimus, Canem tria significare, primo terrestre animal, quod latrat: deinde piscem marinum: tum cœleste sydus: & Taurum primo bouem significare, deinde sydus, tum montem, deniq; viri etiam proprium esse nomen. Ad hoc genus etiam ea reducuntur, quæ varijs modis dicuntur: vt Sanum tribus dicitur modis: primo, quod in se morbi nihil habet, vt animal sanum: secundo, quod conficiens est sanitatis, vt cibum sanum esse dicimus, & exercitationem sanam: tertio, quod sanitatis signum est, vt urinam dicimus esse sanam. Tertium Diuisionis genus est, cum res aliqua tota in suas partes, quasi in membra quadam, diuiditur: vt si quis totum corpus diuidat in caput, humeros, brachia, thoracē, crura, pedes: aut si quis rem aliquam multis distribuatur: vt apud Virgilium:

Aeneas socios partitur in omnes,

Aen. 1.

Vina, bonus quæ deinde cadis onerarat Acestes.

Atque hæc Partitio propriè nuncupatur, cum totum in partes distribuitur: in qua sepe numero accidit, vt partes totius nomen retinere non possint: neq; enim rectè quis dixerit, caput aut humeros esse hominis corpus: sicuti neq; trabem aut parietem adificium esse, licet sint adificij partes. Atq; his quidem tribus Diuisionis generibus frequenter vtitur Cicero. Sed nos singulis cuiusq; generis exemplis contenti erimus. Ergo primo de Officijs Honestum, quod genus est, in suas species ita diuidit: Sed omne, quod honestum est, id quatuor partium oritur ex aliqua: aut enim in perspicientia veri, solertiq; versatur: aut in hominum societate tuenda, tribuendoq; suum cuiq;, & rerum contractarum fide: aut

V u s in ani-

in animi excelsi atq; inuicti magnitudine, ac robore, aut in omnium, quae sunt, quaeque dicuntur, ordine & modo, in quo est modestia & temperantia. Pro A. C. cinna docet, quot modis hoc Aduerbium, Vnde, dicatur. Sic enim ait: Hoc verbum Vnde virumq; declarat: & ex quo loco, & à quo loco. Vnde deiectus est C. cinna? Ex vrbe. Vnde deieciſti? Ab vrbe. Vnde deieciſti Galli? A Capitolio. Vnde, qui cum Graccho fuerunt? Ex Capitolio. Videtis igitur, hoc vno verbo significari res duas: & ex quo loco, & à quo loco. In Oratoribus verò plerumq; totas causas in partes quasdam diuidit, vt eas deinde ſigillatim tractet. Vt pro lege Manilia: Primum mihi videtur de genere belli, deinde de magnitudine, tum de Imperatore deligendo eſſe dicendum. Ex his igitur tribus Diuiſionis generibus, vltimum ſolum Partitio dicitur, quando ſcilicet totum aliquod in ſuas partes diſtribuitur: quo fit, vt Diuiſio fit tanquam genus: Partitio verò tanquam ſpecies. Nam omnis Partitio poteſt etiam Diuiſio dici, ſed non contrà: neq; enim omnis diuiſio eſt partitio. Quemadmodum omnis homo dicitur animal: non autem contrà, inne animal homo eſt. Cicero in Topicis ita Partitionem à Diuiſione ſecernit: In Partitione (inquit) quaſi membra ſunt, vt caput, humeri, manus, litora, crura, pedes: in Diuiſione, forma, quas Graeci εἶδη vocant: noſtri, ſi qui fortè hæc tractant, ſpecies appellant. Quintilianus libro ſeptimo ſic acutè diſtinguit: Diuiſio eſt pluriſimum rerum in ſingulas: Partitio, ſingularum in partibus diſcretus ordo. Graeci etiam hæc habent diſtincta nomina. Nã quæ Diuiſio eſt generis in ſpecies, Διολογία dicitur

dicitur: quae verò totius in partes, *Μεθόδος* appellatur. Hanc igitur cum præclare d' *σύνθεσιν* intell. geret Cicero, voluit hoc Opus *Διαιρέσεις*, seu *Παρίωνες* Oratorias appellare. Non enim hic aliquod genus, quod plures formas specie distinctas complectatur, sibi diuidendum proponit: sed totam dicendi rationem sic amplectitur, vt eam sigillatim in partes suas distribu- at, & in singulis præcepta tradat: quæ via ratioq; docendarum artium pulcherrima est, & Græco nomine *Μεθόδος* appellatur. Potest etiam quedam altior esse causa, cur has Cicero *Παρίωνες* vocarit: quoniam ab Academicis, quos ubiq; ferè sequitur Cicero, sic *Ορατορικῆς Σχολῆς* solerent appellari: cum præsertim in extrema huius Operis parte sic ipse scribat: *Ἐξpositα sunt omnes tibi Ορατορικῆς Παρίωνες, quæ quidē ē media illa nostra Academia floruerunt: neq; sine ea aut inueniri, aut intelligi, aut tractari possunt. Nam Plato (quod satis constat) rerum omnium vnam atq; naturam diuidendo, & partiendo potissimum inuestigandam esse censebat. Vnde primo de Anima querit Aristoteles: Quanam ratio Definitionis sit: vtrum ea, quæ per diuisionem fit, an ea, quæ per compositionem. Singularum enim partium cognitio, totius etiam cognitionem afferre solet. Omnem igitur dicendi doctrinam in hoc Opere primò tres in partes Cicero distribuit: in vim Oratoris, in *Ὁράσιον*, in *Ἐρώτησιν*: deinde iterum vnâ quâque partem in alias partes diducit, quibus expositis ac declaratis, Operi finem imponit.*

DE

De Dialogo.

Quoniam hoc Partitionum Opus Dialogo conscriptum est, primum mihi querendum esse videtur, Quid sit Dialogus, & unde originem traxerit. Fuerunt enim quidam imperitissimi homines, qui nominum etymologiam secuti, Dialogum esse duorum sermonem definiuerunt. Quorum ignorantiam res ipsa coarguit: quoniam in plerisque Dialogis non duo tantum, sed plures saepenumero inter se colloquētes inducuntur: quod in Platonis Dialogis, pluribus in locis videre licet. Melius igitur sensisse videri possunt, qui Dialogum à verbo Graeco διαλέγομαι, quod est, differere, seu disputare dictum velint: quoniam in eo semper de aliquare inter plures differitur. Quare Diogenes Laërtius in Platonis vita Dialogum ita definit, ut dicat esse Sermonem ex interrogatione & responsione compositum, de ijs rebus, quae vel Philosophiam, vel Reipublicae partes attingant, cum decora, congruentiaque personarum, quae inducuntur, expressione, accurataque verborum compositione. Cicero videtur Dialogum interpretari disputationem. Sic enim ait, ad Lentulum scribens: Scripsi igitur Aristotelico more (quemadmodum quidem volui) tres libros in Disputatione, ac Dialogo de Oratore. Et in Bruto: Disputatioque, esset inter eos, ut est consuetudo Dialogorum. Et ad Atticum libro quinto: Nos Tarenti, quos cum Pompeio dialogos de Republica habuerimus, ad te perscribemus. Tradit autem Diogenes Laërtius libro tertio, Zenonem Eleatem primum fuisse, qui Dialogos conscripserit. Aristoteles in primo

Lib. 1. fam.
epist. 9.
pag. 184.

Epist. 5.

de Poëtis Alexandrinum Styreum sine Teium, Dialogo-
rum auctorem facit: sicut etiam Phavorinus in Com-
mentarijs. Caterum Plato rude adhuc & impolitus,
tantumq; inchoatum Dialogorum genus expoliuit, il-
lustravit, atq; perfecit: tantumq; huic generi scriben-
di adiumenti attulit, ut non solum exornationem, at-
que expolitionem, sed etiam maiorem inventionis par-
tem merito sibi vendicare possit. Apud Latinos inuenio
genus hoc scribendi etiam ante Ciceronis tempora fu-
isse in consuetudine. Nam M. Brutus Iuriconsultus,
qui ante L. Crassum Oratorem fuit, tres libros de Iu-
re Civili in Dialogo scripsit: quemadmodum apud Ci-
ceronem secundo de Oratore Caesar ostendit. Quin et-
iam Curio pater, ut in Bruto legimus, Dialogos scripsit a-
uit. Verum ut in alijs scribendi generibus, maiores su-
os omnes Cicero superavit: ita etiam in Dialogis, quos
multos accuratissime conscripsit. Cum enim duo sint
Dialogorum genera à Platonicis usurpata, quorum al-
terum ὑποχρητικὸν appellant, alterum ζήτητικὸν, v-
trumq; genus ita Cicero amplexus est, ut nihil ad eorū
perfectionē posteris reliquerit. Dicitur autē Dialogos
ὑποχρητικὸς is, in quo praecepta quadā, vel ad mores,
vel ad doctrinā spectantia, traduntur. Qualis est hic Par-
titionū liber, & Lelius siue de Amicitia, & Cato ma-
ior de Senectute, & Secundus ac Tertius liber de O-
ratore. Quod quidem Dialogorum genus Latine (si li-
bet) Disputatio disciplinabilis dici potest. Ζήτητικὸς
verò dicitur is Dialogus, in quo disputatur in utraq;
partem, & opiniones varie traduntur: quemadmo-
dum in primo de Oratore, in libris de Finibus, in Lu-
cillo,

cullo, in Diuinatione. Atq; hoc genus Latine Disputatio
controversa potest appellari. Est igitur hoc in Opere
disputatio disciplinabilis: quoniam interrogatus à filio
pater, docet eum, quaecunq; ad Oratoriam facultatem
pertinent.

M. T. Ciceronis de Partitione Ora-
toria Dialogus.

Hanc Inscriptionem iam declarasse videri possi-
mus, cum quid Partitio sit, & quid Dialogus, os-
tenderimus. Sed tamen adhuc queri potest, cum hoc
in Opere permultae partitiones sint, cur Cicero non in
multitudinis numero de Partitionibus Oratoris, sed
in singulari de Partitione Oratoria Librum inscripse-
rit: cum praesertim in suis inscriptionibus Cicero multi-
tudinibus numero delectari videatur: vt de Officijs, de
Finibus bonorum & malorum, de Legibus, Academicarum
questionum, Tusculanarum questionum. Sed sci-
endum est, id esse verum, quod nos olim in Decisionibus
contra Calcagninum diximus, qui Ciceronem repre-
benderat, quod non potius de Officio, quam de Officijs
titulum apposuisset. Quoties (inquam) de arte aliqua
speciatim tractandum est, aut de aliquo ordine sine
magistratu, metu, melius in singulari numero titulum
& inscriptio ponitur: vt de Inventione, de Oratore, de
Amicitia, de Senectute, de Natura Deorum, de Uni-
uersitate, de Diuinatione, de Consilij Officio, de Prae-
toris officio: atq; ita de reliquis. Quoties autem ad va-
rias artes, et aetates, ordines, res, aliqua tractatio perti-
net,

net, tunc in numero multitudinis inscriptio solet adhiberi: vt de Officijs, de Finibus, de Legibus, de Claris Oratoribus, de Rebus domesticis, de Rebus publicis, de Moribus, de Magistratibus. Rectè igitur Cicero, cum Partitionem generale vocabulum esse intelligeret, & ad alias etiam artes, quàm Oratoriam pertinere sciret: neq; de omnium Artium Partitionibus hoc in Opere tractaturus esset, sed de Oratoria facultate tantum: non de Partitionibus absolutè, sed de Partitione Oratoria Titulū apposuit. Quamuis (vt verum fatear) si quis ad varias Artis Oratoria partes respiciat, rectè etiam Partitiones Oratoria dici possint. Quatenus igitur haec pertractatio distinguitur à reliquis Artibus, Partitio Oratoria dicitur: quatenus autem dicendæ Facultas in varias partes distribuitur, etiam Partitiones Oratoria dicuntur. Quare per vtrunq; numerum haec Inscripção rectè proferrí potest, vt vel De

Partitione Oratoria dicatur: vel
Partitiones Oratoria.

IN

IN DECISIONES

XXV. quibus M. Tullium Ciceronem ab omnibus Cælij Calcagnini criminationibus liberat.

PRAEFATIO XIV.

ET si mihi non dubium est, quin ijs omnibus, qui Cicerone duce sperant aliquando summum eloquentiae fastigium attingere, iam pridem sit ita persuasum: M. Tullium Ciceronem in omni doctrina generetantum excelluisse, ut post homines natos nullus unquam fuerit apud Latinos; qui, non dicam cum eo certare, sed ne quidem eius vestigia longo intervallo premere potuisse videatur: tamen cum videam, hoc tempore, quo liberalissimarum Artium studia maxime vigent, nonnullorum hominum ineptissimorum tantam esse audaciã, ut procaci lingua sua diuini Oratoris manus vexare, & insectari non dubitent: facere non potui, quin hanc causam tam grauem, tam illustrem, tam honestam susciperem: ut à maledicis conuicatoribus Ciceronis auctoritatem defenderem. Nihil enim video, in quo possum ego aut utilius in hac etate mea iuuenili stylum exercere, aut bonarum literarum amatoribus

magis

magis gratificari, aut denique facilius laudem aliquam & gloriam, quam optimus quisque expetit, mihi parare, quam si refellendis maledicorum criminationibus, omnis eloquentia parentem Ciceronem iniquissimè doceam accusari. Etenim si Calius Calcagninus, vir alicuius in literis nominis, qui cum mihi primo congruere certum est, & alij nonnulli magna sibi laudi futurum & gloria sperarunt, si contra Ciceronem aliquid verisimile possent excogitare: quanto mihi gloriosius, ac laudabilius erit, si rectè patrocinator ei fuero, quem omnes, dum viueret, sibi patronum adesse cupiebant. At dicet fortasse quispiam! Quis tu es? aut unde tibi tantum virium, ut hoc oneris aut facile subire solus, aut commodè sustinere possis? Ego verò si eius Auctoris, quem defendo, dignitas atque amplitudo spectetur, fateor, huic causae me non idoneum patronum existere. Quis enim rectè possit Ciceronis excellentiam ac laudes enarrare, nisi si iterum ipse reuiscat Cicero? Sed si quis causa facilitatem spectare voluerit, intelliget profectò, non modò me, qui iam longo studio ac labore nonnullos in disciplinis progressus feci: sed quemlibet penè dicam imperitum hominem, qui primoribus (ut aiunt) labris literas degustarit, hanc causam defendere, ac tueri posse: cum praesertim innumerabiles penè aduocatos, qui Ciceroni faueant, atque infinitos sententiae meae subscriptores sine dubio sim habiturus. Nam quis hoc tempore Ciceronem non diligit? quis non admiratur? quis non omni ratione defendendum putat? Huc accedit id, quod maximum est, & in omni causa semper plurimum valuit: Nam

ea, quæ Ciceroni obijciuntur, tametsi argui suspiciose
 possunt; tamen omnino falsa sunt omnia, ut non vere-
 ar, quin facile, submotis falsitatis tenebris, ipsa per se
 veritas elucescat. Illud præterea mihi non mediocre
 calcar addidit ad hanc prouinciam suscipiendam, quod
 animaduerti paucos admodum aduersarios esse, eosq;
 leues ac fugaces; ut non hostes legitimi, sed sic aryp-
 tius, ac prædones esse videantur: qui non cominus cer-
 tare audeant, sed ex insidijs aggredi, & vibrato iu-
 culo, Parthorum more, fugere soleant. Verum hoc
 tempore certum est, eos prætermittere, qui non tam
 audaces ac temerarij fuerunt, timideq; ac paucis Ci-
 ceronem accusarunt. Vnus mihi omnium audacissi-
 mus Calius Calcagninus arripiendus est, cuius male-
 dictis respondeam, quem insecter, cuius imperitiam
 notam omnibus efficiam, quem eruditus viri deriden-
 dum propinem. Hic enim in vno de Officijs Opere
 quinque & viginti locis Ciceronem annotauit: seu ita,
 (ut paulo post aperte declarabo) ut pleraque eorum,
 quæ tanquam errata reprehendit, ipse non intelligat.
 Huius igitur hominis loquacitatem, honestis ac veri-
 rationibus reprimendam esse censui: ne forte ceteri
 eiusdem generis literatores, audaciores ad detrahend-
 um bonis Auctoribus fierent, si tantam hic impu-
 petulantiam tulisset. Quam quidem meam ope-
 ram ac laborem, spero bonis omnibus gratissimam ac
 iucundissimam futuram: vobisq; in primis, qui tan-
 tum iam profecistis in literis, ut admirabilem ac di-
 uinam Ciceronis intelligentiam & doctrinam agnosce-
 tis. Illud enim mihi persuasum est, Non posse Cicer-
 nem

nem ab eis non vehementer amari, qui singulareis eius virtutes intelligunt. Vos igitur omnes Ciceroniani nominis amatores, mihi patronos ac defensores paro. Vos, exploratum habeo, nullo vnquam tempore defuturos mihi: vestra fide sapientiaque fretus, hoc onus sustuli: quod si vos aliqua ex parte alleuabitis, erit omnino mihi leue & gloriosum. Neque dubito, quin vnusquisque vestrum libentissimè causa mea patrocinaturus sit. Ergo quicumque estis vbique, quibus valde placet Cicero, Decisiones has meas vobis approbandas ac defendendas existimate. Ex hoc fore hunc numero, quem ego mortaliū omnium plurimū facio, diuinum hominem spondratum certò scio. Qui cum rerum praeclarissimè gestarum gloria tantum excellat, vt Carolo Quinto, Imperatori semper Augusto, & vtilissimus & gratissimus sit: tamen bonis literis adeò mirificè delectatur, vt nemo propius ad venerandam illam M. Tullij maiestatem, vel dicendo, vel scribendo videatur accedere. Ex hoc numero modestissimus & clarissimus vir Franciscus Crassus, Senator: cuius ab ore melle dulciorem fluere sonum his auribus audiui, quo tempore in Fano religiosissimo Mediolani summa cum audientium omnium admiratione, coram Cesare grauissimam illam & splendidissimam orationem habuit. Ex hoc Alciatus noster, totius Orbis decus, qui cum Iurisprudencia ceteris omnibus antecellat, tum verò Eloquentia tanta est, vt ad eum audiendum vndique populi cōfluant, ac nationes. Multi praeterea ex agro nostro Mediolanensi, quos hoc tempore (ne nimis longa sumatur oratio) praetermittam. Quot

deinde in ceteris Italiae partibus? quot in Gallia? quot in Germania? quot in Hispania reperiuntur, qui Ciceronis amantiſſimi ſunt, ac ſtudioſiſſimi? His igitur omnibus non ſolum gratam & iucundam, ſed etiam patrioſo ſuo dignam viſum iri diligentiam meam certum habeo. Quare agè, tanto vallati preſidio, iam tandem firmo & conſtanti animo Calpurnium iſtum aggrediamur.

M. ANTONII

MAIORAGII

DE ELOQVENTIA

DIALOGVS.

NATURÆ varietas, quam in rebus plurimis contemplari licet, vt in cœlesti globo, stellis longè diuersis velut emblematis vermiculato, in toto terrarum orbe, varijs animalium, ac plantarum generibus refertissimo, in virentium pratorum amœnitate, in variegatis florum coloribus, in magna pradiorum vbertate, sæpenumero torpescentem animum solet excitare. Cum enim homines, qui non omnino fuerint illiberaliter educati, rerum vicissitudines, ac temporum mutationes, assidua mentis agitatione considerant: in admirationem maximam facile perducuntur. Atque ideo fit, vt rerum causas eis in mentem plerunque veniat inuestigare: aut saltem ex his rebus, qua ante oculos posita sunt, de cœlestibus, & qua nullo modo, dum vitam agimus, videri possunt, disputare. Concesseramus in Ambrosianum viridarium, in quo ferunt olim Afrum illum Augustinum, Christianæ Reip. lumen ac ornamentum, ad Christi persuasionem animum inclinasse: ac ibidem lauacro conspersum sanctissimo,

X x 3

ctissimo,

Etissimo, pristinas vitiorum & praua mentis sordes ab-
 luisse. Ibi tum vnà mecum eius Cœnobij Præses, An-
 gelus Appianus, suauissimo vir ingenio (cui propter e-
 gregiam morum integritatem, vita sanctinoniam,
 & summam omnium liber alium artium eruditionem,
 non facile parem inuenias) aderat; & doctissimus
 Præceptor meus Primus Comes, cuius viri laudes non
 hic est animus explicare: dabitur aliàs (vt spero) lo-
 cus, eas opportunè memorandi. Etenim quis breui
 posset oratione comprehendere? cùm in trium Lin-
 guarum classicis Authoribus nihil ferè possit inueniri,
 quod ille non diligenter excusserit; nihil in liber alibus
 disciplinis, quod non optimè perceperit; nihil memo-
 ria dignum, quod perfectè non edidicerit. Taceo de
 sanctissimis eius moribus, de vita seueritate, de conti-
 nua rerum diuinarum cogitatione ac locutione. Cum
 igitur sub frondosa quadam arbore confedissemus, &
 de communibus studijs aliquid dicere meditaremur,
 antequam quisquam inciperet: ecce Primi frater An-
 tonius Comes, iuuenis literarum omnium scientissi-
 mus, & omnis politioris literaturæ peritissimus, mihi
 plus quàm Pyladea necessitudine coniunctus: quippe
 qui studiorum similitudine detinemur, & ab mem-
 te atque ferè semper vnà viximus, sub eodem Præ-
 ptore Primo meruimus: quòd si nos eadem vno pat-
 tu mater edidisset, non maiori possemus esse beneuo-
 lentia copulati. Hunc cùm vidissem, mirandum in
 modum sum exhilaratus. Nam diebus viginti ferè
 non videram, qui mihi totidem annis longiores se
 visis fuerant. Opportunè, inquam, aduenisti si at-
 (nam

(nam alio nomine nunquam illum appellare soleo.) Hoc erat illud, quod, ignota mihi causa, letabatur animus meus: praesagiebat enim te venturum. Quam (inquit ille) mihi venisse iucundum est, postquam hic simul eos reperi, quos omnium plurimum facio, ac maxime diligo. Seruet vos omnes pariter Christus Optimus Maximus. Tunc Angelus, ut est semper a lacri vultu, ac fronte modestissima: Te ipsum (inquit) optabamus: Agè, nobiscum asside: ut aliquid ex studijs tuis nobis impertias. Quid (inquit Antonius) vobis impertiam, qui tantum iam labore & industria effecistis, ut in doctrinis omnes, quos hactenus mihi videre contigit, equis (ut aiunt) albis longè precedatis? Me potius à vobis aliquid aequum est, tanquam à perpetuis fontibus haurire. Ut enim arbores istae, quas in hoc paradiso tam pulchrè comatas, ac quasi ridentes aspiciamus, primò quidem flores emittunt, postea à verò fructus, qui paulatim maturescant, nihil tamen horum per se sola faciunt, sed ab omnium genitrice Terra succum accipiunt, ac vigorem procreandi: sic ego nunc in studijs quasi florescere mihi videor: ex quibus aliquando confido futurum, ut fructus aliquid percipiam. Sed interim vestro, qui doctrina praecellitis, mihi opus est auxilio: quod nisi fieret, tanquam terra succo non adiuta planta, nihil (ut video) possem in literis proficere. Tum Angelus iocabundus: nouerat enim iuuenis industriam, & ardentissimum literarum studium: An (inquit) sicut implumis auicula, nidulo nondum euolare didicisti? aut adhuc in natatione tibi cortice opus est? Atqui ego

te Delium illum iam superasse natatorem existima-
 bam, & aliorum iam posse fieri moderatorem. Non
 iniuria, (inquam ego) Angele, istam de Antonio opinio-
 nem concepisti. Nam saepenumero mecum non me-
 diocriter admirari soleo profectum eius in omni do-
 ctrina genere. Nihil est enim, quod ingenij acu-
 mine non penetret, studiorum assiduitate non vincat,
 memoriae tenacitate non comprehendat; quare si quid
 coram vobis recusat dicere, non illius inscitia, sed
 incredibili modestia potius, qua maxime prae-
 ditus est, asscribendum esse arbitror. Hic subridens An-
 tonius, ac in me reiectis oculis; Tu quidem (inquit)
 pro tua singulari, & iampridem mihi perspecta be-
 neuolentia, de me semper magnificentissime loque-
 ris: verum ipse cognosco, quam sint exiguae vires
 ingenij mei. Sed postquam mecum, tanquam ex
 syngrapha, pergitis agere, & contendere, ut ali-
 quid proferam: mihi autem, quod dicam in pra-
 sentia, vestra dignum expectatione, venire in men-
 tem penitus nihil potest: fratrem meum Primum, qui
 & potest facere, & faciet libentissime (nisi mea
 me fallit opinio) precabor, ut me leuet hoc onere,
 & hanc dicendi provinciam suscipiat. Quod obse-
 cro, mi frater, ac idem Praceptor honorande, nere-
 cuses. Tum Primus cogit abundus spectare coepit or-
 dine positas vites, quae tum primum odore fragran-
 tissimo redolentes, efflorescebant, in quincunces spe-
 ciosissimos redactas arbores, quae diuersa quidem po-
 ma, & ea nobilissima, sed tamen adhuc acerba su-
 stinebant: quam plurimis ac versicoloribus varie-
 gatum

gatum floribus solum: senticeta purpureis ac candidis-
simis rosis optimè circumquaque redolentia. Nos
taciti cum expectatione mediantem intuebamur.
Tum ille sic locutus est: Equidem, Antoni frater iucun-
dissime, si quid esset inter nos de pietatis studijs dispu-
tandum, dicerem aliquid libentissimè: cum præsertim
locus hic amœnissimus, & hæc omnia tam bene ver-
nantia, cælestis illius, à Christo promissa regionis, me-
moriæ nobis sufficere videantur. Videte, quàm ri-
deant omnia! quid hoc spectaculo speciosius? quid a-
ptius ad æternæ vitæ meditationem. Nam sic, opinor,
omni tempore, sed longè præstantioribus virere flori-
bus campos Elysios: non eos, quos Asphodelo consi-
tos, apud inferos beatorum sedes esse, Poëta fabu-
lati sunt: sed ad quos nos, qui Christum sequimur,
quotidie laborantes, speramus aliquando peruenire.
Itaque nobis in hac vitæ Deo quasi specimen quod-
dam dedit olim futuræ beatitudinis. Videtis, quàm
bene oleant hi caduci flores: quales fore censetis eos,
qui nunquam poterunt emarcescere? Quid? an non
harum tam suavis odor vitium, nostrum ob oculos
Principem Christum videtur obycere, qui se vitem,
(vt est in Sacris Literis) legatos autem suos palmi-
tes appellauit? Nam vt palmes, si viti semper ad-
hereat, dulcissimos potest racemos producere: sin au-
tem casu defractus fuerit, arescit ilico, & ad com-
bustionem tantum utilis est: sic homo, donec per res
bene gestas capiti Christo coniunctus fuerit, vitam in
melius quotidie transigere potest, donec tandem, v-
nâ cum eo, immortalis felicitate perfruatur. Quod si

fortè per flagitia Christum reliquerit, breui tempore
 pradafit iniquissimo Damoni. Iam verò nomine
 arbores ista, quæ magna fructuum sarcina sunt incli-
 nata, nostri nos officij videntur admonere? quæ pri-
 mò flores emittentes, deinde fructus acerbos, qua-
 les nunc pendere videtis, sic paulatim auxiliante so-
 lo nutriunt, vt tandem ad maturitatem perducantur:
 ita nos eo tempore flores emittimus, cum bono
 animo concipimus voluntatem: fructus autem, cum,
 quæ nobis à Deo commissa sunt, ea bene gerimus. Hi
 fructus tunc maturefcere dicuntur, cum tales sunt a-
 ctiones nostræ, vt per eas Christi beneficio vitam me-
 reamur immortalem. Quare, si vobis ita videtur, vt
 tar oratione, qua sæpe soleo: vosquæ (me appella-
 bat & Antonium) ad studium summæ virtutis adhor-
 tabor: nisi fortè quid aliud Angelo videatur. Mihi
 verò (inquit Angelus) nihil posset accidere incun-
 dius. Nam quamuis Sacras quotidie Literas euoluamus,
 & Diuorum exempla ac monumenta nos satius
 possint ad virtutem extimulare: tamen vix voce
 nihil efficacius inueniri potest, præsertim cum ab o-
 ptimo viro proferatur. Atqui ego non te, (inquit
 Primus) qui nos in hac facultate longè latequæ præ-
 cedis: verùm hos adolescentes, qui nunc in ætatis
 feruore constituti sunt, ad virtutem exhortari statu-
 tum habeo. Tu (si libet) eorum, quæ dicuntur, iu-
 dex asideto. Hic cum silentio maximo nos ad audi-
 endum ostendissimus esse præparatos, hoc modo Pri-
 mus exorsus est. Equidem cogitanti mihi de commu-
 nibus mortalium studijs, sæpenumero venit in men-
 tem

mentem non mediocriter admirari, atq; etiam indignari, tantum esse hominum insaniam ac vecordiam, ut, cum eternam consequi gloriam ac beatitudinem quam minimo labore possint, per inertiam ac libidinem turpissimis in rebus malint tempus, hoc est, rem multò preciosissimam, frustra conterere. Cum enim Mens illa sempiterna, ac perfecta sapientia, quem nos Deum appellamus, qui cœlestia maximè procurat, deinde in terris homines, & quæ ad hominum utilitatem pertinent: omni mortalium generi ab ipsis statim incunabulis igniculos quosdam addiderit, virtutis ac beatitudinis acquirenda: quam plurimi, varijs animi perturbationibus ac morbis impediti ac distracti, quod à natura iusti & æqui desiderium habent, id penitus obruunt, & à cæca ac temeraria animi dominatrice Cupiditate prærepti, reginam omnium bonorum Rationem conculcare non erubescunt! Neque enim quisquam vitijs inquinatus, naturam, aut fatum, aut sydera (quod nonnulli faciunt) meritò potest incusare: quæ, ut hunc ad vitia propensorem, quam illum, proferant; cogere tamen possunt omnino neminem. Verùm ut virtutum aut vitiorum viam complectatur, hoc in cuiusque situm est potestate. Nō enim meritò vel punirentur improbi, vel iusti præmia mererentur, si vel illi male, vel hi bene facere necessario cogerentur. Sed tamen (ut diximus) omnibus adipiscenda virtutis, ac fugienda vitiositatis desiderium, à teneris, ut aiunt, vnguiculis statim in nascitur. Quis enim omnium inueniri potest tam angusti animi, tamquæ parui, quem si roges, An beatus esse

esse

esse velit, non illico respondeat: Id se vel maxime cupere? Præterea Virtutis nomen ac Probitatis etiam apud improbiſſimos sanctiſſimum est, ac maxime venerabile. Nam quis est adeo perditus, qui, se probum ac virtute præditum appellari, non vehementiſſimè gaudet? Adde, quòd etiam sæpenumero digladiari solent improbi, si quis eos audeat bonos viros esse denegare. Planum igitur, ac manifestum est, hoc virtutis ac felicitatis desiderium nobis à natura, Dei beneficio, traditum esse. Cur ergo, dicet aliquis! tam pauci sunt, qui virtutem amplexantur? Cur viam, quæ potest ad beatitudinem perducere, plurimi non sequuntur? Quia cupiditatibus illaqueati, non ita corpus afficiunt, ut obedire consilio rationique possit: & cum meliora, tanquam ea, quæ oculis cernuntur, aspiciant, ac laudent: tamen, quoniam appetitum rationi non subiiciunt, deteriora conſectantur. Nonnulli etiam adeo rudes, & in bonis lusciosi inveniuntur, ut, cum optima sequi cupiant, bonum ac malum internoscere non valeant: atque ita fit, ut pro bonis pessima complectantur. Sunt, qui maxime diuitiis inhiantes, sperent futurum, ut, cum amplissimas possessiones, & incommemorandam pecuniam adepti fuerint, bene beateque vitam agant. Sed nunquam eos explere videmus cupiditatis sitim: at potius continenter plura conquirentes, maiora semper appetentes, plurima congregare studentes aspiciamus, Nam (ut optime dixit Aquinas

Iuuenal. Satyr. 14. Poëta)

Crescit Amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

Hoc

Hoc accedit etiam auaris incommodi, quò minus possint ad virtutem aspirare: Quòd diuitiarum cupiditate captus animus, confestim euilescit. Cùm enim Aura diuina particula quadam sit. Animus noster, sublimis & erectus cœlestia tantùm ac immortalia meditari concupiscit: ad eam gestiens beatitudinem, ad quam destinatus est, aliquando peruenire: cùm verò pecuniarum illecebris illectus, eis inhiare cœperit, nihil magnificentum potest, nihil præclarum cogitare, nihil quod ad honestatem spectare videatur. Nec alia de causa toties in Sacris Literis diuites improbantur, & ab aeterna felicitate repelluntur. Quare nihil esse credatis honestius, nihil magnificentius, quàm diuitias contemnere. Sed existunt etiam, qui facile contemptis pecunijs, honore sperent ac gloria futurum, vt immortalitatem consequantur: quo sit, vt quicquid agant ac meditentur, id ipsum totum popularis tantùm aura captanda gratia facere videantur. Quòd quàm sit inane, ac indignum homine Christiano, non dubito quin intelligatis. Neque enim fieri potest, (ait Chrysostomus) vt qui gloria dulcedine capitur, magnum aliquid aut egregium sapiat. Hoc illud est, quod tantopere Christus insectatur, vt popularis gloriæ cupido neget se pro benefactis mercedem ullam donaturum. Quapropter hoc etiam vitium eum oportet eradere, qui velit ad summam illam felicitatem ascendere. Maxime verò omnium impedimento est virtutum (vt ita dicam) Canditatis, voluptatis illecebra: qua ita, quos semel cœpit, illaqueat, vt, tanquam improbissima Syren, eos confestim deturbet in turpitudinis barathrum. Hæc à vobis
pra-

Marc. 10.

pra-

præter omnia cætera, studiosi Discipuli, summo opere ca-
uenda est: ista præsertim ætate, qua maxime vicin-
lapsibus est. Sanguinis enim feruore compulsa ado-
lescentia, ad varias facillimè cupiditates inflamma-
tur: Sed iam pridem vos (vt spero) pestem hanc ani-
morum repudiastis. Cogitatis enim, quanto opere vir-
tutis sit inimica. Nam quid virtuti potest inimicus
inueniri, quàm quod omnem tollit honestatem? Quid
inter appetentem voluptatis hominem, ac teterrimam
interesse belluam existimatis? Tu, cum tibi Deus,
(inquit Cicero) siue mater (vt ita dicam) rerum om-
nium, Natura dederit animum, quo nihil est præstan-
tius, neque diuinius, sic te ipse abicies atque proster-
nes, vt nihil inter te, atque inter quadrupedem ali-
quam putes interesse? Hac audiant vitis excacati,
qui summum bonum voluptate metiuntur. Vos verò,
qui iam ex animis vestris hac impedimenta summo-
uistis, de his rebus nihil opus est amplius admoneri.
Verùm agite, quod cœpistis, iter sausto pede perficite.
Iacta sunt præclara beatitudinis fundamenta. Iam,
quod difficilimum esse solet, estis executi: siquidem,
Principium totius esse dimidium, etiam pro uerbo di-
citur. Iam relictis vitis, Virtutum studia cœpistis am-
plexari. Magnam de vobis, amicis omnibus expecta-
tionem concitastis. Illud cogitate, vobis alterutrum
omnino esse necesse: Aut cum summa laude & virtute
progrediendum: aut cum summo dedecore & infamia
retrocedendum. Quorum alterum, vestrum est, animi
magnitudine præstantium: alterum ignauorum, animi
mollitie desperantium, quos pro fragilissimo mundana
vobis

In Parado-
xo 2. pag.
118. a

voluptatis vitro, multò preciosissimas eternitatis margaritas non piget amittere. Difficilis est & ardua Virtutis via: sed Honestas solent esse difficilia. Quod enim expositum est omnibus, vt vel ab ignauissimo quoque possit apprehendi, quis id audeat Honestum appellare? At verò quod laudabile, & cum vtilitate coniunctum, quamuis maximè sit arduum ac difficilimum, id generosis animis etiam facilimum videri solet: qui nullum laborem pertimescunt, sed amplissima sibi proponunt premia, quæ consequantur, laudem, decus immortalitatem. Virtus enim (ait Philosophus) radices habere videtur amaras, sed fructus affert suavissimos. Istam, quam elegistis, vitam optimam, mihi credite, iucundissimam paulatim reddet consuetudo. Nec verò labore aut difficultate, tanquam tempestate, repelli vos sinatis. Quin potius illud considerate: Si tantapatuuntur mercatores pericula, si non horrescunt fluctibus turgidum mare, si per saxa, per ignes, non trepidantes irruunt, ignotas adeunt regiones, fortuna vitam exponunt: vt breui perituras diuitias affatim congerant: si vigilant artifices totas plerunq; noctes: quanto vos studio conuenit eas acquirere diuitias, quæ nunquam poterunt interire? Facite, vobis ob oculos continuè versentur tot Heroës præclarissimi, qui laboribus sibi iter in cælum aperuerunt, & hic etiam insignem sibi gloriam pepererunt. Quanquam nolo, vobis (vt paulò antè monui) tanquam scopum, mundanam gloriam proponatis. Quid enim inanius? Sed tamen si Virtutem summo studio, ac diligentia comple-

xi fueritis, ingens etiam gloria sponte sua subsequetur. Non enim credendum est, sibi gloriam hanc proposuisse Sanctos illos, Hieronymum, Augustinum, Ambrosium, innumerabiles alios: sed ipsam tantum honestatem, ac Christi vitam imitandam: tamen de eorum fama, nulla vnquam etas conticescet. Hoc enim ita sapientissimo cuiq; solet accidere, vt quando magis gloriam spreuerit, tanto magis illa cumulatior redeat. Quare summum illum vobis scopum proponite Christum: ab hoc omne principium, ad hunc omnem actionum vestrarum exitum referatis: de hoc noctes atq; dies cogitetis: huius vitam, mortem, gloriam animo continenter euoluatis. Sacrosanctam Euangelij Legem, ac Di-

Horat. In *Arte Poët.* uinos omnes Libros

Nocturna versate manu, versate diurna,

Non enim fieri potest, (inquit ille verè aureus Chrysostomus) vt qui frequenter diuinis vacat, is miseram agat vitam. Omnia vobis cetera sordiant pra his, quae ad Christum pertinent. Ita fiet, vt aliquando, quam optatis, felicitatem acquiratis immortalem: & ab optimo quoq; viro maximam reportetis & laudationem, & gloriam. Hac cum dixisset Primus, paulisper habitum est silentium. Tum Angelus: Planè mihi, Prime, videris (inquit) optimos imitatus Medicos: qui morborum causas perscrutati, pharmacis prius eas conantur euellere, quam facientes sanitatem medicinas adhibeant. Quis enim vnquam, valetudinem vt recuperet, sperare potest, nisi prius morbi causam de venis fugauerit? Ita virtutis viam ingredi penitus nemo potest, qui

non

non antè prauas ab animo cupiditates eraserit. Quid porro virtuti potest inimicius inueniri, quam tria illa, quae modò vitia numerasti? Diuitiarum sitis, Voluptatis illecebra, Gloria cupiditas. Neque enim vllò modo fieri potest, vt qui trium horum aliquo vitiorum irretitus sit, minimam virtutis partem possit acquirere. Quòd si quis ab his omnino se potuerit expedire, maximum is ad virtutem gradum iam se fecisse certum habeat. Sed illud sanè etiam à te expectabam, vt aliquid de Literarum studijs, ac maximè de Eloquentia diceres. Hos enim adolescentes in hac parte totis viribus, vt aliquando fiant eloquentes, insudare video: qui planè mihi videtur labor esse superuacaneus. Cur autem ita videatur, dicam postea: si priùs hac de re sententiam tuam audiuerò. Quare cum alia multa dixeris, hoc etiam explicandum est à te, vt hi sciant adolescentes, quid hac in re sibi faciendum esse videatur. Hic arridens Primus, Scio (inquit) quatinus rem agas, Angele: cupis me ad hoc, vt aliquid de Eloquentia differam, impellere: quòd illa ipsa, quam te non probare dicis, Eloquentia, rationes meas omnes & argumenta, quibus eam probauerò, conuincas. Nullum enim adhuc te vehementiorem in dicendo cognoui, neque ad refellendum acutiorem. Sed tamen, quoniam ita velle videris, dicam sententiam meam: tu si quid contrà dixeris, ipsa tamen per se suum fulgorem explicabit. Non enim vllò modo Eloquentiam sine eloquentia potes improbare. Vos autem (me appellabat & Antonium) pergite porro, sicuti cœpistis, totis viribus ad Eloquentiam incumbere.

Ty re,

re: quæ rerum omnium (diuina semper excipio) sine
 controuersia præstantissima est : nec vos , quasi tu-
 multuantes de gradu deiciat , si quid Angelus contra
 dixerit . Quin potius ita colligite : Ex omnibus rebus
 id excellentissimum ac præstantissimum existiman-
 dum est , quod meliorem nostri partem , hoc est , ani-
 mum ornare , & expolire potest , quodque in admi-
 rationem homines adducere solet , & maximam plu-
 rimis vtilitatem reportare . Doctrinas enim ac Ar-
 tes liberales , & denique Virtutes omnes hac de cau-
 sa complectimur , quod illis humanus animus maxi-
 mè poliatur . Quid gemmas , vniones , chrysolithos ,
 adamantes , & cæteras omnes ? num alio nomine
 præciosæ sunt , nisi quod eas homines soleant admi-
 rari ? Iam verò argentum & aurum ob id tantum plu-
 rimum penditur , propterea quod humanis vsibus , &
 conuentionibus , emptionibus ac venditionibus aptissi-
 mum esse videatur . Nullum autem animi maius or-
 namentum , culto ac prudenti Sermone potest inue-
 niri : nihil quod maiorem possit admirationem concit-
 tare ; nihil denique , quod vtilius sit humano generi ,
 reperitur . Quid enim pulchrius , quàm aliquem exi-
 stere hominem , qui cæteros ea re præcedat , qua sola
 reliquis animantibus homines antecellunt ? Quid ho-
 nestius , aut decentius , quàm ita sermonem posse tem-
 perare , vt nihil non concinnè , prudenter ac ornate di-
 cere videaris ; nihil humile ac sordidum : sed omnia
 nobilia ac splendida ? Quid admirabilius , quàm men-
 tes audientium , quocumque volueris , oratione posse
 conuertere ? cum omnes ferè loqui sciant : ipse solus

ita loquaris, vt cateri nihil omnino scire videantur? vt suspensos ita teneas Auditorum animos, & attonitos, vt vel inuitos pedibus in sententiam tuam cogas discedere? Age porro, quid vtilius Eloquentia? quid liberalius? qua feruntur patrocina supplicibus, excitantur afflicti, datur miseris salus, rei periculis liberantur, ciuitates optimè gubernantur, sedantur plebis seditiones ac discordia, ad sacrarum cultum Religionum populi pertrahuntur. Quare si, quod animi nostri magnum est ornamentum, quodq; in admirationem ducit vniuersos homines, & quod vtilitatem solet afferre plurimam, id omnium est prestantissimum: Eloquentiam autem, & ornamentum animi non mediocre, & magnopere mirabilem & vtilissimam esse probauimus: nemini dubium esse potest, quin Eloquentia sit omnium prestantissima. Quæ cum dixisset, finem ille. Angelus autem, Nætu (inquit) astute mecum agis: qui prius, ne verbis meis fidem habeant, hos alienare velis, quàm ex me quicquam audierint. Deinde cum tuam tantum de Eloquentia sententiam postulasset: ipse nobis argumentis, vel potius prestigijs quibusdam oculorum aciem ita perstrinxisti, vt vile plumbum in aurum purum putum, quod vocant, immutare videreris. Sed iam mutua talione tecum agam: non quidem quoddam verum occultare velim, quod tu fecisse mihi videris, sed magis, vt, detectis insidijs, ipsa per se veritas elucefcat. Verum iam aperto Marte congregiendum. Possem equidem te plumbeo statim (quod aiunt) gladio iugulare: sed aperienda prius est sententia mea. Si

quid esset, quòd ad bene beateque viuendum homini Christiano maxima dicendi facultas, studio comparata, prodesse possset, nunquam profectò committerem, vt eam non maximè comprobarem. Quid enim impudentius dici aut fingi potest, quàm id condemnare, quod nostræ persuasioni ac religioni sit non solum accommodatum, sed etiam vtilissimum? Sed cum videam, ex Eloquentiæ studio non solum nullam Christianis vtilitatem, sed etiam damnum maximum proficisci: quid est, quòd huic studio multam operam impendendam esse existimem? aut potius, cur summo opere non improbem? Quid enim damnosius accidere potest, quàm, relictis grauioribus studijs, inanitantium verborum farraginem per discenda bonas horas consumere? cum præsertim Christus ipse, nostræ Religionis author, suis legibus sancitum esse voluerit: Ne multum loquamur: propterea quòd in multa locutione crimen aliquod semper incidere posse videatur. Nos autem superuacanei sermonis vitium, quod omnes ferè mortales occupauit, non solum pro virili conamur aliqua ex parte refecare: sed etiam (si Dijs placet) loquacitatem nostram studijs adiuuamus. Nam quòd ais, esse mirabilem Eloquentiam, quòd attonitos reddat audientes: idem de schœnobate, aut præstigiatore, aut etiam circulatore quouis dici potest: nequamen idcirco tale genus hominum præstantissimum esse dicitur. Quòd verò disputas: eloquentia reos liberari, ciuitates gubernari, populos ad religionem trahi: speciosius mihi dixisse videris, quàm quòd ita sit. Nam quis id primum tibi concedat: Eo nomine vitem

Matth. 6.

lem esse Eloquentiam, quod reos à periculis liberet? qui si mali sint, num utile tibi videtur, eos liberare? sin autem boni, noune potius innocentia tecti liberabuntur, quàm cuiusquam eloquentia? Quis Susannam illam Hebræam falsa criminatione liberauit? An non (si quid Ambrosio credimus) sua taciturnitas: qua si voluisset Oratorem conducere, qui se defenderet: nequaquam visa fuisset (vt erat) innocens. Quid Socratem illum, Apollinis iudicio sapientissimum, commemorem? cui, cum esset in carcere, facundissimus orator Lysias orationem attulisse dicitur: qua videbatur, illum iniquè accusatum eripi posse. Maluit homo sapientissimus iniuste condemnari, quàm eloquentie presidio liberari. Quod si non innocentes sed maleficos Eloquentia defendit: cum illi nihil sibi conscij non timeant? hi verò scelerum conscientia stimulati, patrocinium querant: non solum non utilis est Eloquentia, sed etiam damnosissima: quippe qua defendat, quos oppressos oportuit. Quod autem dicis, Eloquentia ciuitates gubernari: id mihi magis disputandi gratia, quàm quod ita sentias, dixisse videris. Neque enim te ignorare arbitror: Optimis legibus, & virorum prudentia regi ciuitates, non Eloquentia: qua multò frequentius nocere, quàm prodesse ciuitatibus inuenitur. Quis enim ignorat, quantum tumultus in Republica Romana duorum Gracchorum Eloquentia concitarit? quantum item Saturnini? quantum apud Athenienses Pisistrati? Illud nullo modo tolerandum, quod ais: Populos ad Religionem eloquentia trahi. Quenam est ista, quam predicat, Eloquentia? num ea, quam in Sacris Literis

1. COR. 2.

inuenimus? Quis ignorat, ex Sacris Libris expulsam esse Eloquentiam, tanquam inutilem? Aut eam dicit, qua se gloriatur Corinthios lucrifecisse Paulus? cum ait: Cum venirem ad vos, fratres, non veniebam cum eminentia sermonis, aut sapientia: annuncians vobis testimonium Dei. Et paulò post: Sermo meus, & prædicatio mea non erat in persuasorij humana sapientia verbis: sed in ostensione spiritus ac potentia: ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in potentia Dei. Quid, hic videtur tibi Paulus eloquentiam laudare? ac non potius repellere? Non igitur Eloquentia est, qua trahit ad religionem homines, sed ostensio spiritus, & Euangelij nunciatio. Nam quod ais: Animi nostri maximum esse ornamentum plausibilem Orationem: id ego semper constantissime pernegabo. Neque vnquam, præter virtutem, ac honestam vitam, humana mentis vlla esse ornamenta existimabo: neque quicquam expetendum, præter religionem, & vnus Dei per Sacras Literas, vbi nulla est Eloquentia, cognitionem. Quid enim expetendum, quod non sit utile? Porro quid utile, quod non idem sit honestum homini Christiano? At qui nullus id honestum existimabit, quod etiam improbißimo cuique possit esse commune: Eloquentia autem eiusmodi est, ut etiam homo pessimus eam habere possit: non igitur erit honesta Eloquentia. Quod si non honesta, neque utilis: si verò non utilis, non solum non expetenda, sed etiam fugienda esse videbitur. Quod autem fugiendum est, perniciosum sit necesse est. Quare non solum Eloquentia non præstantissima, quod tu cõclusisti non optime, sed etiam per-

perniciosissima Christiano viro iudicanda est. Hæc cum dixisset: nos taciti, quid ad hæc esset obiecturus Primus, expectabamus. Tum ille. Si te scirem (inquit) Angele, similem verbis animi sententiam etiam habere, summopere te hortarer, ut de opinione tam sinistra decederes: vel si nolles audire, tibi notam ingratitudinis inurerem: qui cum tantum debeas Eloquentia, quantum hoc tempore vel nulli, vel fortasse paucissimi: tamen eam suis ipsius telis auderes insectari. Sed cum hæc differendi gratia primoribus tantum labris, non ex animo te dixisse non ignorem: nihil de te, aut ingratitudine tua dicam. Ipsam tantum Eloquentiam, obiecto clypeo, protegere conabor, ac defendere: tu vero tuis argumentis ærem verberasse videberis. Primum igitur tua dicta tentabo refellere: deinde, quæ causa mea confirmanda proderunt, eam tar ut in medium conferam. Atque ut hinc potissimum incipiam, quid illo Sorite vitiosus, quem tanquam validissimum in peroratione tibi conseruaras? Equidem prima auditione non mediocriter confusus sum: mihi quæ audire videbar inexplicabiles Chryssipi Ceratinas, aut crocodilinas: sed postquam diligentius introspexi, nihil unquam mihi visum est inanius. Nam sic, opinor, collegisti: Nihil utile, quod idem non etiam honestum: Nihil honestum, quod improbo possit esse commune. Hæc essat a tibi facile concesserim: quanquam prius illud non multis est probabile. Sed videamus, quid his subiungatur: eloquentia eiusmodi est, ut etiam homo pessimus eam habere possit. Quid ais Angele? Vide, ne parum Dialectici sit

Quint. lib.
1. cap. 16.

xy 4

homi.

hominis, rerum definitiones aut ignorare, aut cog-
 tas non considerare. Homo pessimus Eloquentiam
 habere potest? An ignoras idem esse, ac si diceret:
 Cic. inPar- Stultissimus potest esse sapientissimus? Nam quid ali-
 tit. p. 236. b ud est Eloquentia, quam copiosè loquens sapientia?
 Quid aliud Orator, quam vir bonus, dicendi peritus?
 Num prauus homo, sapiens aut bonus esse potest? Quis
 hoc sane mentis audeat dicere? At qui tu vel nescis,
 vel fortè etiam prudens hoc conclusisti. Nam quis-
 quis eloquens est, is etiam sapiens, ac vir bonus si ne-
 cesse est: siquidem Eloquentia est sapientia, & Ora-
 tor vir bonus. Porro si prauus est eloquens, idem et-
 iam erit sapiens & bonus: quod nullo modo fieri posse,
 quis ignorat? Neque igitur homini malo contingere
 potest Eloquentia. Quo sublato, vidè sine, quam ci-
 tò causa cecideris? Sed hæc agenda videntur expla-
 natiùs. Multum interest, Angele, quid esse putes E-
 loquentiam. Nam si verborum tantum inanem (vt
 inquisti) farraginem illam existimas: rectè quidem
 improbas: sed plurimum videlicet erras in finitione.
 Sin autem (vt opinor) persuasum habes, Eloquenti-
 am maius quiddam esse, quam verborum farragi-
 nem, neque omnino sine rerum plurimarum, & diui-
 narum & humanarum cognitione, hominem ali-
 quem eloquentem esse posse: quid te facere dicam,
 cum rem tam laudabilem vituperas, nisi pesumè?
 Nam quòd ais: Non oportere dimitti studia grauiora:
 que sunt tandem ista grauiora studia? aut quid est,
 quòd incumbamus studijs, nisi vt eloquentiam augea-
 mus: & vt multis collectis rationibus, nobis ipsis ad
 bene

bene beateq; viuendum, & alijs quàm plurimis au-
 xilio esse possimus? Quid enim quis discit, quod non,
 cum perceperit, quàm maximè cupiat propalare?
 Hoc enim omnibus natura comparatum est, vt scire
 desiderent: & qua sciunt, alios docere velint. Quod
 cum faciunt, quis est, qui non cupiat, se quàm opti-
 mè dicere? Huc igitur studia diriguntur: & hac tan-
 tum de causa studemus, vt esse possimus eloquentes.
 Nihil enim, aut parum prodest occulta doctrina. Nul-
 lum igitur Eloquentia studio grauius inueniri potest,
 Sed Christus (inquis) nobis iussit, vt pauca loquere-
 mur. Vnde nam (quesote) sumis, hoc in Eloquenti-
 am esse dictum? Caue, ne, cum eloquentes inimicos
 habere velis, etiam Theologos irritabis, si malè torseris
 Euangelia. Non enim tibi par erit praelium: quan-
 quam plurimum etiam in ea Facultate valeas. Sed si
 te semel oppresserint Scotizantes: ex illis tenebrosis
 laqueis non ita facile te poteris extricare. Iam verò
 contra Thomistarum, & Occamistarum vociferatio-
 nes, nihil tibi proderit ista tuatam admirabilis scien-
 tia. Sed redeat, vnde aberrauit, oratio. Christus ibi
 longas Ethnicorum preces vituperat: quibus quod
 optabant, à Deo se impetrare posse confidebant. Tu ve-
 rò scilicet nouus interpret, Christi verba torques in
 Eloquentiam. Nam si malum est loqui, cur non perpe-
 tuò tacemus? si verò bonum, cur, cum id facimus, non
 conamur, vt quàm optimè faciamus? Sic enim fieret,
 vt loquacitatis vitium, quod (vt verè dicis) omnes serè
 mortales occupauit, excideremus: & politissimo ser-
 mone simul & vtilissimo ea tantum, quæ probanda sunt,
 R y s dice.

diceremus. Quàm verò belle de schœnobate, aut præstigiatore lusisti: perinde quasi quicquam schœnobates ad orationem pertineat, aut hæc similitudo non toto (quod aiunt) diametro dissideat. Mihi verò visus es, cum, quid contrà diceres, non haberes, studio tamen contradicendi tam absurdam finxisse similitudinem. Quid enim habet simile funambulus cum Eloquentia? cum ille, quamuis ridicula quadam, & quam mirabilia videantur, efficiat, tamen nec sibi, nec alijs utilis, ab omnibus vilipenditur, & lusus tantum gratia spectatur. Hæc autem ita rapit & immutat hominum mentes, ita vel inuitas cogit ad utilissima quaque, vt planè diuina esse videatur. Nec fieri potest, vt cum quis eloquentem semel audierit, eum non maximopere suspiciat, & maius quiddam in eo, quàm in homine, veneretur. Quenam seditio tanta inter ferocissimas gentes potest exoriri, quam, si superuenerit eloquens, non illicò sedare possit, & pacem inter inimicos conciliare? Et quid seditione vulgicruculentius? Menenius Agrippa, fabula tantum elo-

quenter recitata, & sapienter interpretata, iram plebem Patribus conciliauit: quantò id facilius effecisset, si fontes eloquentia penetrasset? Quid, cum ad Demosthenis & Æschinis contentionem ex tota Græcia concursus fieret, num eos, qui concurrunt, Græcos, tanquam ad præstigiatores spectandos conuenisse censes? Aut cum ex vltimis Orbis terrarum regionibus ad Patauinum Liuium audiendum quidam veniebant, noune tibi videntur eius eloquentiam, non tanquam rem inanem (vt tu appellas)

sed

sed tanquam valde mirabilem, ac prope diuinam fuisse admiratos? Sed hæc, quæ ex tuo dixisti, vt sunt leuia, ita facillè refelluntur. Illud potius aliquam rationi meæ difficultatem, quod ex Paulo recitasti, videtur afferre. Nam de Susanna, ac Socrate postea videbimus. Sed tamen hoc etiam, quod ait Paulus, facillimum est amoliri: cum non Eloquentiam vituperet, sed ei tantum ostensionem spiritus, ac Dei potentiam præponere videatur. Illis enim Ecclesiæ nascentis primordijs, magis erant (fateor) necessaria miracula: cum, vt Deorum cultum, ac maiorum suorum religionem penitus inbibitam, immutarent, non sola potuissent homines eloquentiæ persuasione compelli, nisi miracula etiam accessissent, quæ diuinum illud opus esse, non humanum declararent. Sed posteaquam ad Christum versi fuerant, tunc necessaria fuit etiam eloquentia, quæ debiliū & infirmiorum animos quotidie confirmaret, desides excitaret, errantes corrigeret, feruentes magis accenderet. Vnde videmus etiam, quanta scripserit arte Paulus, quem tu fingis eloquentiam damnare, cum ipse sit eloquentissimus. Cuius rei, præterquam quod eius Epistolæ declarant, testis est etiam Augustinus, qui rerum ac verborum exornationes, ac eloquentiæ neruos in eius scriptis conatur ostendere. Quare non eo modo, quo tu censes, ea verba Pauli, quæ modo recitasti, sunt interpretanda, vt credamus, eum, quæ summopere præditus erat, Eloquentiam condemnare. Sed cum ad Corinthios scribat, qui à Prophetis falsis plurimi seducebantur, eis tantum artificiosè in memoriam Spiritus

osten-

ostensionem, ac miracula reducit: ut meminerint, se non tantum Pauli verbis, quantum Euangelij virtute ac miraculis, Christi fidem accepisse. Neque verò ex Sacris Literis (ut ais) expulsa est Eloquentia. Imò verò magis credibile est, ab eis principium habuisse: deinde paulatim hominum sapientissimorum studio accreuisse. Non enim fieri potest, ut res tam diuina aliunde, quam à diuinis literis principium sumpserit: cum praesertim plurimas in sacris Biblijs orationes videamus, quas certò scimus esse in Hebraeo sermone disertissimas: & quae etiam apud nos speciem quandam praeseferunt elegantia. Illos verò, quos Prophetas appellamus, quorum ego eloquentiam, cum eorum scripta Hebraicè lego, maiorem in modum suspicio, nihil aliud fuisse credendum est, quam Oratores facundissimos: quos Deus è multis eligebat, ut essent, qui populum ad religionem pertraherent. Horum vnus Daniel, cum innocentem Susannam ad supplicium duci videret, eam eloquentia sua liberauit: & quanquam (ut ais Ambrosio placere) taciturnitate innocentiam suam testaretur; tamen nisi Dei monitu vox Danielis affuisset, nihil omnino fuisset impedimento, quò minus de illa supplicium indignissimum sumeretur. Socrates autem (inquis) perire maluit, quam oratione Lysia liberari. Sit ita sanè: num ideo damnauit eloquentiam Socrates? Illam sibi orationem, quòd fortè parum eloquens videretur, non viro dignam videri dixit: non de eloquentia tota iudicium fecit: nisi fortè credis, eum, qui sub aratum aurum spernit, obryzum etiam, & purum aurum reprobat.

bare. Quid verò de Eloquentia Socrates senserit, eius discipulus Plato palàm innuit, qui eum vbique introducit eloquentissimè differentem. Quare te frustra vides hac exempla collegisse. De Gracchis autem & Saturnino, & Pisistrato, nihil attinet dicere: cùm illi ciues seditiosissimi fuerint. Nos autem eloquentem, nisi eundem bonum virum esse dicimus. Vt autem partem aliquam habuerint eloquentia: non tamen ideotanta virtus damnanda esse videbitur. Neque omnino vitia prauorum hominum ad res transferenda. Nam

Non res in vitium, sed malefacta cadunt.

Quòd autem legibus ac prudentia ciuitates gubernari, non eloquentia tibi videri dicis: non satis ipse prudenter ac legitimè (quod pace tua dixerim) ab his rebus eloquentiam separas, quas neque tu ignoras, sine illa nullo modo posse consistere. Quem enim primum (vt altè repetamus) leges inuenisse, quibus ciuitates regerentur, existimas? aut quem credis induxisse populos, vt legibus obedire non recusarent? Num infantissimus aliquis tibi fuisse videtur, & qui nulla foret eloquentia præditus? Quomodo ergo tam facile paruerunt ei, qui nullam legum rationem, quare bonæ viderentur: posset per infantiam reddere? An sponte sua rudis populus, & liberè viuendi cupidissimus, legibus, tanquam iugo, colla supposuit? Quin magis mihi verisimile sit, eloquentissimum fuisse hominem: qui ratione reddita, cur vna in ciuitate simul habitare, legibus vti quàm optimis, optimum esset, oratione facundissima populorum animos ita demulserit, & immutavit,

tarit,

tarit, vt sua cogeret eos parere voluntati. At verò postquam in vna mœnia conuenere, regi cœpere, certe non minus eloquentia, quàm receptis legibus, Cum enim viros prudentissimos, de equitate ac iure differentes, audirent: facundia deliniti, ijs, quæ optima videbantur, parendum esse censuerunt. Itaq; nisi prius Eloquentia fuisset, nullas penitus (vt opinor) leges haberemus. Nec verò à Prudentia, tanquam membrum à corpore, segreganda est Eloquentia. Pars enim eius esse dicitur, cui literarum omnia studia tribuuntur. Quòd si prudentis est, amplecti studia literarum: cur tibi prudentis esse non videatur, eloquentiam perdiscere, quæ studiorum omnium quasi lumen est, & ornamentum? Quantò verò facilius, & melius civitatum gubernatores, populos ad iustitiam amplectendam, & iniquitatem vitandam, impellere possent: si cum prudentia magnam quoq; facundiam copularent? Quid de Christi Præcone dicendum est? cui tam necessariam esse arbitror Eloquentiam, quàm etiam Sacrarum scientiam Literarum. Quid enim? An non videntur, in Theologica Facultate doctissimos plerumq; homines, quòd facundia destituti sint, ita frigide concionari, vt nihil omnino, quamuis plurima verba profuderint, auditorem commoueant? sed totum fere tempus inanibus quæstiunculis, (quas inuoluisse silentio multo præstitisset) altissima vociferatione conterant? Quid enim ea populo profunt, quæ Scotus & eius farina commites somniarunt? quibus ad religionem ne tantillum quidem accendantur: sed ea cum audierint, in diuinis rebus multò tardiores efficiantur. Quantò præstantius

tius esset, Eloquentia post Diuinas Literas, totis neruis
 incumbere? & reiectis Dialecticorum Sophismatibus,
 in quibus, tanquam ad Syreneios scopulos, consenes-
 cunt, tantam studio facundiam comparare: vt audien-
 tium mentes immutare, impellere, trahere, rapere
 possent ad honestatem capessendam? vt quæq; pessima
 vitia sunt, ita maxime insectari, improbare, profliga-
 re, exterminare? futuras improbis poenas oculis subij-
 cere, minis perterrefacere, inferorum sedes aperi-
 re, torsiones, cruciatus, supplicia scelerum pateface-
 re? Virtutem autem, vt dignissimum est, ad cælum ex-
 tollere, eius premia, decus, immortalitatem, glori-
 am, beatitudinem, ita dicendo prosequi, vt eorum
 desiderio maiorem in modum auditorum mentes in-
 flammentur, doleant, metuant, sperent, tempus sibi
 frustra præteritum conquerantur: vt in posterum, re-
 legata cupiditatum siti, totam vni virtuti statuunt
 operam impendere? Quæ si quis diligentissimè perse-
 quatur, quantum honestatis excitabit incendium!
 quàm mirabiles ad capessendam virtutem ignes in
 mortalium animis commouebit! quàm facile vitia,
 tanquam fumi, vanescere videbuntur: purior Virtutis
 flamma subsequetur! Sed me tempus deficeret, si vim
 vniuersam Eloquentia velim explicare. Vides, (vt opi-
 nor) nisi vel videre nolis, vel Hypsea cæcior effectus
 sis, quanto opere sit utilis Eloquentia. Sed me temporis
 angustia (video enim aduersperascere) cogit esse bre-
 uiolem: posthac aliàs, nisi de ista sententia discesse-
 ris, multò longiorem, & elegantiolem sermonem ex-
 pectato: Hic subrisit Angelus, & præter spem (inquit)

720 M. ANT. MAIORAGII

*hodie Primum orantem ex tempore vidimus. Quid
si paratus accessisset? quid si iterum contingat ei de
Eloquentia dicere? Sed nihil opus est: Iam enim
intuam sententiam pedibus discepsi.
Quibus dictis, post paulo
discessimus.*

F I N I S.

INTER.